

KYRKORNA

I

SVEG OCH LINSELL

AV

PER GUSTAF HAMBERG OCH
ULLA BERLIN-HAMBERG

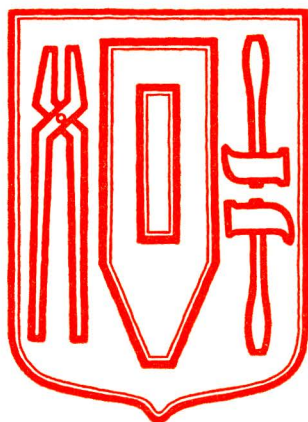
SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

PÅ UPPDR. AV K. VITT. HIST. O. ANT. AKAD.

UTGIVET AV SIGURD CURMAN

OCH JOHNNY ROOSVAL

HÄRJEDALEN

BAND I. HAFTE 1.

SVEGS TINGSLAG
NORDVÄSTRA DELEN

AV

PER GUSTAF HAMBERG

OCH

ULLA BERLIN-HAMBERG

SVERIGES KYRKOR

föreligger i följande delar 1961:

- UPPLAND. (7) Band I, h. 1. *Danderyds skeppslag*, mellersta delen. Pris 6: 60.
• (29) Band I, h. 2. *Danderyds skeppslag*, östra och västra delen. Pris 13 kr.
• (62) Band I, h. 3. *Värmdö skeppslag*. Pris 16: 50.
• (64) Band I, h. 4. *Åkers skeppslag*. Med register till Bd I. Pris 17: 50.
• (8) Band II, h. 1. *Häverö och Vaddö skeppslag*. Pris 4: 40.
• (50) Band II, h. 2. *Bro och Vätö skeppslag*. Pris 8 kr.
• (58) Band II, h. 3. *Frötuna och Länna skeppslag*. Pris 12 kr.
• (74) Band II, h. 4. *Frösåkers härad*, norra delen. Pris 28 kr.
• (75) Band II, h. 5. *Frösåkers härad*, södra delen. Med register till band I. Pris 32 kr.
Register till band II. Pris 32 kr.
• (12) Band III, h. 1. *Långhundra härad*, norra delen. Pris 15 kr.
• (67) Band III, h. 2. *Långhundra härad*, södra delen. Pris 12 kr.
• (69) Band III, h. 3. *Närdinghundra härad*, västra delen. Pris 20 kr.
• (70) Band III, h. 4. *Närdinghundra härad*, östra delen. Med register till Bd III. Pris 20 kr.
• (1) Band IV, h. 1. *Erlinghundra härad*. Pris 4: 50.
• (11) Band IV, h. 2. *Seminghundra härad*. Med register till Bd IV. Pris 17 kr.
• (71) Band V, h. 1. *Vallentuna härad*, östra delen. Pris 15 kr.
• (72) Band V, h. 2. *Vallentuna härad*, västra delen. Pris 15 kr.
• (78) Band V, h. 3. *Sjuhundra härad*, sydvästra delen. Pris 18 kr.
• (80) Band V, h. 4. *Sjuhundra härad*, nordöstra delen. Pris 18: 50.
• (88) Band V, h. 5. *Lyhundra härad*, sydvästra delen. Pris 28: 50.
• (73) Band VI, h. 1. *Färentuna härad*, västra delen. Pris 26 kr.
• (77) Band VI, h. 2. *Färentuna härad*, mellersta delen. Pris 20 kr.
• (79) Band VI, h. 3. *Färentuna härad*, östra delen. Pris 17 kr.
• (81) Band VI, h. 4. *Sollentuna härad*, södra delen. Pris 24 kr.
• (82) Band VI, h. 5. *Sollentuna härad*, norra delen. Med register till Bd VI. Pris 24 kr.
• (76) Band VII, h. 1. *Bro härad*. Pris 26 kr.
- GOTLAND. (3) Band I, h. 1. *Lummelunda ting* (utom Tingstäde). Pris 4 kr.
• (21) Band I, h. 2. *Lummelunda ting* (Tingstäde). Pris 5: 50.
• (31) Band I, h. 3. *Bro ting*. Pris 12 kr.
• (33) Band I, h. 4. *Endre ting*. Pris 12 kr.
• (35) Band I, h. 5. *Dede ting*. Med register till Bd I. Pris 10 kr.
• (42) Band II, *Rute setting*. Med register till Bd II. Pris 16 kr.
• (54) Band III, *Hejde setting*. Med register till Bd III. Pris 26 kr.
• (61) Band IV, h. 1. *Lina ting*. Pris 12 kr.
• (66) Band IV, h. 2. *Halla ting*, norra delen. Pris 18 kr.
• (68) Band IV, h. 3. *Halla ting*, södra delen. Pris 20 kr.
• (84) Band IV, h. 4. *Kräklinge ting*, nordvästra delen. Pris 25 kr.
- VÄSTERGÖTLAND. (2) Band I, h. 1. *Källands härad*, norra delen. Pris 5: 40.
• (4) Band I, h. 2. *Källands härad*, sydöstra delen. Pris 4: 50.
• (15) Band I, h. 3. *Källands härad*, sydvästra delen. I. Pris 10 kr.
• (16) Band I, h. 4. *Källands härad*, sydvästra delen. II. Med register till Bd I. Pris 10 kr.
- STOCKHOLM. (17) Band I, h. 1. *Storkyrkan*. 1. Församlingshistoria. Pris 11 kr.
• (24) Band I, h. 2. *Storkyrkan*. 2. Byggnadshistoria. Pris 15 kr.
• (25) Band I, h. 3. *Storkyrkan*. 3. Inredning och inventarier. Med register till Bd I. Pris 20 kr.
• (28) Band II, h. 1. *Riddarholmskyrkan*. 1. Byggnadshistoria. Pris 20 kr.
• (45) Band II, h. 2. *Riddarholmskyrkan*. 2. Fast inredning, inventarier och gravminnen. Med register till Bd II. Pris 38 kr.
• (5) Band III, h. 1. *Kungsholms kyrka*. Pris 4: 50.
• (10) Band III, h. 2. *Hedvig Eleonora kyrka*. Med register till Bd III. Pris 14 kr.
• (26) Band IV, h. 1. *Jakobs kyrka*. 1. Församlingshistoria. Pris 13 kr.
• (32) Band IV, h. 2. *Jakobs kyrka*. 2. Konsthistoria. Pris 13 kr.
• (40) Band IV, h. 3. *Johannes kapell och kyrka. S:t Stefans kapell*. Med register till Bd IV. Pris 10 kr.
• (20) Band V, h. 1. *Adolf Fredriks kyrka*. Pris 12: 50.
• (55) Band V, h. 2. *Gustav Vasa kyrka*. Pris 5: 50.
• (60) Band V, h. 3. *Matteus kyrka*. Pris 4 kr.
• (23) Band VI, h. 1. *Klara kyrka*. 1. Församlingshistoria. Pris 12 kr.
• (27) Band VI, h. 2. *Klara kyrka*. 2. Konsthistoria. Med reg. till Bd VI. Pris 12 kr.
• (41) Band VII, h. 1. *Maria Magdalena kyrka*. Pris 12 kr.
• (56) Band VII, h. 2. *Katarina kyrka*. Pris 16 kr.
• (89) Band VII, h. 3. *Sofia kyrka*. Pris 12: 50.
• (49) Band VIII, h. 1. *Bromma kyrka och Västerledskyrkan*. Pris 6 kr.

(Forts. å omslagets 3:e sida)

KYRKOR I SVEGS TINGSLAG

NORDVÄSTRA DELEN

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

utarbetat av

PER GUSTAF HAMBERG

OCH

ULLA BERLIN-HAMBERG

Nr 91 av

SVERIGES KYRKOR KONSTHIST. INVENTARIUM

på uppdrag av

KUNGL. VITT. HIST. OCH ANT. AKADEMIEN

utgivet av

SIGURD CURMAN och JOHNNY ROOSVAL

Generalstabens Litografiska Anstalts Förlag

STOCKHOLM 1961

*Å omstående sida: Svegs sockensigill,
1600-talets mitt*

ESSELTE AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1981

UTGIVARNAS FÖRORD

(Härjedalen. Bd I, h 1)

Det är för utgivarna av SVERIGES KYRKOR en särskild tillfredsställelse att genom denna volyms utgivande kunna börja publiceringen av ett hittills föga beaktat landskaps kyrkoberskrivningar och att kunna göra detta i den förhoppningen, att beskrivningar över Härjedalens samtliga kyrkor skola föreligga i tryck inom en relativt kort tidrymd. Överenskommelse har nämligen år 1956 träffats med dåvarande docenten i konsthistoria vid Uppsala universitet, numera professorn vid universitetet i Göteborg PER GUSTAF HAMBURG och hans maka fil. kand. ULLA BERLIN-HAMBERG rörande bearbetning av Härjedalens samtliga kyrkor för verket SVERIGES KYRKOR.

Arbetet har sålunda lagts i förfarna händer och tillförsäkrats de omfattande specialkunskaper rörande norrländska kyrkors inredningskonst som dessa författare tidigare förvärvat och dokumenterat.

Band I av Härjedalens kyrkor kommer att behandla kyrkorna i Svegs tingslag, medan resten av landskapet, Hede tingslag, skall inrymmas i band II. Här föreliggande häfte, bd I: 1, omfattar Svegs och Linsells kyrkor i nordvästra delen av Svegs tingslag. Det skall om möjligt redan 1962 följas av ett häfte, innehållande beskrivningarna av övriga kyrkor i samma tingslag. Även Hede tingslags kyrkoberskrivningar förberedas nu för publicering, och det är utgivarnas förhoppning att hela Härjedalens kyrkoverk skall kunna vara utgivet inom en snar framtid. I band II skall ingå en översiktlig sammanfattande framställning av Härjedalens kyrkliga konst.

Under arbetets gång ha vi haft förmånen av ett värdefullt bistånd från ett flertal specialister inom olika områden. Sålunda hava fil. dr ARON ANDERSSON och docenten MONICA RYDBECK rådfrågats om medeltida träskulptur, den förstnämnda även om kyrkliga silverföremål. Fil. dr AGNES GEIJER, fil. dr INGEGERD HENSCHEN-INGVAR och fil. lic. ANNE MARIE FRANZÉN ha lämnat värdefulla uppgifter om textilier, liksom ingenjör ALB. LÖFGREN (†) och hans maka fru DAGNY LÖFGREN om tennföremål. Rörande silverföremål har fil. kand. KERSTI HOLMQVIST lämnat uppgifter. Dessutom ha följande forskare på olika sätt befrämjat arbetet genom råd och upplysningar: professor DAG NORBERG (latinska inskrifter), komminister LARS MAGNUS HOLMBÄCK (klockor), fil. dr BERTIL WESTER (orglar). Till dem samtliga framföres ett uppriktigt tack för lämnat bistånd.

Då det givetvis varit ett önskemål att utforska, varifrån det märkliga altarskåpet i Sveg, säkerligen ett krigsbyte från 30-åriga krigets dagar, härstammar, ha vi vänt oss till konsthistoriska kolleger i Wien och Prag med vissa förfrågningar. Professor DAGOBERT FREY (nu i Stuttgart) och prom.hist. JARMILA VACKOVÁ (Prag) hava vi sålunda att tacka för benäget lämnade uppgifter, som dock inte kunnat leda till en lösning av frågan.

Vidare önska vi tacka personalen vid Jämtlands läns museum, Östersund, framför allt amanuensen MAJ NODERMANN, samt personalen vid Länsarkiven i Östersund och Härnösand, ibland vilka särskilt bör nämnas fru ANNA LISA BYSTRÖM, Östersund, för den hjälpsamhet och det tillmötesgående de i olika sammanhang visat detta häftes författare.

Det bör även med tacksamhet omnämnas, att viktiga personhistoriska uppgifter lämnats av hovrättsrådet SVEN-GÖSTA JONZON, Stockholm.

Ett särskilt varmt tack må riktas till komminister em. NILS BROMÉE, Sveg, vilken med större intresse än någon annan följt arbetets fortskridande och lämnat författarna ovärderliga råd och anvisningar. Vi tacka även fru AINA GRUFMAN för visat intresse.

Givetvis stå utgivare och författare i stor tacksamhetsskuld till prästerskap och kyrko-
betjante i de undersökta kyrkorna. Kyrkoherde SIGURD SVENNERSTAM, Sveg, komminister ERLAND WAHLMAN, Linsell, kyrkovaktmästaren ALBIN JONSSON, Sveg, f. kyrkovaktmästaren JONAS LINDELL, Linsell, samt kyrkovaktmästaren HELMER ERIKSSON, Linsell, ha sålunda på många sätt underlättat författarnas arbete. För denna värdefulla hjälp få vi uttala ett värdsamt tack.

Stockholm i juni 1961

SIGURD CURMAN

JOHNNY ROOSVAL

FÖRKORTNINGAR ANVÄNDA I DETTA HÄFTE

Övriga förekommande förkortningar i överensstämmelse med förkortningsregistret i
Nordisk Familjebok, 3:e uppl.

- AHNLUND, En Härjedalsbeskrivning 1737 = Nils Ahnlund, En Härjedalsbeskrivning 1737. Ur Arkiv för norrländsk hembygdsforskning 1921, Häft. 1—2, Härnösand 1922.
- ATA = Antikvariskt-topografiska arkivet i VHAA, Sthlm.
- BYGDÉN, Herdaminne = Leonard Bygdén, Hernösands stifts herdaminne, I—IV, Uppsala 1923—26.
- BSt = K. Byggnadsstyrelsen, Sthlm.
- CORNELL, Norrlands kyrkliga konst = Henrik Cornell, Norrlands kyrkliga konst under medeltiden, Akad. avh., Uppsala 1918.
- HLA = Landsarkivet i Härnösand.
- HÜLPHERS, Herjedalen = Abraham Abr:son Hülphers, Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland, Tredie Samlingen om Herjedalen, Västerås 1777 (citad och hänvisningar efter denna uppl. och ej efter de båda nytryck som föreligga).
- INV. = inventarieförteckning.
- JHH = Jämtlands och Härjedalens historia, 1—3, Sthlm 1948—1954.
- JLM = Jämtlands läns museum, Östersund.
- KB = Kungl. Biblioteket, Sthlm.
- kh = kyrkoherde.
- KR.PROT. = Kyrkorådsprotokoll.
- LSt = Kungl. Lantmäteristyrelsen, Sthlm.
- LÖFGREN = Albert Löfgren, Det svenska kanngjutarehantverkets historia. Del I, bd 1—3, Sthlm 1925—50, samt lösa anteckningar av honom.
- Minnesskrift 1847—1947 = Minnesskrift vid Svegs kyrkas 100-årsjubileum 5 oktober 1947. Sveg. 1947.
- MODIN, Härjedalens ortnamn = Erik Modin, Härjedalens ortnamn och bygdesägnar, tredje uppl., Sthlm 1949.
- ms = manuskript.
- PALMSK. SAML. = Palmskiöldska samlingen i UUB.
- PROT. = protokoll.
- PÄ. = pastorsämbetet.
- RA = Riksarkivet, Sthlm.
- RAÄ = Riksantikvarieämbetet, Sthlm.
- RÅK. = räkenskaper.
- SAXON, Jämtlands läns kyrkor = Johan Lindström-Saxon, Jämtlands läns kyrkor i ord och bild, Östersund 1903.
- SCHUBERT, Reise durch Schweden = Friedrich Wilhelm von Schubert, Reise durch Schweden, Norwegen, Lappland, Finnland und Ingermanland in den Jahren 1817, 1818 und 1820; II, Reise durch das nördliche Schweden und Lappland, Leipzig 1823.
- SHM = Statens Historiska Museum, Sthlm.
- SNABBINV. = en preliminär inventering av de svenska kyrkornas föremålsbestånd av konst- och kulturhistoriskt värde, utförd under åren 1917—1932. Samtliga snabbinventeringslistor förvaras i ATA. Ett ex. har tillställts varje inventerad kyrka samt vederbörande domkapitel.
- ST.PROT. = sockenstämmoprotokoll.
- stpl, stplr = stämpel, stämplar.
- SvK = Sveriges Kyrkor, konsthistoriskt inventarium, på uppdrag av VHAA utg. av S. Curman och J. Roosval, Sthlm 1912—.

UNÆUS, Dissertatio = Johannes Olai Unæus, Dissertatio geographica qva Herdaliae descriptionem . . .
moderante Andrea Spole . . . pro honoribus publico examini modeste subiicit Johannes O. Unæus.
Uppsala 1694. — Svensk övers. av Erik Modin, Härjedalens beskrifning, Östersund 1899. —
Nytryck av den latinska texten jämte Modins övers., Tandsbyn 1953.

UPMARK = Gustaf Upmark, Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850, Sthlm 1925.

UUB = Uppsala universitetsbibliotek.

VHAA = K. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien, Sthlm.

vis. = visitation.

ÖIÅ = Överintendentsämbetet (efter 1918 BST), Sthlm.

ÖLA = Landsarkivet i Östersund.

Ö-PN = Östersunds-Posten.

I FÖRENING MED MÅTTUPPGIFTER

B = bredd, D = diameter, Dj = djup, H = höjd, L = längd. Aln, längdmått, här = 59,38 cm.

Samtliga mått äro, där ej annat angives, i cm,

Väderstrecken förkortas: NS Ö V.

Silverstämplar tydda enl. UPMARRK.

Tennstämplar tydda enl. LÖFGREN.

INNEHÅLL

	sid.
Sveg.....	3
Linsell.....	100

REDAKTIONSSEKRETERARE: RAGNHILD BOSTRÖM

FOTOGRAFIERNA ÄRO, DÄR EJ ANNAT ANGIVES,
TAGNA AV NILS LAGERGREN 1957
OCH SÖREN HALLGREN 1960

UPPMÄTNINGARNA ÄRO UTFÖRDA AV JOHN SÖDERBERG 1956

BILDMATERIAL, ANTECKNINGAR OCH EXCERPTER
FÖRVARAS I ATA

SVEGS TINGSLAG

Av

PER GUSTAF HAMBERG

OCH

ULLA BERLIN-HAMBERG

*Å omstående sida: Svegs sockensigill, 1600-talets mitt.
Originalets höjd 23 mm.*

Fig. 1. Svegs kyrka från SV. Foto 1957.
Die Kirche von SW. Church from S. W.

SVEGS KYRKA

HÄRJEDALEN, JÄMTLANDS LÄN,
SVEGS TINGSLAG, HÄRNÖSANDS STIFT,
HÄRJEDALENS KONTRAKT

Beskrivningen utarbetad av PER GUSTAF HAMBERG och ULLA BERLIN-HAMBERG
samt avslutad i juli 1960

TRYCKTA KÄLLOR: AHLUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 70—71, 84—86. — JÄMTLANDS OCH HÄRJEDALENS HISTORIA, II, s. 150, 180 ff. — NILS BROMÉE, Svegs kyrka genom tiderna, i: Minneskrift vid Svegs kyrkas 100-årsjubileum, Sveg 1947, s. 15—55. — DENS., artiklar om Svegs gamla kyrka i Ö-Pn 11/10, 31/10 och 9/12 1947. — DENS., Svegs kyrka, i: Jämten 1949, Uppsala 1949, s. 1—16. Även såsom särtr. = Härjedalens kyrkor I, 16 s. — BYGDÉN, Herdaminne, IV, Uppsala 1926, s. 64 ff.

— CORNELL, Norrlands kyrkliga konst, s. 105. — HÜLPHERS, Herjedalen, s. 21—22. — DENS., Herjedalen, nytryck I, s. 26—27. — DENS., Herjedalen, nytryck II, s. 21—22. — LAND OCH FOLK, Illustrerad Tidskrift för folklisteckningar och reseskildringar, Sthlm 1875, s. 89. — MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 37 ff. — DENS., Svegs gamla kyrka, i: Jämten 1922, s. 20—25. — DENS., Modins minnen, rader ur min levnads historia, Tandaby/Östersund 1959, s. 107. — NORDISKA TAFLOR, Pittoreska utsigter från Sverge, Norge och Danmark i träsnitt med text, II, Sthlm 1867, s. 33 + 1 Pl. — SAXON, Jämtlands läns kyrkor, s. 72—73; uppl. med omtryckt sista ark, s. 74—75. — SCHUBERT, Reise durch Schweden, s. 586—587. — DENS., Resa genom Sverige, s. 669. — UNÆUS, Dissertatio, s. 13—15. — DENS., Härjedalens beskrifning, s. 30. — DENS., Nytryck II, s. 18, 44.

HANDSKR. KÄLLOR OCH AVB.-SAML.: RA: Skrivelse från Landskansliet i Östersund till K. M:t 13/5 1822 ang. ny kyrka i Sveg. Bif. ritningar: uppmätning av den gamla kyrkans grund (fig. 10); förslag till ny kyrka av JONAS ÅHLSTRÖM 1821 (fig. 36). — ATA: Inv. med kortfattad byggnadsbeskrivning av Svegs gamla kyrka, 1832; SNABBINV. 1927 (Erik Salvén och Brynolf Hellner); korrespondens med RAÅ ang. restaurering av kyrkan och dess inventarier; äldre och nyare fotografier av kyrkan och dess inventarier. — BST: Ritning till ny kyrka i Sveg utförd för ÖIÅ av J. W. GERSS 1822, exp. 11/2 1823 (fig. 37); ritningar till kyrkogård med hägnad av K. MARTIN WESTERBERG 1922; ritningar till el-uppvärmning och vindfång 1931, förslag till restaurering 1934 av K. MARTIN WESTERBERG (fig. 39); förslag till kyrkogårdens utvidgning av ERIK ANJOU 1955; beskrivning av kyrkans tillstånd jämte program till restaurering juli 1929, förslag med arbetsbeskrivning okt. 1929 och juli 1934 av K. MARTIN WESTERBERG. — LST: Karta över Svegs prästbords ägor upprättad av NILS SPOLE 1708 (fig. 2). — UUB: PALMSK. SAML. vol. 308, s. 469: anteckning om Svegs gamla kyrkas brand 1563; Gästrik-Hälsinge nations dep.: Liten Beskrifning öfwer Herdahlarna, anonymt ms med rättelser och tillägg av domprosten DANIEL DJURBERG.

KYRKANS ARKIVALIER: Genom en eldsvåda i Svegs prästgård 8/3 1870 förstördes en stor del av kyrkans arkivalier.

ÖLA: RÅK. 1706—1928. Delvis mycket summariska. Kladdar för strödda år 1715—1846; INV. 1733 med tillägg t.o.m. 1806, 1832; PROTVIS. PROT. 1713—1757 innehållande sporadiska uppgifter om kyrkobyggnaden; LARS ZAKRISSON, Kort berättelse om Kyrkobyggnaden i Sveg.

HLA: DOMKAP. PROT. 4/12 1755. Anhållan om kollekt för tillbyggnad av Svegs kyrka; DOMKAP. MANUALHANDL.: Anhållan dat. 25/1 1731 ang. befrielse från ålagd kollekt på grund av reparationer. — Brev till V. Konsist. i Härnösand från ärkebiskop HENRIK BENZELIUS 17/4 1751 ang. kollekt över hela riket för Svegs kyrka. — 17/5 och 13/7 1834 ang. syn å Svegs gamla kyrka samt kollekt till uppförande av ny kyrka i Sveg. — 1836—37 redovisningar för hopsamlade kollekter till Svegs nya kyrka.

Yngre arkivalier förvaras hos PÅ i Sveg.

FÖRSAMLINGSHISTORIA

TRADITIONEN
OM GRUND-
LÄGGNINGEN

Enligt gängse uppfattning antages Sveg redan tidigt under medeltiden ha varit det då norska landskapet Härjedalens viktigaste bebyggelseområde och därför även ha erhållit landskapets första kyrka.¹

¹ BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 64 ff. — MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 37 ff. — MODIN, Jämten 1922, s. 20 ff. — BROMÉE i Minnesskrift 1847—1947, s. 15 ff.

Fig. 2. Detalj av lantmäterikarta 1708 över Svegs prästbords ägor, visande Svegs kyrka med kyrkogården och prästgården samt kyrkstugor. LSt. S. 9.

Ausschnitt einer Karte von 1708 über den Pfarracker mit der Kirche, dem Kirchhof, den Kirchenbuden und dem Pfarrhof.

Detail of map 1708, showing church, churchyard, rectory and "church-cottages".

Fig. 3. Utsikt mot SV över kyrkstaden från Svegs kyrktorn. Foto från omkring 1900.
 Aussicht über die „Kirchenstadt“ vom Kirchturm View over the „churchtown“ from churchtower to-
 nach SW um 1900. wards S. W. about 1900.

I ett gränsregleringsdokument angående riksgränsen mellan Sverige och Norge, tro-
 ligen uppsatt 1273, nämnes att Härjedalens första kyrka åtta generationer tidigare
 hade uppförts av Ljot Dagsson, vilken i sin tur var ättling i åttonde led till Härjulf
 Hornbrytaren, Lillhärda's legendariske förste inbyggare. Kyrkans plats omtalas icke i
 dokumentet. Enligt den där angivna stamtavlan bör denna kyrka rimligtvis ha till-
 kommit redan på 1000-talet.¹

Enligt en uppgift i UNÆUS' dissertation om Härjedalen skulle emellertid Lillhärda's
 kyrka vara »omnium ejus Regionis antiquissimum, & pene ornatissimum» (den äldsta av
 alla i denna landsända och även den vackrast smyckade).² Samma synpunkt framföres
 även av den anonyme författaren till »Liten Beskrifning öfwer Herdahlarna», vilken
 dock torde vara identisk med Unæus. Det heter där bl. a.: »Och ehuruwel Lillherdahl
 war mycket äldre soken än i Sweg, dock såsom Sweg redan war mera bebodd än Lill-

¹ SVERIGES TRAKTATER, I, s: 245.

² UNÆUS, Dissertatio, s. 15. Sv. öv. 1899, s. 30. Nytryck 1953, s. 18, 44. Se även nedan, Lillhärda.

Fig. 4. Utsikt mot NV över kyrkstaden från Svegs kyrktorn. Foto från omkring 1900.
 Aussicht über die „Kirchenstadt“ vom Kirchturm nach NW um 1900. View over the „churchtown“ from churchtower towards N. W. about 1900.

herdahl, blef också then kyrkan för moderkyrkia förklarad, hwartill Lillherdahl såsom en annexa lyda skulle.»¹

För Svegs betydelse under hög- och senmedeltid talar bl. a. förhållandet att orten uppräknas bland de till Nidaros domkyrka hörande 24 kanikegällen.²

Till Sveg hörde efter reformationen tre annexkyrkor, Lillhårdal, Älvros och Överhogdal, vilka samtliga ha medeltida traditioner. Kyrkoherden i Sveg hade för tjänstgöringen

DEN KYRK-
LIGA ORGANI-
SATIONEN
INOM SVEGS
PASTORAT

¹ Liten Beskrifning öfwer Herdahlarna, § 12. Rörande denna källa till Härjedalens historia jfr MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 112, not 1.

² GERHARD SCHÖNING, Beskrivelse over den . . . Dom-Kirke i Throndhjem, 1762, s. 233. I Aslak Bolts jordbog från förra hälften av 1400-talet, publicerad av P. A. MUNCH, Kristiania 1852, saknas emellertid varje uppgift om domkyrkogods i Härjedalen. — Det bör erinras om, att Härjedalen tillhörde den norska kyrkan och Nidaros stift hela perioden från äldsta tid till år 1645, under det att Jämtland trots sina politiska förbindelser med Norge i kyrkligt avseende lydde under ärkebiskopen i Uppsala fram till 1572 samt tillhörde Trondheims stift 1572—1645. Föreningen med Sverige detta år var en av orsakerna till Härnösands stifts utbrytning ur det gamla svenska ärkestiftet.

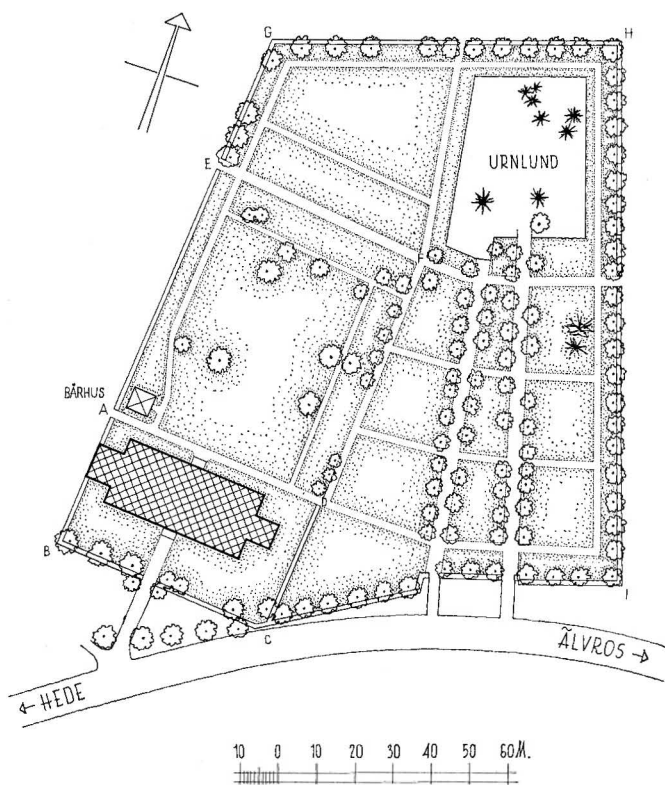

Fig. 5. Situationsplan 1 : 2000. Uppm. J. Söderberg 1956.
Lageplan. Plan.

i dessa kyrkor en vid moderkyrkan boende komminister till sin hjälp. 1777 flyttades komministerns bostad till Lillhärddal, som 1867 avsondrades såsom eget pastorat. Älvros erhöll 1921 egen komminister. Under Sveg hörde sedan medeltiden även Överhogdal, som 1812 lades till Ytterhogdals pastorat; några år under 1560-talets svenska ockupation av Härjedalen, under Nordiska sjuårskriget, hade de båda Hogdalssocknarna dock haft gemensam kyrkoherde. 1778 byggdes ett kapell i Linsell, där kyrkobyggnad tidigare ej funnits. 1795 erhöll Linsell egen kapellpredikant; denna tjänst förändrades 1870 till komministratur. Jfr nedan under respektive kyrkor.

Svegs pastorat omfattar således f. n. kyrkorna i Sveg, Älvros och Linsell samt betjänas i Sveg av kyrkoherden och i Älvros och Linsell av en komminister på vardera platsen.

Fig. 6. Gravvård över kyrkoherden Pehr Rissler d. y. 1793 (nr 1). Foto 1957. S. 10.

Grabmal aus rotem Sand- Tombstone, red sandstone, stein 1793. 1793.

Fig. 7. Gravvård över kyrkoherden Edvard Forslöf 1828 (nr 2). Foto 1957. S. 12.

Grabmal aus rotem Sand- Tombstone, red sandstone, stein 1828. 1828.

KYRKPLATS OCH KYRKOÅRD

UNÆUS meddelar en eljes obestyrkt tradition, enligt vilken Svegs första kyrka skulle ha påbörjats på Storön i Ljusnan.¹ Det exakta läget för denna kyrkplats kan numera icke fastställas.

Nuvarande kyrkplats har emellertid obruten tradition från medeltiden. Möjligen kan en mindre kyrka av trä eller sten på detta ställe ha föregått den av allt att döma medeltida gråstenskyrka, vilken härjades av eld den 3 juli 1563 (jfr nedan s. 12) men återuppbyggdes och kvarstod ända till 1845, då den nedrevs för att lämna plats åt den nuvarande stora anläggningen (s. 40 ff.).

På Nils Spoles karta 1708 (fig. 2) angivas platserna för kyrka och prästgård lika med nuvarande. Kyrkogården är där uppritad i rektangulär form och av obetydlig utsträck-

¹ UNÆUS, Dissertatio, s. 14. Sv. öv. 1899, s. 29. Nytryck 1953, s. 17, 43. — HÜLPHERS, Herjedalen, s. 22, not (p).

- KYRKSTAD** ning. En »kyrkstad» med stugor och stallar för övernattning under de stora kyrkhelgerna har enligt norrländsk sed funnits även i Sveg och är tydligt utmärkt på Spoles karta med ett trettiootal hus S och V om bogårdsmuren. Området betecknas »Wallen». Kyrkstaden nämnes även av HÜLPHERS.¹ Den var omkring 1890 ännu till väsentlig del bevarad och bebodd, ehuru förfallen.² Rester av denna kyrkstad kunna ännu iakttagas på fotografier av området, tagna före den moderna affärsbebyggelsens tillkomst (fig. 3—4).
- KYRKOGRÅRD** Kyrkogården hade under Gamla kyrkans tid bogårdsmur av sten samt stegportar. En sådan uppmurades och spåntäcktes 1761 enligt RÄK.; underhållsarbeten på dessa omtalas upprepade gånger under 1700-talet, däribland även lås.
- Efter Nya kyrkans uppförande 1845 på den gamlas plats kom en stor del av den gamla kyrkogården (fig. 5: A-B-C-D) att täckas av den nya väldiga byggnaden. Då bebyggelse hindrade kyrkogårdens utvidgning åt S och V kom begravningsplatsen därför att växa först åt N, där en betydande utvidgning skedde 1885 (fig. 5: A-D-F-E) sedermera även åt Ö. Kyrkogården fick sin nuvarande omfattning 1922, då även omfattningsmuren fullbordades (fig. 5: A-G-H-I-C). Inom denna utformades det förut ej planerade NÖ hörnet såsom urnlund 1955. I nuvarande omfattningsmur finnas sju ingångar. De äldsta, i S och V närmast kyrkan, ha grindstolpar av finhuggen grå granit med krönande röda granitkolor; S ingången har bevarade smidda järngrindar från Nya kyrkans byggnadstid.
- KLOCKSTAPEL** Fram till 1845 fanns en klockstapel av trä (fig. 8—9). Denna var belägen V om dåvarande kyrka intill bogårdsmuren ungefär på den plats, där den nuvarande kyrkans torn står. Stapeln nybyggdes 1715—16, då enligt RÄK. åtgingo bl. a. 13 000 spik och 8 000 spån. Byggmästare var Hans Ersson Syl. En genomgripande reparation av stapeln ägde rum 1751. I RÄK. nämnas respengar för en byggmästare från Delsbo och tillbaka, varför denne sannolikt var bosatt i Hälsingland. Troligtvis fick stapeln först vid detta tillfälle det utseende den kom att behålla fram till 1845 med lökformad spira. Stapelns tidigare utseende är icke känt.
- BÅRHUS** N om kyrktornet intill V kyrkogårdsmuren ligger ett mindre bårhus av reveterat trä, kvadratisk samt täckt av ett lågt valmat skiffertak krönt med ett förgyllt järnkors. Sin nuvarande inredning med altare fick bårhuset 1947 och det användes sedan dess såsom begravningskapell.
- GRAY-VÅRDAR** Kyrkogården saknar i stort sett äldre minnesmärken av kulturhistoriskt intresse. S om sakristian stå dock bl. a. följande gravvårdar över tidigare kyrkoherdar i församlingen: — 1. Över Pehr Rissler d. y., kh i Sveg 1779—93 (fig. 6). Röd sandsten, nuvarande H över marken 102. Inskrift: DAN: 12 / V 3: / HER UNDER HVILAR / KYRKOHERDEN ÖFVER SVEGS FÖRSAMLINGAR / I LIFSTIDEN / WÄLÄREVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE

¹ HÜLPHERS, Herjedalen, s. 22. — SCHUBERT, Reise durch Schweden, II, s. 587, ger en uppskattning av kyrkstallarnas och kyrkstugornas antal år 1817 till »ein halbes Hundert». I den svenska upplagan av samma arbete är uppgiften struken.

² MODIN, Minnen, s. 107.

Fig. 8. Svegs gamla kyrka och klockstapel, rivna 1845. Tecknade ur minnet av Per Ersson Svedin, trol. 1880-talet. Bilden har funnits i flera exemplar i privat ägo.
Die alte Kirche mit Glockenturm, 1845 abgebrochen. Old church and bell-tower, pulled down in 1845.

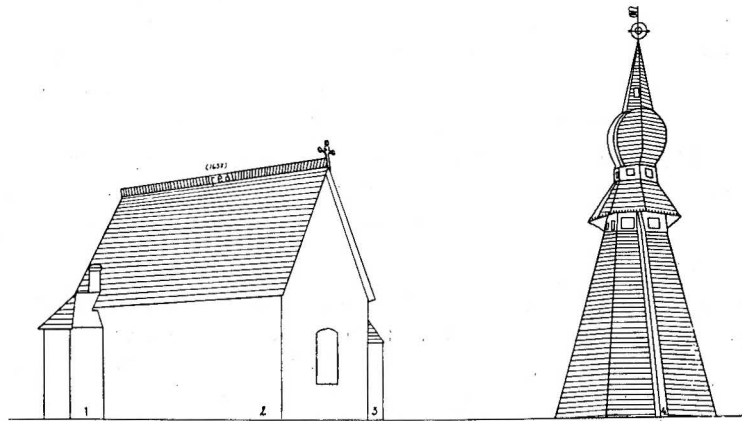

Fig. 9. Svegs gamla kyrka och klockstapel från NV. Rekonstruktionsritning av Olof Westerlund kort före 1900. Privat ägo.
Die alte Kirche mit Glockenturm von NW, Rekonstruktion. Old church and bell-tower from N. W., reconstruction.

MAGISTER / HERR PEHR RISSLER / FÖDD 1745 BLEF KYRKOHERDE 1779 / OCH EFTER EN BERÖMVÄRD VANDEL / SALIGEN I HERRANOM AFSOMNADE / DEN 25 APRIL 1793. — 2. Över Edvard Forslöf, kh i Sveg 1814—28 (fig. 7). Röd sandsten. Nuvarande H över marken 104. Inskrift: HÄR HVILAR / I LIFSTIDEN:/ PROSTEN KYRKOHERDEN / ÖFVER / SVEGS PASTORAT/HÖGÄREVVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE / EDVARD FORSLÖF / FÖDD D:N 12:TE NOV: 1766 DÖD D:N 25:TE APR: 1828 / JER: 9:23. SYR: 14:18./ NYA SV: PSALM.B: N:O 495.

ÄLDRE KYRKOR PÅ PLATSEN. GAMLA STENKYRKAN

Den i församlingshistorien ovan s. 9 nämnda tidigaste kyrkan i Sveg bör rimligtvis ha varit av trä, ehuru inga rester påträffats, vilka skulle kunnat lämna besked om dess utseende. Redan före reformationen — när, veta vi däremot ej exakt — har den första stenkyrkan anlagts på nuvarande kyrkas plats. Enligt HÜLPHERS skall detta ha skett i kyrkoherden »Herr Annunds tid i början af 1500-talet.»¹

Denna första stenkyrkobyggnad nedbrann enligt en gammal anteckning den 3 juli 1563, dagen näst efter *visitatio Mariae*, en av den senmedeltida kalenderns Mariafester, »med all kyrckioskrud såsom klockor, glaas, böcker, messkläder, kalkar och annan kyrckiones tillhörighet, så det stod quart [intet] utan allenast blåtta muren». Enligt samma källa förorsakades branden av åsknedslag, varför den efter HÜLPHERS stundom upprepade notisen, att vådelden uppkommit vid hälsingarnas infall i samband med det då pågående kriget, är oriktig.² Den ojämförligt största delen av medeltidsinventarierna torde vid detta tillfälle således ha gått till spillo.³

Den 1563 eldhärjade gråstenskyrkans murar iståndsattes och kyrkan återuppfördes till det yttre i sin gamla form med högt spetsigt spåntak. MODIN identifierar den ovan nämnde »Herr Annund» med den dåvarande kyrkoherden Anund, vilken är känd till namnet även ur andra källor; HÜLPHERS' uppgift skulle således enligt MODIN oriktigt syfta på stenkyrkans grundläggning i stället för på dess förnyelse efter branden.⁴

Enligt uppgift av Lars Zakrisson, kyrkvärd vid tiden för medeltidskyrkans rivning 1845 (jfr nedan s. 41), var dess längd 35 alnar, dess bredd 14 alnar, murarnas höjd till takfoten 12 alnar samt gavelröstenas höjd till taknocken ytterligare 12 alnar, varför kyrkans totala höjd således mätte 24 alnar.⁵ Av den grundplan, som 1820—21 utfördes av

¹ HÜLPHERS, Herjedalen, s. 21.

² UUB, PALMSK. SAML. vol. 308, s. 469. Avskrift från karolinska tiden efter nu förlorat original. Jfr HÜLPHERS a. st. samt MODIN, Jämten 1922, s. 22 och DENS., Härjedalens ortnamn, s. 43.

³ Rörande bevarade fragment av den medeltida kyrkoskruden jfr nedan s. 20, 37, 65, 74 ff., 89.

⁴ MODIN, Jämten 1922, s. 22 samt DENS., Härjedalens ortnamn, s. 60 f. — BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 68 f.

⁵ LARS ZAKRISSON, Kort berättelse om Kyrkobyggnaden i Sweg (odat. ms, ÖLA, folkskollärare Einar Granbergs samling). — Den i INV. 1832 av samme Zakrisson lämnade uppgiften om att kyrkan var 33 alnar lång, synes bero på avskrift av en felaktig uppgift hos HÜLPHERS, a.a.s. 21.

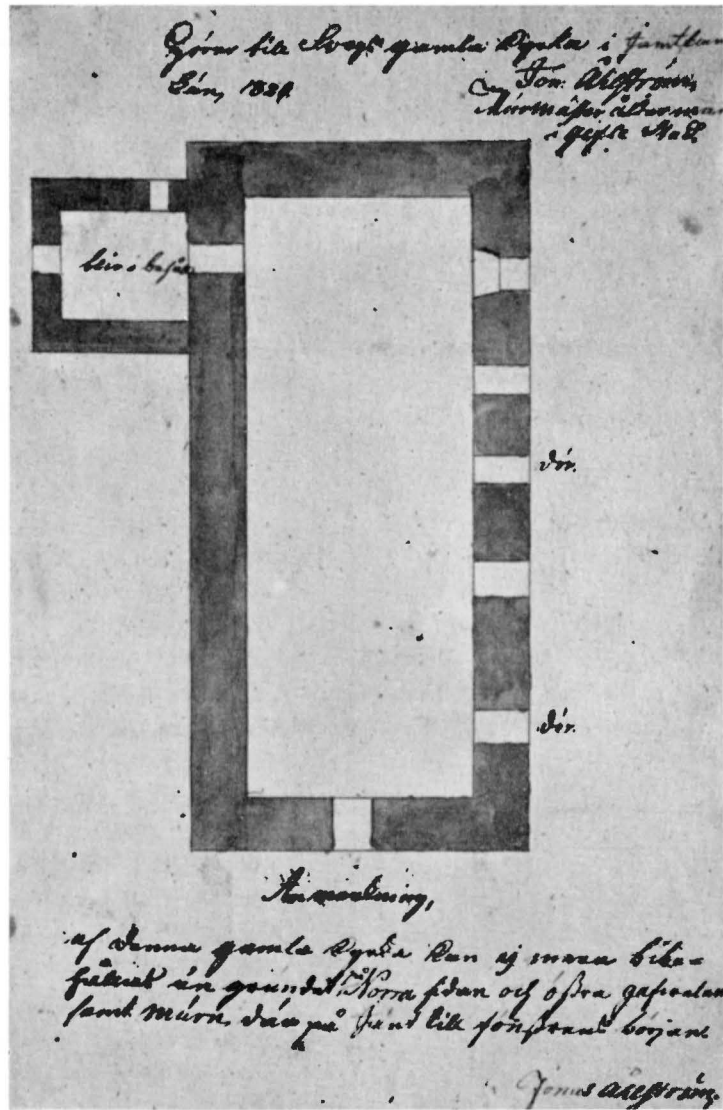

Fig. 10. Plan av Svegs gamla kyrka 1821. RA.

»Anmärkning,
af denna gamla kyrka kan ej mera bibehållas än grundet på Norra sidan
och östra gäfwelen samt muren där på Jämt till fönstrens början.»

Grundriss der alten Kirche, 1821. Plan of the old church, 1821.

SAKRISTIA

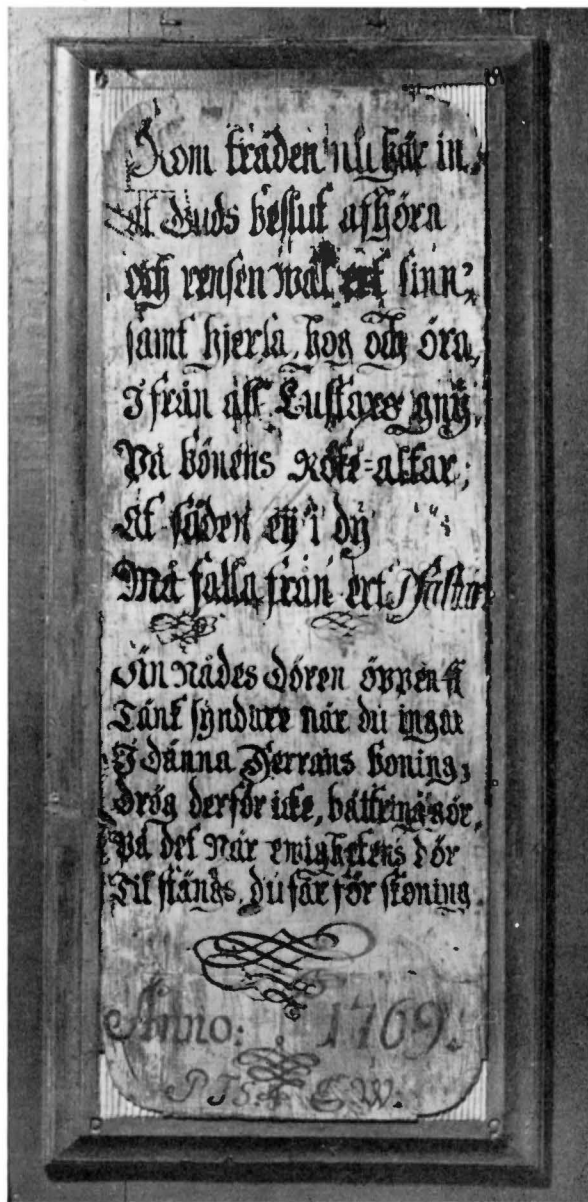

Fig. 11. Dörrspegel från Gamla kyrkans SV ingång, 1769.
Foto 1957.

Türfüllung aus der alten Kirche, Door-panel from the old church,
1769. 1769.

murmästaråldermannen Jonas Åhlström¹ i samband med förarbetena för den nya kyrkan (fig. 10, jfr även fig. 14), framgår att Zakrissons längd- och breddmått gälla själva kyrkorummet och icke avse exteriören.

Kyrkan hade således i sitt återuppbyggda skick formen av en enkel rektangel; i det inre förhöllo sig längden och bredden till varandra såsom 5 till 2; i det yttre närmade den sig den dubbla kvadratens proportioner.

På N sidan om koret fanns en sakristia (fig. 9 och 10). Denna ombyggdes enligt RÅK. 1775, varvid den väsentligt utvidgades. Byggmästare var Olof Olsson från Lillhärddal och ombyggnadens förebild torde ha varit Lillhärddals 1771 av kyrkobyggmästaren Pehr Olofsson från Dillne utvidgade sakristia.² I bägge fallen synes nämligen en smal dörr i sakristians Ö vägg tätt intill kormuren markera en ingång till den medeltida sakristian, i Lillhärddal ännu bevarad och beträffande Svegs gamla kyrka tydligt synlig på Åhlströms uppmättningsritning från 1820—21 (fig. 10). Sakristian i Sveg hade vidare ett fönster på N sidan, källare samt valmat tak.

¹ JONAS ÅHLSTRÖM, f. 1757, † 1829 vid Brunn i Hedesunda (Gä). På ritningarna till Svegs kyrka kallar han sig »Murmästar ålderman i Gefle stad» och nämnes i Hedesunda dödbok såsom »Kyrkobyggmästarålderman från Brunn.»

² Se beskrivningen av Lillhärddals kyrka.

Kyrkans murar kalkslogos utvändigt 1706—07, varvid enl. RÅK. åtgingo sammanlagt 100 tunnor kalk.

Själva kyrkorummet saknade ljusöppningar på N långväggen. I Ö gaveln fanns ett mindre fönster, vilket under kyrkans sista tid var dolt bakom altarpupsatsen. År 1724 upptogs enl. RÅK. ett fönsterhål i V gaveln. Redan 1706 hade två fönster »på södra muren» utvidgats; jämte dessa torde även en mindre glugg ha funnits.¹

Förutom den lilla ytterdörren till sakristian hade kyrkan två portaler på S fasaden, den ena ledande genom ett i sen tid tillbyggt vapenhus av trä² in i långhusets V del, den andra belägen längre åt Ö. Enligt INV. 1832 var korportalen försedd med en 1668 daterad järndörr samt långhusportalen med en trädörr från 1769.

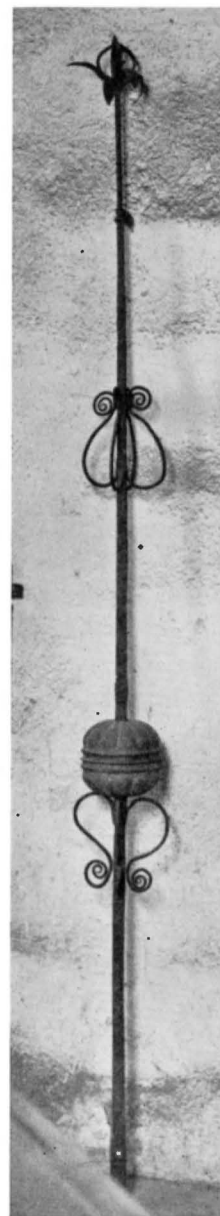
Järndörren från SÖ ingången är numera förlorad såsom helhet. Själva materialet, små handsmidda järnplåtar, av vilka några visa spår av att ha svarat mot en smal bågöppning, torde emellertid till största delen ingå i den nuvarande dörren mellan kyrkorum och sakristia i Nya kyrkan (s. 51 ff.).

Trädörren från SV ingången är till sin huvuddel bevarad genom att själva dörrspegeln (fig. 11) inmonterats i den nuvarande dörren mellan tornkammare och orgelläktare i Nya kyrkan. Inom en enkel omramning läses: KOM TRÄDEN NU HÄR IN, / AT GUDS BESLUT AFHÖRA, / OCH RENSEN WÄL ERT SYNN', / SAMT HJERTA, HOG OCH ÖRA, / IFRÅN ALL LUSTARS GNY, / PÅ BÖNENS RÖKE-ALTAR, / AT SÄDEN EIJ I DY / MÅ FALLA FRÅN ERT PSALTAR. / ÄN NÅDES DÖREN ÖPPEN ST[år] / TÄNK SYNDARE NÄR DU INGÅR / I DÄNNA HERRANS BONING; / DRÖG DERFÖR ICKE, BÄTTRING GÖR, / PÅ DET NÄR EWIGHETENS DÖR / TILSTÄNGS, DU FÅR FÖRSKONING. / ANNO: 1769. / P T S : E W : . Dörrspegelns B 54,5 cm. H 126. Initialerna syfta på snickaren Pehr Tholsson³ och må-

¹ Flera av källorna tala enstämmigt om endast två fönster på S väggen, ÅHLSTRÖMS uppmätning (fig. 10) visar emellertid tre fönster och två dörröppningar på denna sida; troligtvis har där funnits en liten högt sittande öppning av medeltida ursprung. Jfr även fig. 8.

² Enligt RÅK. tjärades vapenhuset upprepade gånger under 1700-talet.

³ PEHR THOLSSON, träsnidare, snickare och byggmästare, f. 1720, † 1808, bosatt först i Linsell, sedermera i Mosätt, Svegs sn. Jfr nedan, Linsells kyrka s. 111.

FÖNSTER OCH
DÖRRAR

Fig. 12. Takspira av järn från Gamlakyrkan el. stapeln. Foto 1957. Eiserne Turmspitze von der alten Kirche oder dem Glockenturm.

Iron decorative stave from the old church or bell-tower.

laren Erik Wallin¹, vilka enl. RÄK. tillsammans utfört åtskilliga betalda arbeten i kyrkan och kanske med anledning därav, men också som församlingsbor, skänkt denna dörr².

Nästan mitt på S fasaden fanns en solvisare samt strax t. h. om koringången två från muren utskjutande stenar ungefär på dennas halva höjd. Dessa kallades av allmogen för »oxklöfven» och till dem ha under tidernas lopp skiftande tolkningsförsök knutits, vilka dock endast upprepa »vandrande» grundläggningssägner.³ Troligast är att de — i likhet med de inmurade stenkloten i Jäder (Sö) och Hög (Hs) — haft en magisk betydelse.⁴

Från exteriören har en ornerad spira av järnsmide (fig. 12) bevarats, vilken torde ha haft sin plats endera på kyrkans takås eller på klockstapeln. H omkr. 285. Till spiran hör en godronnerad kopparkula, medan själva flöjeln däremot saknas. I teknik och form nära överensstämmande takprydnader, sannolikt från samma verkstad, ha bevarats in situ på Älvros gamla kyrka.

Den efter 1563 års brand återuppförda kyrkans inredning förändrades under 1700-talets lopp högst väsentligt. I en skrivelse, daterad Sveg den 25/1 1731, anhålles hos biskop och konsistorium i Härnösand att församlingen på grund av pågående reparationer måtte befrias från att inleverera sin del av kollekten för återuppförandet av brända kyrkor i Finland. Innertaket i Svegs kyrka betecknas i denna skrivelse såsom »mycket otjänligt och flatt», varjämte upplysningen lämnas att hela kyrkan invändigt hade »en gammall förnött måhlning». Sannolikt avses härmed ett lågt brädtak från återuppyggnadsperioden under 1500-talets senare hälft. Möjligen skulle man också ur denna summariska beskrivning kunna utläsa, att kyrkan haft dekorativa målningar på tak och väggar. Avsikten var nu, såsom man framhöll, att snarast möjligt uppsätta trävalv samt vitlimma hela kyrkointeriören.⁵

¹ ERIK NILSSON WALLIN, kyrko- och allmogemålare, † på Nilsvallen i Svegs sn 1773. Jfr nedan s. 32, 37 och 38 f.

² Att skänka en rikt ornerad och med tänkespråk försedd dörr till sin hemförsamling var en utbredd sed i Norrland under 1700-talet, vanligen knuten till ett socialt mellanskikt. Jfr Sv K, Medelpad, s. 19 samt fig. 11—12, s. 258 f., fig. 219, s. 376 samt fig. 310.

³ Se MODIN, Jämten 1922, s. 24 och BROMÉE i Minnesskrift 1847—1947, s. 32. Jfr även LEVI JOHANSSON, De vanligaste kyrkosägenmotiven i Norrland, i: Jämten 1922, s. 31 ff. samt DAG STRÖMBÄCK, En byggnadssägen från Hälsingland och en notis i Islands Landnámabók, i: Gamml Hälsingekultur, 1931, s. 44 ff.

⁴ Professor SUNE LINDQVIST har till förf. muntligen föreslagit möjligheten att tolka »oxklöfvens» förekomst på S fasaden såsom ett slags inkorporerande — och därmed ett magiskt övertvinnande — av en tidigare hednisk kult, till vars kultplats stenarna i så fall ursprungligen skulle ha hört. Ett ituspräckt ornerat gravklot skulle således mycket väl ha kunnat leda fantasin hos en betraktare i riktning mot en uppfattning av stenarna som två oxklövar. Det måste emellertid framhållas, att varje försök till tolkning måste stanna på hypotesens stadium, emedan stenarna gått förlorade vid Gamla kyrkans rivning.

⁵ HLA, Härnös. domkap:s manualhandl:r.

Fig. 13. Mittornament från ett av Gamla kyrkans trävalv, 1731. Foto 1957.
 Schlussteinscheibe vom Holzgewölbe der alten Kirche, 1731. Wooden ornamental boss from the old church, 1731.

Enligt RÄK. utfördes 1730/31 de omtalade trävalven av mästare Jonas Granlund.¹ För arbetet åtgingo 10 000 tvåtums spik och 1 200 sextums spik. Efter valvens uppsättning vitlimmades och målades interiören. På grund av kyrkorummets proportioner hade Svegs gamla kyrka tre valvkupor. 1737 omtalas, att interiören var »nyss hvald med tränne trävalf i rundelar och hvitlimad».² Från ett av dessa valv har ett mittornament bevarats; det har formen av en vindruvsklase omgiven av fem stora plastiskt skurna blad (fig. 13). Stoffering i rött och grönt. Bladrosettens största B ca 80.

TRÄVALV

¹ JONAS GRANLUND, snickare och byggmästare, f. 1677, † 1737 i Hudiksvall, där han vunnit burskap såsom mästare.

² AHLNUND, En Härjedalsbeskrivning 1737, s. 70.

Trävalven i Svegs gamla kyrka ha till konstruktion och stil helt överensstämt med andra samtida norrländska trävalv såsom de ännu bevarade i Hög (Hs), Nordmaling (Ån) och Åre (Jä). Dessa valv ha ett särskilt konsthistoriskt intresse genom att de — mitt under barocktidevarvet — på ett mycket medvetet sätt sökte imitera de senmedeltida uppsvenska tegelvalvens sammansatta ribbmönster. Granlunds valv i Sveg användes 1744 av Jonas Granberg¹ såsom förebild för det valv denne reste över korsmitten i Älvros och som ännu finnes bevarat. Även mittornamentet har där efterbildats, ehuru i mera rustika former.

År 1755 anhölls om kollekt över hela riket för att i Sveg trots medellöshet och fattigdom kunna bygga till »ett halfkors af sten» på kyrkans N sida.² Någon sådan tillbyggnad kom emellertid aldrig till stånd. Skrivelsen ger dock upplysningen att kyrkan vid denna tid på grund av folkökningen blivit för trång.

Den konsthistoriska bedömningen av Svegs gamla kyrkas arkitektur försvåras av att varje autentisk avbildning saknas med undantag endast för ÅHLSTRÖMS uppmätning av grundplanen 1820—21 (fig. 10). För kunskap om byggnadens utseende äro vi därför i första hand hänvisade till de äldre oftast mycket kortfattade beskrivningarna i ord.

MODIN har publicerat en perspektivbild av kyrkan och klockstapeln från SV (fig. 8), utförd ur minnet flera årtionden efter dessas rivning av en till Amerika utvandrad svegsbo, Per Ersson Svedin.³ Denna teckning är därför ej tillförlitlig i detaljerna, men torde ge en tämligen god uppfattning om kyrkans och klockstapelns allmänna yttre karaktär. Ännu senare — men tillkommen medan Gamla kyrkans utseende ännu var i friskt minne hos åtskilliga äldre församlingsbor — är en planritning med inlagd bänkdelening och »utvikta» väggar (fig. 14), vilken möjligen utfördes av byggmästare Olof Westerlund omkring 1900.⁴ Värdet hos denna skiss består i en summarisk, men av allt att döma i huvudsak tillförlitlig redogörelse för den fasta inredningens fördelning i förhållande till fönster och dörrar m. m.

Så länge inga murrester från Gamla kyrkan påträffats och blottlagts, är det omöjligt att avgöra, huruvida dess historiskt kända slutliga form är resultatet av en eller flera byggnadsperioder, återuppbyggnaden efter branden 1563 oräknad. Den av HÜLPHERS meddelade och av MODIN kritiserade traditionen (jfr ovan s. 12), att kyrkan skulle varit uppförd i början av 1500-talet av en »Herr Annund», synes ur konsthistorisk synpunkt

¹ JONAS GRANBERG, bildhuggare och byggmästare, f. 1696, † 1776 i Klövsjö (Jä), en av den provinsiella norrländska senbarockens och rokokons produktivaste mästare även på figurskulpturens område. Se nedan s. 28 ff. och 37.

² HLA, Härnös. domkap:s prot. 1775, 4/12, § 6.

³ PER ERSSON SVEDIN, f. 1830 i Knätten, Svegs sn, † 1911 i Minnesota, U.S.A., dit han 1884 utvandrat. För Svedins personalia se A. WÄHLIN, Per Ersson i Knätten, i: Jämten 1923, s. 91—96. Jfr MODIN, Jämten 1922, s. 20, 23 f., samt BROMÉE i Minnesskrift 1847—1947, s. 30 ff.

⁴ För kännedom om ritningarna fig. 9 och 14 liksom för många andra värdefulla upplysningar stå författarna i stor tacksamhetsskuld till komminister em. NILS BROMÉE, Sveg, samt fru AINA GRUFMAN, Enebyberg.

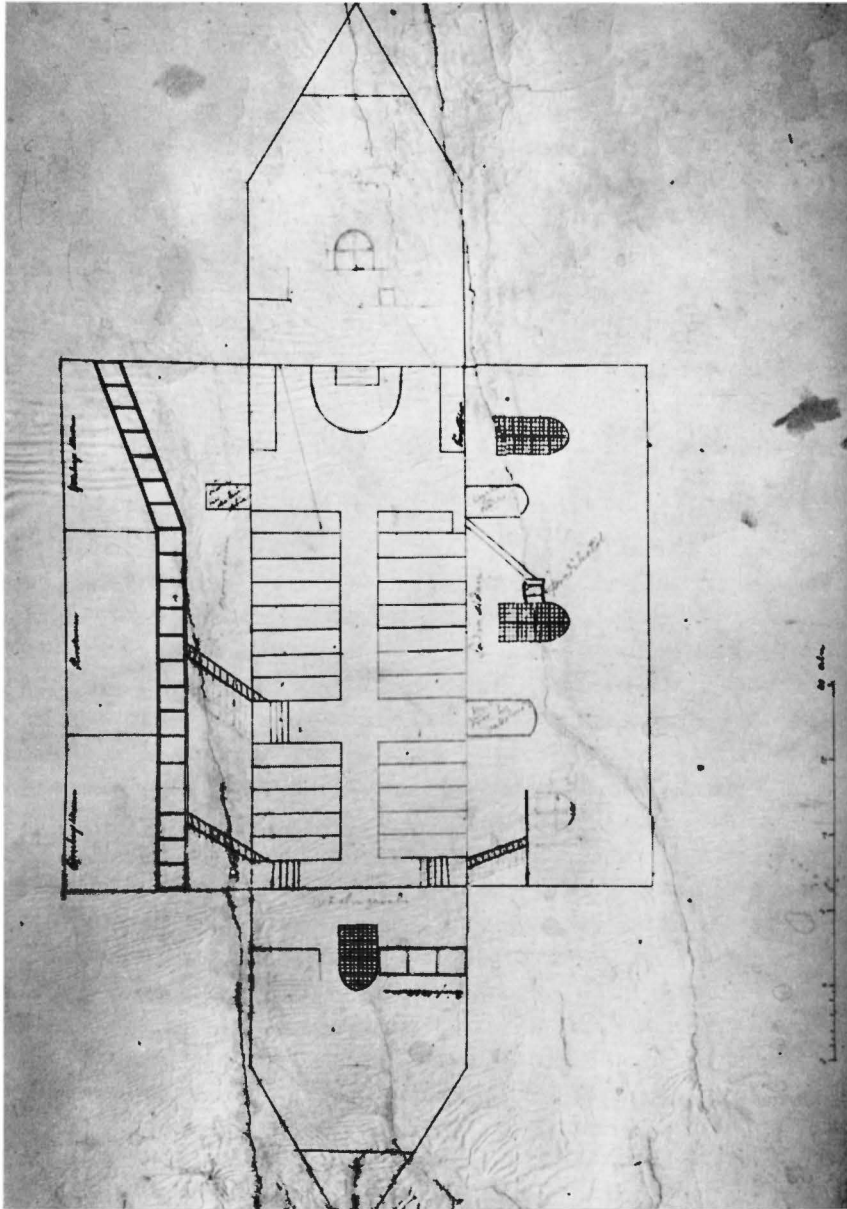

Fig. 14. Rekonstruktionsskiss över Gamla kyrkans inredning sammanställd kort före 1900. Privat ägo.

Rekonstruktionskizze der alten Kirchengestaltung.

Furniture and fittings of the old church. Reconstruction drawing.

ge ett alltför lättvindigt svar på frågan om den medeltida gråstensbyggnadens ålder. Förekomsten av två portaler på S fasaden, en nära V gaveln för långhuset och en särskild längre åt Ö för koret, talar här antingen för en utbyggnad av anläggningen i två eller flera etapper eller för en datering av hela kyrkan väsentligt tidigare än till medeltidens slut. De ovannämnda »oxklöfven» (s. 16) synas även tyda på hög ålder, oberoende av vilken tydning man vill ge deras förekomst.

Av vad som ur det sparsamma källmaterialet framkommit, finnes ingenting som hindrar antagandet, att den gamla stenkyrkan i Sveg åtminstone påbörjats redan under senromansk eller senast under höggotisk tid, en period som dessutom sammanfaller med det norska ärkebiskopsdömetts storhetstid.

GAMLA KYRKANS INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

RESTER AV
MEDELTIDA
INVENTARIER

I den ovan (s. 12) citerade berättelsen om branden 1563 framhölls förstörelsens katastrofala omfattning. Utan tvivel torde också huvuddelen av kyrkans medeltida inventarier då ha blivit lågornas rov. Att förstörelsen icke varit fullständig framgår emellertid av att åtminstone några få fragment av den medeltida kyrkoskruden ännu finnas kvar och att ytterligare föremål omtalas såsom existerande så sent som på 1700-talet.

HÜLPHERS skriver om kyrkans inventarier: »Eljest finnes här intet märkvärdigt, utom den wanlige skruden, några gamla Beläten, och et Rökelse-kar af malm.»¹ Några helgonbilder av medeltida ursprung — om HÜLPHERS med ordet beläten verkligen avsett sådana — finnas numera icke, men däremot det omtalade rökelsekaret (fig. 59). Enl. RÅK. 1755 såldes detta år ett ålderdomligt dopkärl av trä (jfr s. 37). Kyrkan har fortfarande i sin ägo en av Skandinavians förnämsta medeltida mässhakar av inhemska nordiska tillverkning (se nedan s. 74 ff. och fig. 74—75). Slutligen förvaras även i kyrkan en liten nyckel av höggotisk typ (se nedan s. 89 och fig. 87).

INVENTARIER
FRÅN ÄLDRE
LUTHERSK
TID

Från tiden efter branden har så mycket av Gamla kyrkans fasta inredning och lösa inventarier bevarats, att det åtminstone teoretiskt är möjligt att rekonstruera interiören del efter del, sådan den tedde sig efter de stora ombyggnaderna och nyanskaffningarna vid 1700-talets mitt och fram till rivningen 1845.

I efterföljande beskrivning har en uppdelning gjorts av dessa föremål, så att de viktigaste stora fasta inventarierna jämte fragment av själva inredningen här behandlas under Gamla kyrkan, medan de lösa inventarierna, vilka till största delen ännu äro i bruk eller smycka Nya kyrkan, förts till förteckningen över dennas tillhörigheter.

Från Gamla kyrkan ha ej mindre än tre altarprydnader bevarats helt eller delvis. Samtliga tillhöra dock tiden efter branden 1563, då kyrkans medeltida altarskåp i varje fall till största delen torde ha förstörts.

¹ HÜLPHERS, Herjedalen, s. 22.

Fig. 15. Altarskåp 1623. Krigsbyte från Centraleuropa. Foto 1957. S. 22.
 Altarschrein von 1623. Kriegsbeute, Retable 1623. War-trophy from a
 aus einem zentraleuropäischen Central European monastery.
 Kloster.

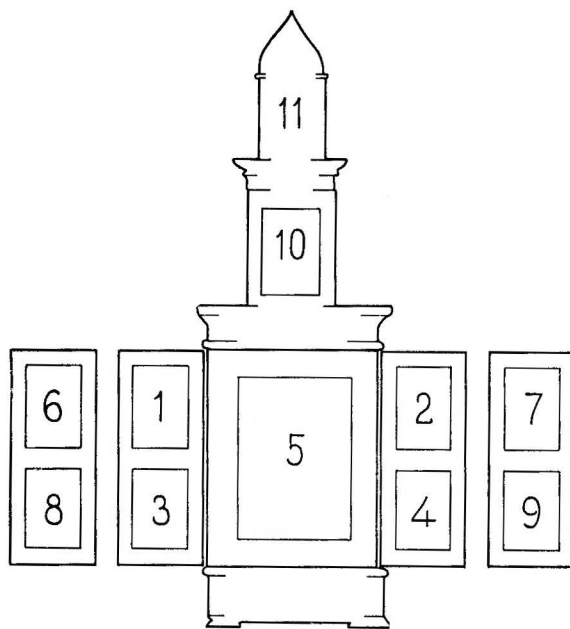

Fig. 16. Altarskåp 1623, ikonografiskt schema över målningarna.
 Altarschrein von 1623. Ikonographische Übersicht. Retable 1623. Iconographical scheme of paintings.

ALTARSKÅP
FRÅN 1623

Äldst bland dessa bevarade altarprydnader är ett altarskåp av furu eller gran med flygeldörrar, daterat 1623 (fig. 15—18). H 216. Det är av östligt kontinentalt ursprung och sannolikt ett krigsbyte från något av de svenska arméernas fälttåg, troligen från ett böhmiskt, sydtyskt eller polskt kloster. Det måste ha kommit till Sveg före år 1667, vilket år det av en enkel allmogesnickare användes såsom förebild till en altarprydnad för Älvros kyrka.

Altarskåpet består av corpus med tillhörande flygeldörrar samt krönes av ett smalt och högt övre parti i tvenne våningar.

Det predellaliknande sockelpartiet har en inskriftstavla: AD MAIOREM DEI GL[O]R[ia]M: ADM[odum] R[everen]D[us] ET R[e]L[i]g[i]o[s]us D[octo]r D[ominus]/MATTHAEUS RUDOLPH [us] DUCALIS CAENOBII HUI[us]/ABBAS, HOC OPUS ERIGERE VOLUIT. A[nn]o. /CHR[isti]. M. DC. XXIII (= Till Guds ära lät den högvördige och fromme doktorn herr Mattheus Rudolph, abbot i detta hertigluga kloster, uppställa detta konstverk år 1623 efter Kristi födelse).

Huvudvåningen visar med uppslagna flygeldörrar fem scener ur passionshistorien, vilka böra läsas i följande ordning (fig. 17): 1. Jesus bortföres bunden; 2. Jesus gisslas vid kolonnen; 3. Jesus bär sitt kors; 4. Korset reses; 5. Jesu gravläggning. — När skåpet är stängt, visa flygeldörrarnas utsidor följande fyra bilder (fig. 18): 6. Ecce Homo; 7. Mater dolorosa; 8. Maria Magdalena med salvkrukan; 9. Veronika med svetteduken. — Överstycket visar över varandra följande två motiv: 10. Gud Fader med påvetiara och

Fig. 17. Detalj av fig. 15, målningarna 1—5 enl. schema fig. 16. Foto 1957.
 Ausschnitt aus Abb. 15 mit geöffneter Corpus. Detail of Fig. 15, centre-piece with open wings.

världsglob; 11. En prelat med kåpa och mitra hållande i händerna kräkla och processionskors, utsågad i trä.

På listverket över corpus står följande på passionsbilderna syftande inskrift: PHARMACA SUNT POTIUS QUAM VULNERA : VULNE / CURAT ENIM PLAGIS, VOLNERA NOSTRA, SUIS (= såren äro fastmera läkemedel än sår, ty genom sina plågor helar han våra sår).

På överstycket ovanför scen 10 står en i det närmaste utplånad tredje inskrift: SALUATUR MUND[1] (= Världens frälsare). Denna inskrift syftar på figuren med påvetiara och världsglob, vilken tydligt återger en ikonografisk typ för Gud Fader, men som här av inskriftens författare tycks ha uppfattats såsom en Kristusbild.

Alla figurscener äro utförda i oljemålning på krederad pannå med skarpa lokalfärger och en starkt maniererad teckning av människokroppen. Målningarna omgivas på corpus och på flygeldörrarnas insidor av en på tjock kredering ristad förgylld ornamentik, vilken kring själva huvudscenen, gravläggningen, även innehåller plastiskt utformade imiterade ädelstenar. På flygeldörrarnas utsidor har ornamentiken ersatts av en enkel marmorering, varigenom en medvetet beräknad skillnad i prakt och dekorativ effekt uppstått mellan altarskåpet i öppnat och i slutet skick.

Ikonografien är romersk-katolsk, men helhetens arkitektoniska uppbyggnad samt

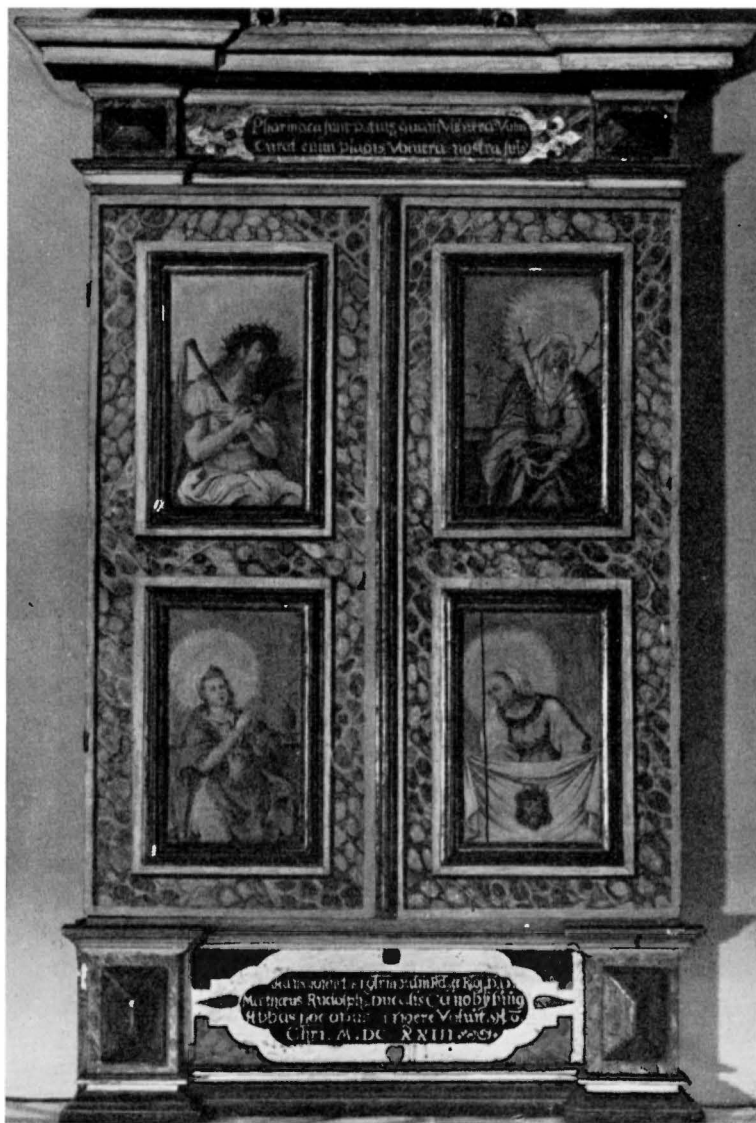

Fig. 18. Detalj av altarskåp 1623, målningarna 6—9 enl. schema fig. 16.
Foto 1957. S. 22.

Altarschrein von 1623, Corpus mit geschlossenen Flügeln. Retable 1623, corpus with closed wings.

Fig. 19 a-b. Ecce Homo, trärelief från altaruppsats, 1700-talets förra hälft, (a) före och (b) efter delvis felaktig renovering. Foto S. Dalén 1935. S. 26.

Schmerzensmann, Holzrelief von Altar aus der 1. H. des 18. Jh. (a) vor und (b) nach teilweise fehlerhafter Wiederherstellung.

Ecce Homo, wooden relief from altar decorations, first half of 18th cent. (a) before and (b) after partly incorrect restoration.

detaljbehandlingen särskilt i ornamentiken verkar östligt centraleuropeisk.¹ Det ur stilsynpunkt mest anmärkningsvärda är därvid altarprydnadens översta våning med den över två ädelstensornerade pilastrar spända gotiska kölbågen, som avslutar kompositionen (fig. 15).

Huru detta altarskåp hamnat i Sveg är obekant. Det torde åtminstone någon tid ha tjänstgjort såsom högaltarskåp. I INV. 1832 beskrives det såsom »ett konststycke, som, vid första påseendet, liknar ett skåp, men tyckes, då dess 2:ne dörrar, med gångjern försedde, öppnas, vara bestämdt till Altartafla»; det var vid detta tillfälle uppsatt på S väggen ovanför predikstolen i Gamla kyrkan. Altarskåpet restaurerades 1931 och 1950 av konservator S. Dalén, Stockholm, och placerades på nuvarande kyrkas S vägg.

I sin resedagbok har F. W. von Schubert för den 16 sept. 1817 lämnat en tämligen utförlig beskrivning av altarskåpet, vilket han synes ha uppfattat såsom Gamla kyrkans intressantaste inventarium.²

¹ I ett benäget lämnat meddelande från prom. hist. JARMILA VACKOVÁ, Prag, uppges altaruppsatsen i Sveg vara ett hantverksmässigt centraleuropeiskt arbete, vilket icke kan attribueras till någon mera känd mästare eller till någon geografiskt avgränsad lokalskola vare sig i nuvarande Sydtyskland, Polen eller Tjeckoslovakien. Såsom exempel på de i Sveg förefintliga kompositionernas allmänna förekomst nämner hon bl. a. att korsresandet i Sveg (fig. 17, scen 4) är gjort efter samma förlaga som en målning i kyrkan i Planá vid Marienbad, nämligen en gravyr av münchenmästaren Chr. Schwartz.

² SCHUBERT, Reise durch Schweden, s. 586 f., svensk översättning, s. 669.

Fig. 20. Jesu födelse, trärelief från altaruppsats, 1700-talets förra hälft. JLM. Foto P. G. Hamberg 1956.
Geburt Kristi, Holzrelief wahrscheinlich vom Altar aus der 1. H. des 18. Jh. Nativity, wooden relief probably from the altar decorations of early 18th cent.

ALTARUPP-
SATS 1700-
TALETS FÖRRA
HÄLFT

Under 1700-talets förra hälft synes Svegs kyrka ha erhållit en altaruppsats i karolinsk barock, av vilken numera endast två från varandra lösryckta delar återstå. Troligt är att denna altaruppsats varit en gåva till kyrkan, då varje uppgift saknas i RÅK. om inköp av någon altarpriydnad under berörda tid.

Den viktigaste bevarade delen av denna altaruppsats är en medaljongformad relief av furu visande Jesus såsom smärtoman (fig. 19 a—b). H107. Jesus är i överensstämmelse med en hävdvunnen och internationellt spridd tradition för framställningen av »Ecce Homo» skuren i halvfigur med snett framåtlutat törnekrönt huvud, mantel, spira och sammanbundna händer. Före restaureringen, vilken utfördes av konservator S. Dalén

Fig. 21. Altaruppsats 1708, Frösö kyrka (Jä). Konturteckning visande huru relieferna fig. 19—20 kunna ha varit placerade i en liknande altaruppsats.

Altar von 1708, Frösö (Jä).
Skizze zur Verteilung der Reliefs Abb. 19—20 bei einem ähnlichen Werk (vgl. Abb. 19—20).

Altar decorations 1708, Frösö (Jä). Sketch showing the reliefs in fig. 19—20 in a supposed similar arrangement.

1935, kunde vissa märken iakttagas på ramen (fig. 19 a), som tyda på att medaljongen tillhört en större komposition med samma dekorativa element som den av stockholmsmästaren Daniel Kortz år 1708 för Frösö kyrka (Jä) förfärdigade altaruppsatsen.³

³ Frösöaltaret kopierades bl. a. även för Hällesjö kyrka (Jä), där arbetet i sin helhet är bevarat och av en utpräglad provinsial karaktär. För att ge en uppfattning om de från Sveg stammande delarnas ursprungliga placering återgivas de här i en principrekonstruktion med utgångspunkt från Frösöaltaret (fig. 21).

Reliefen överfördes till Nya kyrkan från en gård i socknen i samband med interiörens restaurering på 1930-talet.

Med största sannolikhet är denna relief identisk med »en bild som föreställer Frälsaren», vilken tillsammans med »2:ne andra större bilder, hvardera af en mans storlek» enligt INV. 1832 förvarades i ett redskapsskjul intill kyrkan. Till en fullständig altarpupsats av denna typ bör förutom en medaljong med Ecce Homo även höra två profilörer, vanligen änglar, i friskulptur samt en sockelrelief med Jesu födelse. De båda i INV. 1832 omnämnda bilderna av mansstorlek äro icke bevarade men böra rimligtvis ha varit sådana profilörer. Någon relief med Jesu födelse finnes ej omtalad i denna källa och är ej heller bevarad i kyrkan. Däremot finnes i Jämtlands läns museum i Östersund (inv.nr JLM 2176) en från en gård i Svegs socken förvärvat relief av furu (fig. 20), vilken framställer detta motiv. H 58. Såväl stil och teknik som skala göra det troligt, att Kristusmedaljongen och födelsereliefen tillhört en och samma altarpupsats.

På stilkritiska grunder kunna de båda relieferna i Sveg och i Östersund tillskrivas träsnidaren Jonas Granberg i Klövsjö (Jä) (jfr ovan s. 18, not 1).

ALTARUPP-
SATS FRÅN
1770

Den i Gamla kyrkan under dess sista tid tjänstgörande stora väggfasta altarpupsatsen (fig. 22) finnes till största delen bevarad, ehuru i söndertaget skick. I INV. 1832 beskrives den sålunda: »Å den nyare Altartaflan ser man öfverst några i träd uthuggne Änglabilder. Nedanföre i en större målning Frälsaren på korset med vanlig öfverskrift, som är omstrålad af en Sol. Vid Korsets fot Maria i en knäböjande ställning omgifven af Johannes och Maria Magdalena. Midt emot stå 2:ne större bilder; en på hvardera sidan af målningen. Påskriften å densamma innehålles i gamla Sv. Psalm. N:o 411 v. 8. Nederst ser man Jesus hålla nattvard med Lärjungarne, hvilket likväl icke är med den riktighet, sanning och värdighet, tecknad, som denna heliga förrättning fordrar».

De i trä skurna delarna, vilka nu förvaras i kyrkans tornkammare, visa utvecklade rokokoformer i den för mellersta Norrland typiska stilen. Stommen består av ett ovanligt högt predellaparti avsett för den ännu bevarade nattvardsmålningen samt en huvudvåning med ett av kraftiga sidopilastrar inramat bågfält, vilket innehållit den likaledes bevarade oljemålningen av korsfästelsen. Pilastrarna flankeras av två kvinnliga allegoriska figurer, den ena (t.h.) framställande den kristliga kärleken, Caritas, med ett barn vid sin sida, den andra, vilken numera saknar attribut, sannolikt föreställande den kristna tron, Fides. Överst resterna av en strålsol samt två svävande mindre änglafigurer (fig. 23). Trädelarna visa rester av blå, grön och röd marmorering samt förgyllning. De allegoriska figurernas H 120, änglafigurernas H 80.

Rörande altarpupsatsens tillkomst finnes på predellans nedersta del en på två kartuscher fördelad inskrift: GUDS HEL. NAMN / TIL ÄRA, OCH SWEGS FÖRSAM- / LING TIL PRYDNAD: ÄR DÄNNE / TAFLA IGENOM DÅ WARAN- / DE KYRKOHERDENS, / H:R PETRI RISS- / LERS, / H:R KRONO BEFALLNINGSMAN / PETER GRANS, KYRKORÅDENS OCH SAMTEL. / ALL- / MOGENS ENHÄLLIGA FÖRSORG FÖRFÄRDI- / GAT: ANNO CHRISTI 1770. Vidare läses på en liten rocaille under mittfältet: TILL / DENNA ALTARE / TAFLAS FÖRFÄRDIGA[nde] / ÄRO

Fig. 22. Fotografisk rekonstruktion av altarpappsats 1770.
Photographische Rekonstruktion des Altars von 1770. Photographic reconstruction of altar decoration 1770.

Fig. 23. Änglafigur av trä från altaruppsats 1770 (detalj av fig. 22). Foto 1957. S. 28.

Hölzerner Engel vom Altar Wooden angel from altar decorations 1770 (detail of Fig. 22.)

Fig. 24. Nattvarden, predellamålning från altaruppsats 1770 (detalj av fig. 22). S. 32

Das letzte Abendmahl, Predellabild des Altars von 1770. (Einzelheit aus Abb. 22.) Last Supper, predella painting from altar decorations 1770 (detail of Fig. 22).

Fig. 25. Korsfästelsen, huvudmålning från altaruppsats 1770 (detalj av fig. 22). Foto 1957. S. 32.

Die Kreuzigung, Hauptbild des Altars von 1770. (Einzelheit aus Abb. 22). Crucifixion, main picture of the altar decorations 1770 (detail of Fig. 22).

AF GÄSTGIFVAREN / OLOF HANSSON PÅ NILSVALLEN / SÅSOM TESTAMENTE EFTER DES / DÖD GIFNE 50 rd.¹

Enligt RÄK, betalades 1770 till mästern Jonas Granberg från Klövsjö 1.300 dlr kmt för »den nya altaretaflan» jämte ytterligare 180 dlr kmt till kyrkoherden för Granbergs kosthåll »under altaretaflans förfärdigande». Samma år förekommer även en post på 72 dlr kmt till målaren Erik Wallin »för skillerimålningen om nattwarden i altare taflan». Härav framgår, att Granberg själv utfört bildhuggeriarbetet på platsen samt att predellabilden målats av den många gånger i kyrkans handlingar i samband med enklare dekorativa uppgifter nämnde församlingsbon Erik Wallin på Nilsvallen.

Denna nattvardsbild (fig. 24) förvaras nu i Nya kyrkan, B 191. Jesus och apostlarna äro samlade kring ett långt bord, på vilket stå två ljusstakar och en kalk. På ett katafalkliknande föremål framför bordet läses inskriften: JESUS ULTIMUM TESTAMENTUM / SANCTAM COENAM INSTITUIT (Jesus instiftar såsom sin sista vilja den heliga nattwarden). Figurteckningen har allmogemåleriets trohjärtade enkelhet med ansikten helt en face eller helt i profil samt med klara, från varandra tydligt avgränsade lokalfärger: mörkt hår och röda kindrosor, dräkter i omväxlande rött, blått, grönt och brunt. — Konserverad 1952 av Helge Christiansson.

Denna målning ansluter till en lång tradition med naiva nattvardsbilder; sådana prydde nämligen — målade eller snidade — redan under 1600-talet mycket ofta de norrländska kyrkornas altaruppsatser.

Från 1770 års altaruppsats finnes även den andra målningen bevarad i Nya kyrkan (fig. 25), B 145. Den visar korsfästelsen i det ögonblick, då Jesus gav upp andan och ett mörker övertäckte jorden. Kring korsets fot ses Maria, Johannes och Maria Magdalena, vilka med stora åtbörder och under strida tårar uttrycka sin sorg och förtvivlan. Nedanför målningen läses ett citat ur 1695 års psalmbok: NÄR SYNDEN GIÖR MIG SORGEFULLT MOD OCH KRÄNCKER, I TRONE PÅ JESU / DYRBARA BLOD JAG TÄNCKER, SOM GIÖR ALLENA, MIN SYNDER RENA, MINS / HIERTANS QWIDA KAN THET FÖRMENA SÅ KRAFTIG. / S: PS: B. N:O 411. Figurteckningen återger med en viss otymplighet den barocka bildtraditionens komplicerade ställningar och sammansatta kompositionsprinciper. Färgerna äro brutna och ha en emaljartad hårdhet. — Konserverad 1952 av Alfred Nilson, Stockholm.

I motsats till nattvardsbilden finnes den stora korsfästelsescenen ej belagd i RÄK. Det är därför möjligt att den i sin helhet bekostats genom den i ramverkets inskrift nämnda donationen. Det rör sig otvivelaktigt om en tämligen orutinerad målares försök till religiöst monumentalmåleri i »akademisk» stil. Till sin karaktär skiljer den sig så avsevärt från Wallins rättframta naiva nattvardsbild, att en attribution av korsfästelsen

¹ Gästgivaren OLOF HANSSON, † 1779 på Nilsvallen, var en av kyrkans frikostigaste välgörare och skänkte enligt RÄK. upprepade gånger för ortens knappa förhållanden betydande belopp. Jfr även nedan s. 69.

Fig. 26. Predikstol 1649. Foto 1957. S. 34.
Kanzel, 1649. Pulpit, 1649.

Fig. 27. Evangelisten Johannes (detalj av fig. 26): Foto 1957.
 Der Evangelist Johannes, Kanzel- St. John, the Evangelist, detail of
 feld von Abb. 26. Fig. 26.

till honom av stilkritiska skäl synes omöjlig. Skillnaden gentemot de nedan (s. 38 f. och fig. 31—34) nämnda wallinska läktarmålningarna är lika påfallande.

ÄLDRE
 PREDIKSTOL

Predikstol av renässanstyp (fig. 26—27) med svarvade kolonnetter i hörnen och rik dekoration i plattskärning, visande moreskornament m. m. Kolonnetternas H 48. Förvaras nu i utrymmet över sakristian. Grovt snickeriarbete i furu, dock visande god kännedom om internationellt gångbara mönstermotiv. Omnämnd i INV. 1832 såsom placerad på Gamla kyrkans S långvägg omedelbart V om korets ytterdörr. Korgen är synnerligen väl bevarad, ehuru med sina nuvarande fyra fält synbarligen icke fullständig.

Fig. 28. Dopängel av målad furu, skänkt 1757. Foto 1957.
S. 37.

Taufengel aus bemaltem Holz, Painted wooden baptismal
gestiftet 1757. angel, presented 1757.

På underredets sidor läses på hängande plattor i trärelief dateringen: AN / NO / 16 / 49. Mellan kolonnetterna bågvalt omgivna av plattskärningsornament samt ursprungliga underskrifter i relief hämtade ur Jes. 58:1, SOM : EN : BASVNE / OC KVNGIØR : MIT / FOLCK : DERIS / OFVERTREDELSE. Denna text, vilken ofta förekommer på skandinaviska 1600-talspredikstolar, är här ofullständig, varför utöver de fyra nu existerande fälten åtminstone ett femte måste ha funnits t.v. om dessa, tillhörande antingen predikstols-

Fig. 29. Nummertavla 1732. Foto 1957.
Nummertafel, 1732. Hymn board, 1732.

trappan eller själva korgen och försett med det citerade bibelställets inledning.¹ Bågfälten ha sannolikt från början icke innehållit några bildframställningar. Sekundärt ha de emellertid försetts med målade halvfigurer framställande evangelisten Johannes, Salvator mundi samt apostlarna Petrus och Paulus. På stilkritiska grunder kunna predikstolens målningar tillskrivas konterfejaren Anders Eriksson Hyfvel, vilken 1687 i annexkyrkan Älvros signerat målningarna på ett altarskåp med framställningar av Jesu dop, Gud Fader samt de fyra evangelisterna. Det synes rimligt, att hans arbete i Sveg utförts ungefär samtidigt. — Konserverad 1935 av Sven Dalén.

En i Nya kyrkans tornkammare förvarad dörr, härstammande från Gamla kyrkan, kan möjligen ha tjänstgjort vid predikstolstrappan. B 72, H 162. Dörren har fyra speglar i form av liggande rektanglar samt en enkel plattskärningsornering, vars stil synes vittna om en något senare period än själva predikstolskorgens ornering.

¹ Jfr t. ex. predikstolen i Ramsele gamla kyrka (Ån); Se ADOLF RÅDE, Ramsele Gamla kyrka, Härnösand 1925, s. 10.

Om kyrkans äldre dopfuntar är ingenting bekant. I RÄK. upptages emellertid såsom »apart inkomst» för år 1755 den blygsamma summan av 1 dlr kmt för »såldt ett Trä Käril, som i förra tider bruktes wid Barnadop». Sannolikt avses härmed ett s. k. dopkar av primitiv laggkonstruktion, en inventarietypp, vilken i Norrland kan gå tillbaka ända till missionstiden, men vars enkla former icke tillåta någon närmare datering.¹

Dopängel (fig. 28) skuren i trä med vitmålad klädnad, förgyllda vingar, ljusblå ögon, naturlig karnation å ansikte och händer samt rödbrunt hår; stående på mörkt blåmarmorad sockel och bärande en med lagerblad ornerad rund skiva, på vilken dopskålen placerats. — Konserverad 1935 av Sven Dalén. H 133. Enligt RÄK:s anteckningar om gåvor: »1757 in Februario förärade målaren Erich Nilsson Wallin en wacker dopängel, stådande i Choret.» Stofferingen är sannolikt utförd av Wallin själv, under det att ängeln troligen skurits av Jonas Granberg. — Till denna dopängel hörde ursprungligen en dopskål av tenn, vilken enligt samma anteckning om gåvor skänktes till kyrkan i september 1757 av »Madame Elff». ² Denna dopskål har efter 1935 stulits från kyrkan. Den var av samma typ som Linsells dopskål, synlig å fig. 115 och hade enligt SNABBINV. 1927 följande utseende: »2 grepp, oval, bukig, svagt goudronnerad skål. Stämplor: Hudiksvalls stadsstämpel — tre kronor — L.F.F. (Lars Fredrik Fallander, mästare först 1761—1789) över lilja inom stjärnor i sköld. D 22.»

Nummertavla med skuren träram (fig. 29). Överst ett änglahuvud, i övrigt stiliserad, genombruten akantus av rustik typ. Stoffering i guld, rött, svart och blått. Till tavlan höra siffror, målade i vitt på svarta träskivor. Inskrift: DENNA TAFLAN ÄR AF OLOF / OL:SON ÄLDRE PÅ REMMEN, / FÖRÄRÄT. ANNO 1732. Givaren torde vara identisk med den legendariske Gammel-Remsen.³ B 69, H 85.

¹ Jfr CORNELL, Norrlands kyrkliga konst, s. 123 ff.

² Härmed torde icke menas kronobefallningsman Erik Elffs hustru Catharina Wallberg, † i Ulvkälla, Sveg, 1752, utan deras dotter CATHARINA ELFF, g. m. kronobefallningsmannen PETTER SPÅRNBORG.

³ GAMMEL-REMSSEN, eller Stor-Remsen så kallad i motsats till Olof Olsson den yngre, Lill-Remsen. Den förmögna gårdens manbyggnad är med sina målningar den förnämsta som ännu finnes bevarad inom landskapets gränser. MODIN, Härjedalens ortnamn, s. 70 ff. och ERIC FESTIN, Jämten 1928, s. 33 ff. föra felaktigt Gammel-Remsens verksamhet till 1600-talet.

DOPKÄRL AV
TRÄ

DOPÄNGEL

NUMMER-
TAVLA

Fig. 30. Pyramid från 1700-talets bänkinredning. Foto 1960. S. 38. Obelisk von dem Gestühl. Obelisk from pew decorations.

Fig. 31—32. Profeterna Jeremia och Jona, målningar från läktarbröstning, 1767. Foto 1957.
Die Propheten Jeremia und Jona, Gemälde von einer Emporenbrüstung, 1767.

The prophets Jeremiah and Jonah, paintings from a gallery front, 1767.

Kyrkan hade sluten bänkinredning i fyra kvarter samt två korbänkar (jfr fig. 14). Av denna återstå de båda pyramiderna (fig. 30), vilka voro placerade invid mittgången närmast koret. De äro av den i Norrland under förra hälften av 1700-talet vanliga typen med genombrutet snidat, i grönt och rött målat och förgyllt lövverk. H 215 utan sockel. De äro nu placerade i Nya kyrkan på ömse sidor om dopplatsen vid korets S sida. Inredningen förnyades enligt RÅK. 1784 av snickaren Pål Persson.

Kyrkan hade vid rivningen två läktare. Enligt INV. 1832 voro de uppsatta 1767 och 1770 längs hela den fönsterlösa N väggen samt framför en del av V väggen och »prydde med målningar, som föreställa Frälsaren Profeterne och Apostlarne». Läktarna hade byggts av snickaren Pehr Tholsson samt målats av Erik Wallin; dessa erhöilo 1767 betydande summor härför enligt RÅK. På Olof Westerlunds plan över inredningen (fig. 14) kallas V läktaren »Qvinfolkskullen», samt den långa N läktarens tre avdelningar »Öfverbergs skullen», »Storskullen» och »Ytterbergs skullen».¹

¹ Två av dessa tre avdelningar användes av folk från byarna Överberg, och Ytterberg.

Fig. 33—34. Evangelisten Matteus och aposteln Paulus, målningar från läktarbröstning, 1767. Foto 1957.
 Der Evangelist Matthäus und der Apostel Paulus, St. Matthew and St. Paul, paintings from a gallery
 Gemälde von einer Emporenbrüstung 1767. front, 1767.

Wallins målningar på läktarbarriären skingrades vid rivningen 1847 men åtta bildfält ha återfunnits och uppsattes på 1930-talet i nuvarande kyrkorum. De framställa profeterna Jeremia (fig. 31), Jona (fig. 32) och Mika, evangelisten Matteus (fig. 33), apostlarna Paulus (fig. 34), Mattias och Jacobus Minor; det åttonde bildfältets målning är numera helt utplånad men skall enligt uppgift ha föreställt profeten Hesekiel. Bildfälten mäta i genomsnitt H 60. — Konserverade 1935 av Sven Dalén. Målningarna visa helfigurer mot skiftande landskapsbakgrund och äro typiska exponenter för Wallins naiva stil. — RÅK. 1767 omtalar även uppsättandet av två dussin ljuspipor på läktaren.

NYA KYRKAN

BYGGNADSHISTORIA

Såsom redan ovan vid skildringen av den äldre stenkyrkans öden framhållits (s. 12 ff.), vidtogos efter 1700-talet praktiskt taget inga ytterligare förändringar vare sig i fråga om exteriör eller interiör. Orsaken till detta var, att folkökningen allt mer aktualiserade behovet av en ny och väsentligt större kyrkobyggnad.

DE ÄHL-
STRÖMSKA
RITNINGARNA

Realiserandet av detta önskemål kom emellertid att taga betydligt längre tid i anspråk än man först räknat med. År 1820—21 utfördes en uppmätning av den dåvarande kyrkan genom murmästaråldermannen Jonas Åhlström (jfr s. 12 ff., fig. 10). Sistnämnda år¹ levererade denne ett projekt till en helt ny kyrkobyggnad, där emellertid de delar av den gamlas murar, vilka man trodde sig kunna bevara, markerats med mörkare färg; detta gäller N långväggen, sakristian och en liten del av Ö väggen (fig. 36). Åhlströms förslag visar en konstlös variant av det tidiga 1800-talets standardiserade långkyrkotyp med rektangulär grundplan och torn i V, täckt av en låg huv med lanternin. Ett bifogat kostnadsförslag slutade på 20.143 riksdaler banco. Ritningar och kostnadsförslag insändes genom landskansliet i Östersund till K. M:t för godkännande och remitterades omedelbart till ÖIÄ.²

ÖVERINTEN-
DENTSÄMBE-
TETS RITNING-
AR

I likhet med vad som i dylika fall mycket ofta förekom, utförde ÖIÄ endast en ytlig justering av den insända byggmästarritningen, huvudsakligen avsedd att giva byggnaden mera framträdande nyklassisk stil (fig. 37). Endast i fråga om altärväggens utformning företogs en mera radikal förändring genom att den traditionellt norrländska anordningen med ett fönster på var sida om altaret ersattes med ett stort bågmotiv, behärskande interiören genom en väldig fönsteröppning rakt över altaret, på vilket ett fritt stående kors skulle avteckna sig mot det infallande ljuset. Det nya förslaget,³ vilket expedierades från ÖIÄ den 11 februari 1823, hade signerats redan 1822 av Jacob Wilhelm GerSS,⁴ som karakteriserats såsom en företrädare för »puritansk nyantik utan personliga särdrag».

¹ Åhlströms förslagsritningar äro daterade 1821, medan uppmätningen av Svegs gamla kyrka fått sin datering ändrad från 1820 till 1821 för att likformighet med övriga handlingar i ärendet skulle uppnås.

² RA. Allmänna verks skrivelser till K. M:t, vol. 352. Landskansliets skrivelse dat. Östersund 13/5 1822.

³ Ritningar i BSt.

⁴ JACOB WILHELM GERSS, f. 1784 i Stockholm, † 1844 därstädes, arkitekt i ÖIÄ och tillika sekr. i Konstakademien. Han var konstkritiker i akademisk anda. Även känd för sina värdefulla avbildningar av Gotlands medeltida monument, utförda på ÖIÄ:s uppdrag. — Se THURE NYMAN i: Svenska män och kvinnor, III, s. 51.

Fig. 35. Svegs kyrka från NÖ. Foto 1960.
Die Kirche von Sveg von NO. Sveg church from N.E.

Grunden till den nya kyrkan började utläggas 1824 under ledning av den ovannämnde Åhlström. Arbetet avstannade emellertid på grund av bristande intresse från prästerskapet och oenighet bland socknemännen.

År 1842 tillsattes en byggnadskommitté med kyrkvärden och sockenskrivaren Lars Zakrisson i Ytterberg såsom ordförande samt kyrkvärden och nämndemannen Olof Mårtensson i Överberg såsom vice ordförande (s. 91, fig. 92—93). Lars Zakrisson har efterlämnat en sammanfattande skildring av byggnadsföretagets organisation och genomförande.¹ Emedan det stora kyrkobygget i Sveg sannolikt var ett av de sista, som genomfördes enligt den gamla bondekulturens arbetsorganisation med anor från medeltiden, kan det vara av intresse att utförligt citera Lars Zakrissons berättelse på denna punkt:

»... Och som denna byggnads comitée vid tvänne hållna sammanträden åren 1842 och 43 stannade med det beslut, att kyrkobyggnaden borde och skulle taga sin början 1845. Äfven förständigades och genom

¹ »Kort berättelse om Kyrkobyggnaden i Sweg», ms i Einar Granbergs saml. i ÖLA. Berättelsen under-tecknad av LARS ZAKRISSON.

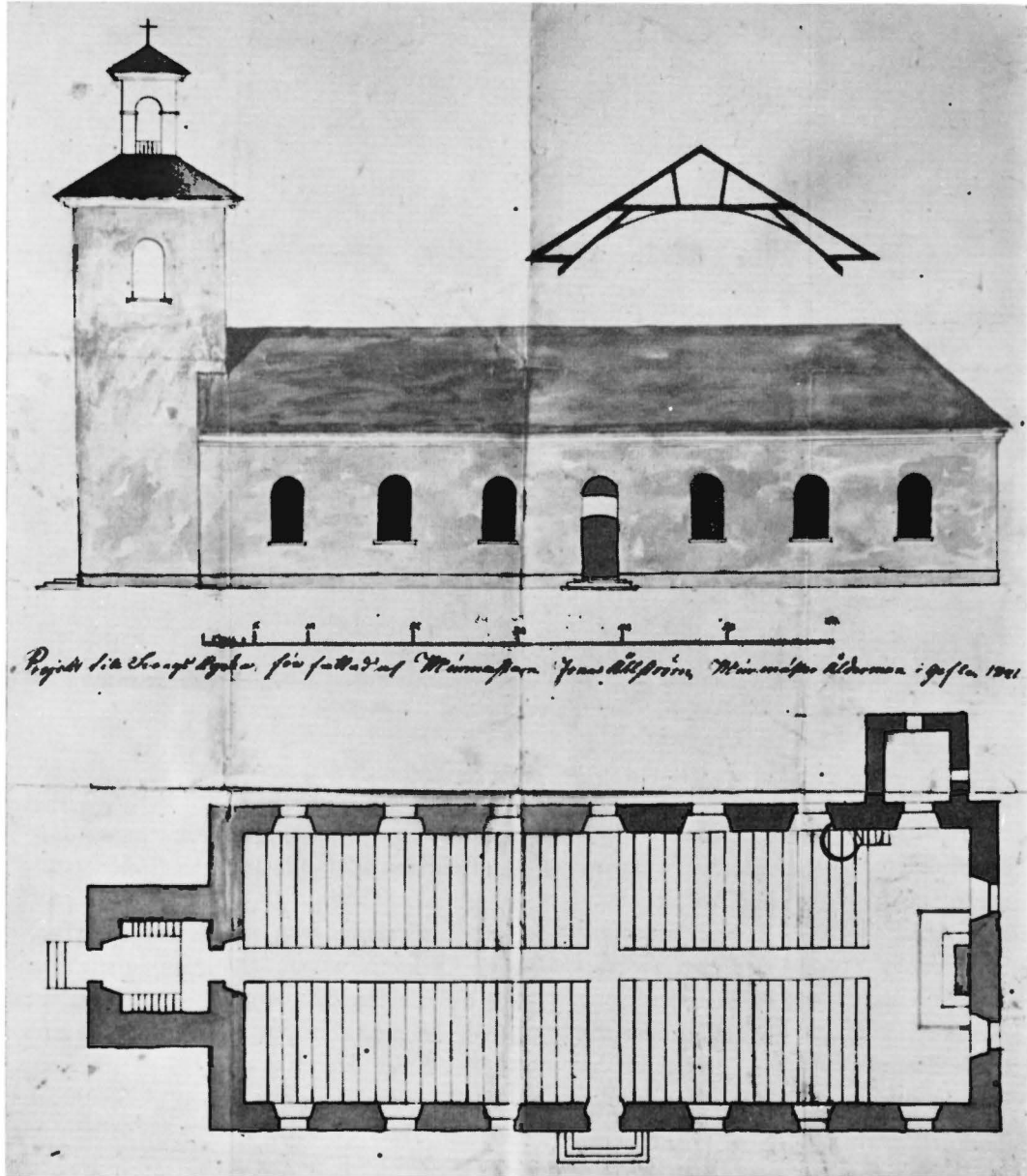

Fig. 36. Förslagsritning till ny kyrka i Sveg av Jonas Åhlström 1821. RA. S fasad, takstolskonstruktion och plan, i vilken ingår murrester från Gamla kyrkan.

Entwurf zu einer neuen Kirche in Sveg, 1821. Design for a new church in Sveg, 1821. S. Fassade, S. Fassade, Dachstuhlkonstruktion und Grundriss. detail of roof-construction and plan.

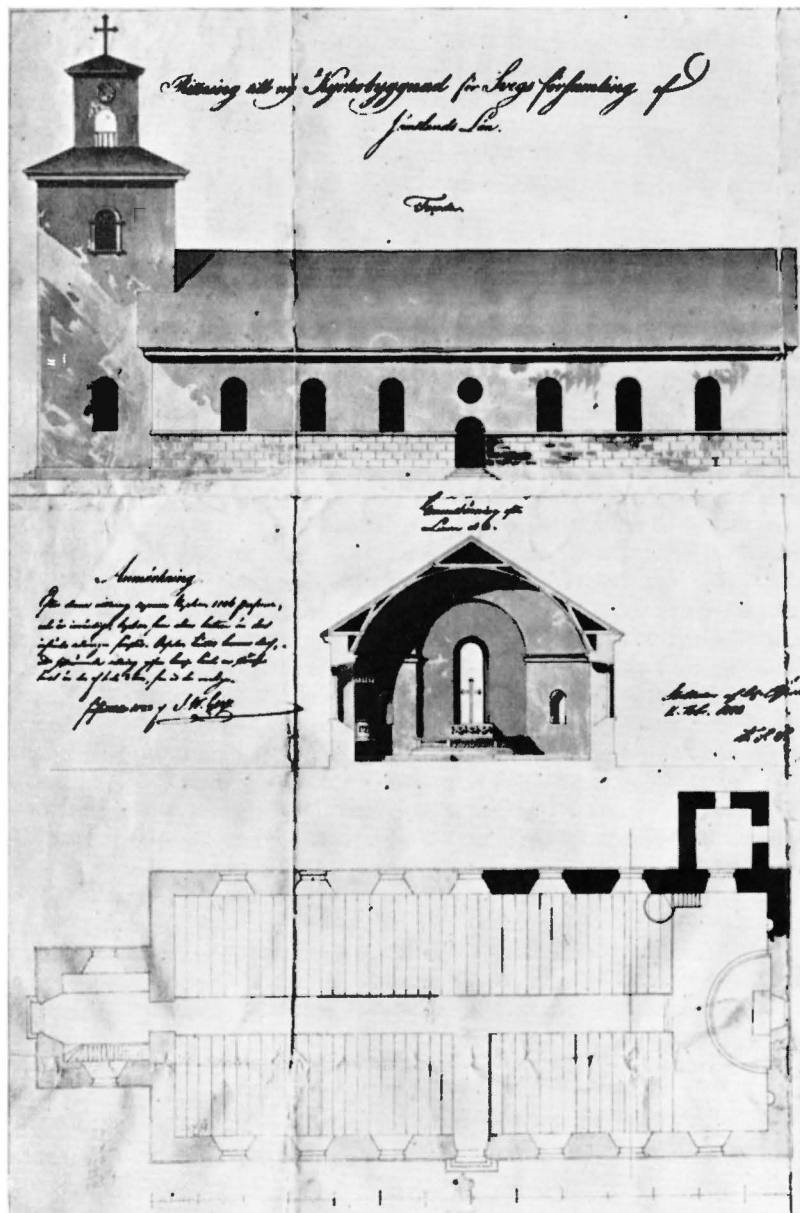

Fig. 37. Omarbetad förslagsritning till ny kyrka i Sveg av J. W. Gerss 1822. BST. S fasad, altarcvåg och plan, i vilken ingår murrester från Gamla kyrkan. Umgearbeiteter Entwurf zu einer neuen Kirche in Sveg, 1822. S Fassade, Altarcwand und Grundriss. Revised design for a new church in Sveg, 1822. S. façade, E. wall and plan.

Comitées Ledamöterna uppmanades socknemännen, att dessförinnan till Kyrkoplanen framskaffa de dem påräknade materialier efter af Byggmästar L. D. Geting redan år 1832 upprättade materialförslag, hvilket ock för det mästa fullgjordes. Och då blef det alvar och håg för byggnaden af de fleste, när Prosten A. Borgström¹ reste ifrån Sweg i Mars månad 1845 då Swegs församling blef utan Ordinari Pastor.

Men med ledning och uppsikt af den förut betingade för sitt snille och handlingsätt, icke nog berömvärda Byggmästaren Jac. Norin² ifrån Norrala i Helsingland, börjades kyrkobyggnadsarbete i Sweg den 13:de Mars 1845, hvilket genom Byggmästarens tillhjälp och dess oförtrutna fogliga ställning framåt gick med snabba steg. Den 1:ste Juni höls det gudstjenst i gamla kyrkan sista gången. Den 2:dra Juni refs taket med all innanrede och inventarier. Den 20:de September upplades takstolar på den nya kyrkan. Den 5:te Oktober höls der gudstjenst första gången, allt på samma år. Den 20:de Oktober 1847 afslutades kyrkobyggnads arbete, då allting voro färdigtgjordt, både målning i kyrkan, bordgårdsmuren uppförd och planering vid kyrkovallen, med allt som till ifrågavarande arbete hörde. Äfven med Pastors E. Winnbergs³ rådplägning som 1846 tillträdde Swegs Pastorat. Den 7:de Oktober 1849 invigdes kyrkan, och den utvidgade begravningsplatsen af Herr Kontrakts-Prosten Nordin ifrån Råfsund. Den 15 och 16 Augusti 1855 afsynades kyrkan af Häradshöfding Herr C. Gust. Lilljesköld, med biträde af Nämndemännerna Jon Roelsson och Johan Olofsson från Wemdalen, i ändamål att få den brandförsäkrad, äfven i Kyrkovärdarnes och Sockens fullmäktigas närvaro. Uppmättes kyrkan och befans vara i längd 65 alnar, i bredd $30 \frac{3}{4}$ aln, 14 alnar hög. Sakristian är 11 alnar lång, 11 bred, 14 alnar högt. Tornet är $11 \frac{1}{2}$ alnar långt, $14 \frac{3}{4}$ alnar bredt, 66 alnar högt. Och grundmuren såväl till kyrkan som Sakristian och Tornet är 3 alnar djupt. Wärderingssumman för kyrkan, Sakristian och Tornet med dess inredning uppgick till 27.400 Rdr 42 sk. 4 rst Banko eller 41.101 Rdr 31 öre Riksmynt enligt syneinstrum[ent]et af förut nämnde dato. Deriktionen för brandförsäkringsvärk antager Swegs kyrka till försäkring till 26.000 Rdr Banko eller 39.000 Rdr R:mt, och brandförsäkringsafgiften för ifrågavarande byggnad blef på en gång betalt med 1.578 Rdr 11 sk. Banko, eller 2.367 Rdr 25 öre Riksmynt. Och vid kyrkobyggnadens början var kyrkokassans medel i kontant 4.976 Rdr 39 Skr och insamlade stamboksmedel 2.919 Rdr 28 Skr tillsammans 7.896 Rdr 19 skilling Banko, hvilket gör 11.844 Rdr $39 \frac{1}{2}$ öre R:mt. Och af denna summa blef Byggmästaren med dess kosthållning, äfvensom alla materialer som för kontant fordrades att anskaffa, samt brandförsäkringspremierna, och brandredskapen betalt, så att Socknen icke med något kontant blef underkastad att dertill bidra. Och vid byggnadens slut fans det behåll i Kassen 156 Rdr R:mt. Och under sjelfva kyrkobyggnaden utgjorde hvarje Bonde inom Swegs Socken 160 mans- och 7 Hästdagswerken, eller 167 tillhopa. Då varande i Swegs Socken 150 Bönder å 167 dagar å hvarje gör 25.050. Och 32 Torpare i Sweg å 55 dagar, gör 1.650. Bidrag af Linsells kapellag 44 Bönder å 6 dag. 264. Dito af Elfros Socken 64 Bönder å 6 dagar gör 384. Summa dagar ungefär 27.348. Som ock gör lika många Riksdaler Riksmynt efter då varande dagpris. Och materialernas tillskaffande som af Swegs Socknemän ensamt bestrides; utom en Tolft bräder som hvarje Bonde i Elfros och Linsell tillade, kan efter då varande dagpris uppskattas till ungefär Rdr 12.145 Riksmynt. . . . »

Med hänsyn till de små resurserna både i fråga om arbetskraft och kontanta medel måste genomförandet av detta stora kyrkobygge på så kort tid anses såsom en verklig bragd. Förklaringen härtill ligger lika mycket i den utomordentliga organisationen

¹ ANDERS BORGSTRÖM, f. 1784, † 1867, kh i Sveg 1830—1845, därefter i Nätra (Ån). — Se BYGDÉN, Herdaminne, II, s. 384 f. och IV, s. 77.

² JACOB NORIN, kyrkobyggmästare, f. 1795 på Kungsgården i Norrala (Hs), † 1864 därstädes.

³ ERIK VINNBERG, f. 1799 å Frösön (Jä), † i Östersund 1861. Kh i Sveg 1846—61. — Jfr BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 77 f.

Fig. 38. Utsikt över Ljusnan och Sveg med Nya kyrkan och den 1870 brunna nyklassiska prästgården. Oljemålning av S. A. Blombergsson 1862. Nu i Prästgården, Sveg. S. 46.
 Aussicht über Sveg mit Fluss, neuer Kirche und Pfarrhof. Ölgemälde 1862. View towards Sveg with the river, the new church and the rectory. Oil painting 1862.

som i att en verklig offervilja tycks ha gripit hela befolkningen under byggnadssommar-
 ren 1845.¹

Vid kyrkans uppförande följdes i huvudsak Åhlströms ritning (fig. 36) och icke Gerss' ändringsförslag; sannolikt har man därvid använt en tredje numera försvunnen arbetsritning. Den väsentliga skillnaden mellan de båda tidigare förslagen och den uppförda kyrkan är övergivandet av den ursprungliga tanken att bevara den gamla kyrkans på 1700-talet tillkomna sakristia. Av murarnas nuvarande utseende att döma tycks man helt ha avstått från att med den nya kyrkan införliva väsentliga delar av den gamlas murar. Härigenom fick den uppförda byggnaden även en för 1800-talets mitt betydligt modernare prägel än vad som skulle ha varit fallet, om något av de båda tidigare förslagen till alla delar hade följts (fig. 35). Förändringarna voro i huvudsak följande: förläggandet av en synnerligen rymlig sakristia i två våningar Ö om altaret, uppförandet av en långsträckt fronton över vardera S och N portalerna samt omarbetning av torn-

¹ Värdefulla detaljuppgifter rörande allmogens förhållande till kyrkobygget finnas samlade av LARS SVENSSON i Minnesskrift 1847—1947, s. 56 ff.

huvens profil med karnisformat nedre takfall samt däri inkomponerade runda urtavlor, åttkantig lanternin och likaledes karnisformat övre takfall. Murarna vitrappades och takfallen täcktes med spån. På en oljemålning (fig. 38) av Albert Blombergsson från 1860-talet¹ med utsikt över Ljusnan från S stranden synes i mellangrunden Svegs kyrka bakom prästgården avteckna sig med vita murar, vit lanternin och gråa takfall; av denna vy framgår, att kyrkans yttre sedan dess icke undergått några väsentliga förändringar.

Orgellåktare och orgelverk uppsattes 1861—62 (s. 59).

RESTAURE-
RING
1930-TALET

Kyrkan genomgick 1929—35 en grundlig såväl yttre som inre restaurering under ledning av arkitekt K. Martin Westerberg (fig. 39). År 1929 utbyttes det ursprungliga spåntaket mot en beläggning av mörkgrå grythytteskiffer; även lanterninens väggar bekläddes med detta material. År 1930 genomfördes den övriga yttre restaureringen varjämte vindfång i N och S inrättades. 1931 infördes elektrisk värmeledning. 1934—35 fullbordades den inre restaureringen med vissa smärre omdispositioner i kyrkorummet, målningsarbeten samt konservering av äldre inventarier.

KYRKOBYGGNADENS NUVARANDE TILLSTÅND

KYRKANS HU-
VUDELAR

Kyrkan (fig. 40—42) bildar en rektangel med torn i V samt en framskjutande sakristia å Ö gaveln. Materialet är gråsten med inslag av tegel, där profiler eller ytor så fordra. Exteriören är vitputsad med låg svartmålad sockel.

Långhuset täckes av ett åt Ö avvalmat sadeltak med låga frontoner över långsidornas mittpartier, sakristian av ett enkelt sadeltak samt tornet av en huv med balkong och lanternin. Huvens svängda nedre parti har sedan 1950 transparenta urtavlor. Alla takfall jämte lanterninen äro sedan 1929 täckta med små skifferplattor, vilka ersätta en tidigare takbeklädning av träspån.

INGÅNGAR
OCH FÖNSTER

Kyrkan har ingångar genom tornet samt mitt på S och N fasaden. Över V portalen en krönt minnestavla av metall med inskrift: FULLBORDAD I / KG OSCAR I:S / 4:DE REGER:S

¹ Oljemålning på väv. H 49, B 66. Duken saknar signatur men på ramen läses en ristad inskrift: »1868 (bör läsas 1862) A BLOMBERGSSON.» Förvaras å pastorsexpeditionen i Sveg. — SVANTE ALBERT BLOMBERGSSON, f. 1810 i Hanebo (Hs), † 1875 invid Söderhamn. Kyrkomålare, topografisk tecknare, främjare av den hälsingska hemslöjden. Se ANNA LINDEGREN, Albert Blombergsson, i: Gammal Hälsingekultur 1933.—B. besökte Sveg 1848 och 1862 i samband med arbeten för kyrkan (se nedan s. 54 f., 59 och 91) och torde vid det senare av dessa besök ha utfört skisser till ovannämnda målning, vilken av allt att döma är ett ateljéarbete, ej en friluftsstudie. En 1862 daterad men något avvikande replik finnes i privat ägo. B. tyckes även ha levererat förebilden till den vy av Sveg, vilken i olika graverade varianter förekommer i bl. a. Nordiska Taflor, II, Sthlm 1867, samt i Land och Folk, Sthlm 1875.

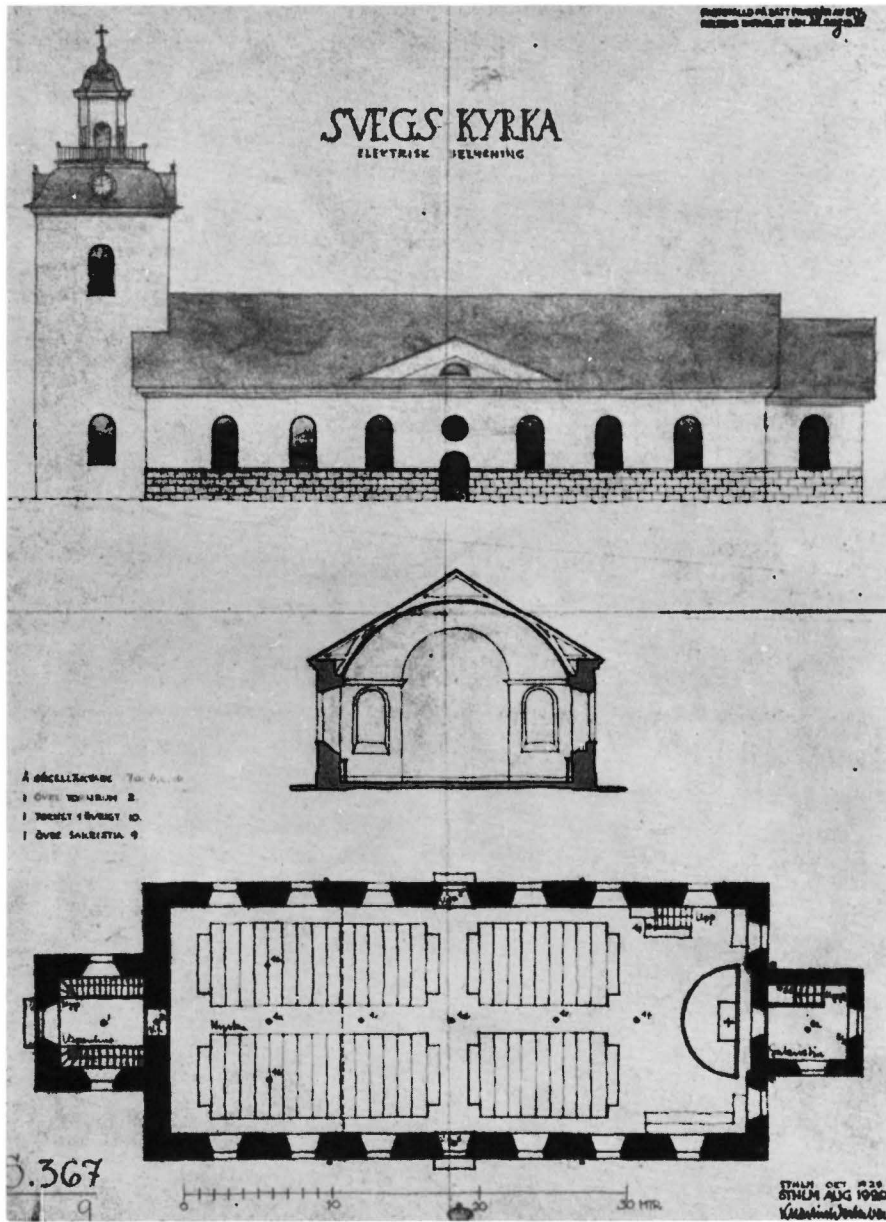
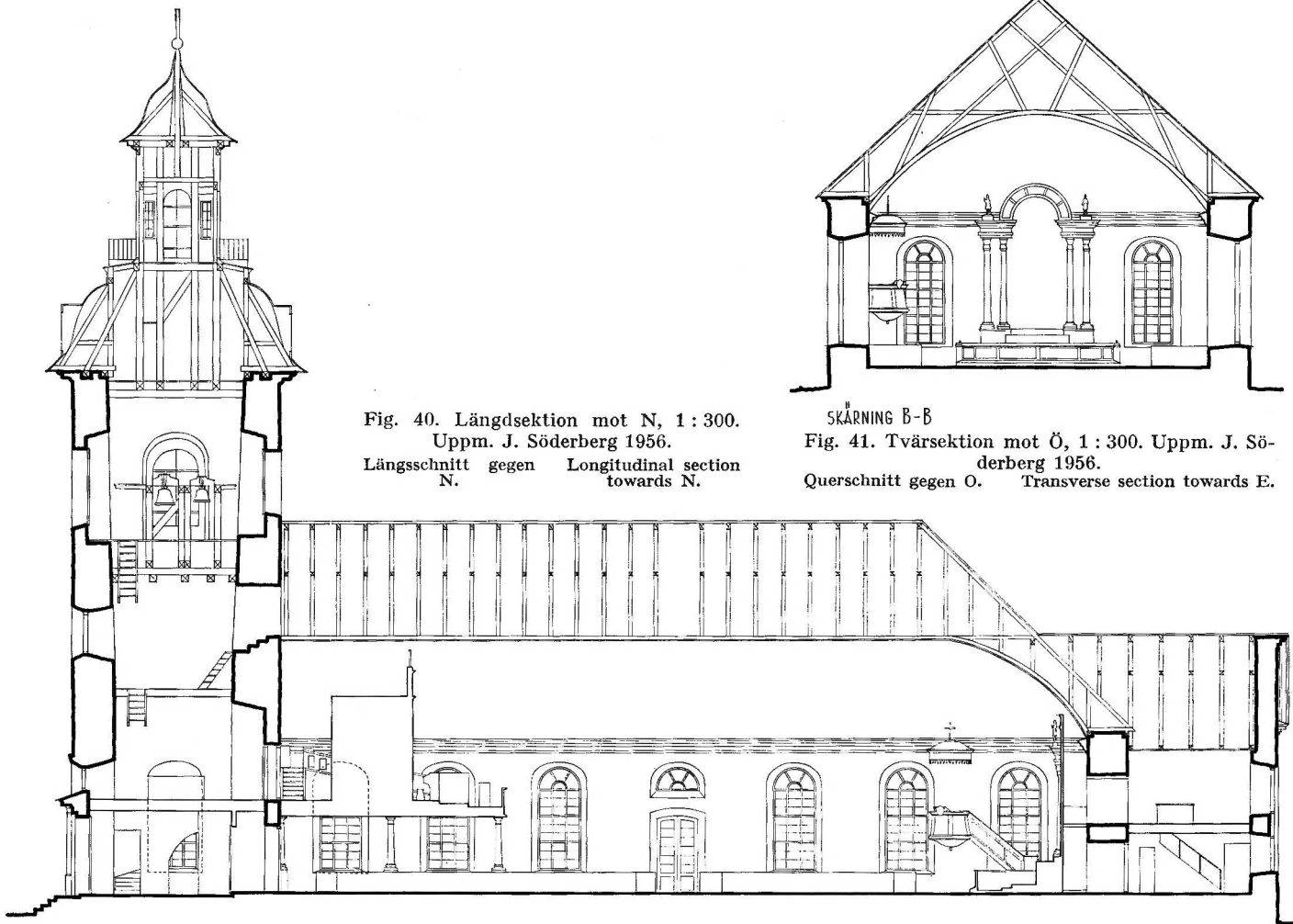

Fig. 39. Förslag till restaurering 1929 av K. Martin Westerberg. BSt. S fasad, Ö vägg och plan med bänkindelning.

Entwurf zu der Wiederherstellung 1929. S Fassade, Querschnitt gegen O und Grundriss mit Gestühlen.

Design for restoration 1929. S. façade, transverse section and plan with pews.

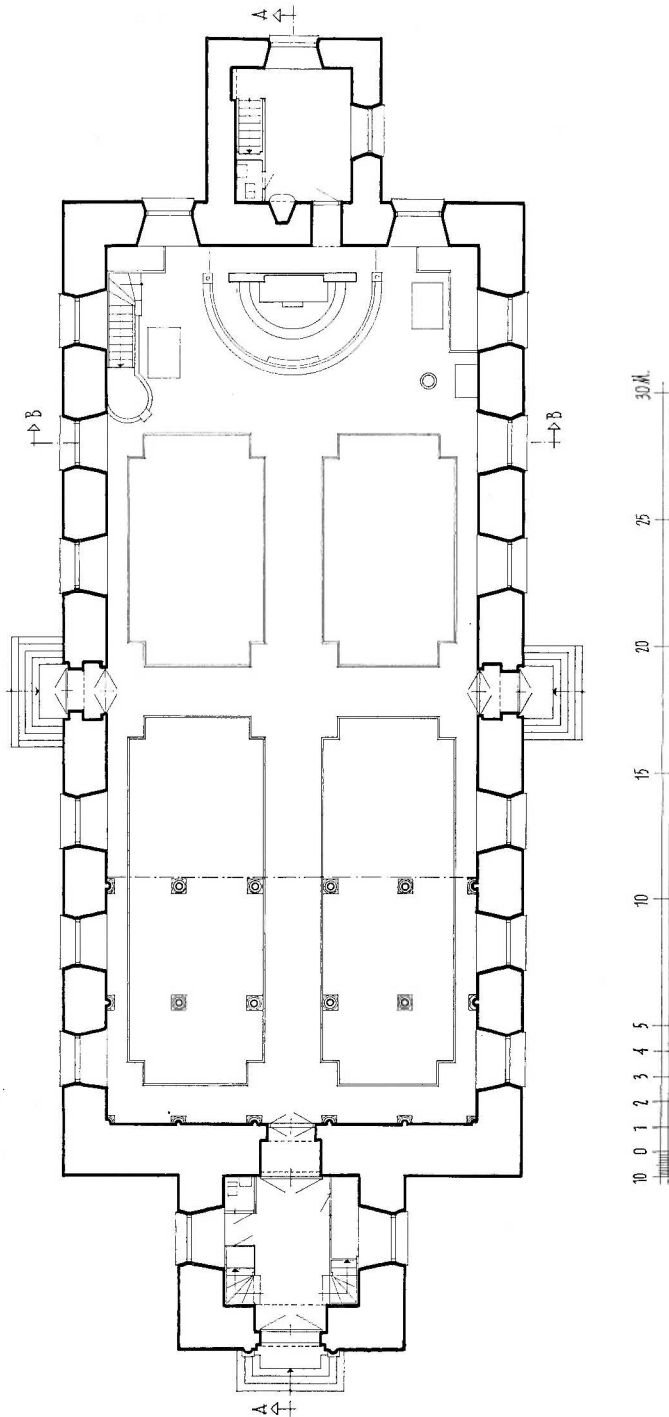

Fig. 42. Plan, 1 : 300. Uppm. J. Söderberg 1956.
Grundriss. Plan.

Fig. 43. Interiör mot Ö. Foto 1957.
Inneres gegen O. Interior towards E.

-ÅR MDCCCXLVII. Över S portalen: LÅFVER GUD I HANS HELGEDOM / PS. 150: v. 1. Alla fönster äro rundbågiga; över S och N portalerna mindre lunettfönster motsvarande de övriga fönstrens avslutning upptill. Nya fönsterbågar till innanfönster insatta 1960, exakt upprepande de gamlas former. Tornet har i klockrummet ljudöppningar med träluckor upprepande fönstrens former.

Tornets bottenvåning bildar ett vapenhus, från vilket trappor leda upp till en tornkammare med ingång till orgelläktaren. Mellan tornkammaren och läktaren är den ovan beskrivna, 1769 daterade trädörren från Gamla kyrkan placerad (fig. 11).

INTERIÖR

Själva kyrkorummet har trägolv, vitputsade väggar samt likaledes vitputsat trä-tunnvalv, avvalmat åt Ö. Interiören (fig. 43—44) upplyses av sex fönster på vardera långsidan samt av de över portarna befintliga lunettfönstren. På Ö sidan (fig. 41) två fönster fyllda med glasmålningar (fig. 45—46) i mörka, dämpade färger, sign. å S fönstret PER MÅNSSON¹ INV. N. P. RINGSTRÖM FEC. 1933. N fönstret visar, huru Jesus två

¹ PER MÅNSSON, f. 1896 i Torshälla lfs, † 1949 i Stockholm, ingenjör, målare. Har utfört talrika altarmålningar och glASFönster i svenska kyrkor samt porträtt.

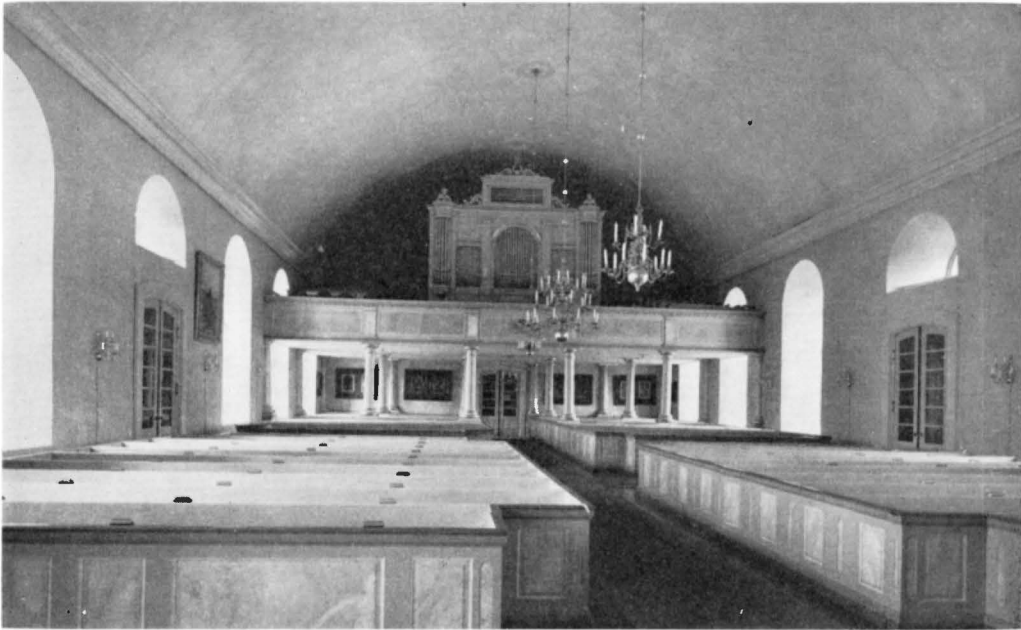

Fig. 44. Interiör mot V. Foto 1957.
Inneses gegen W. Interior towards W.

lärjungarnas fötter och har inskriften ÄLSKEN VARANDRA / SÅSOM JAG HAR / ÄLSKAT EDER / JOH. 15: 12. S fönstret har såsom motiv Paulus utanför Damaskus och inskriften ICKE MOT SANNINGEN / UTAN ALLENAST FÖR / SANNINGEN FÖRMÅ VI NÅGOT / 2 KOR. 13: 8.

Interiörens nuvarande utseende med väggarnas och de fasta inventariernas färg-hållning återgår liksom glasmålningarna på den ovannämnda grundliga restaurering, som åren 1929—35 utfördes efter ritningar av arkitekten K. Martin Westerberg.

Fördelningen i kyrkorummet av en del äldre, under Gamla kyrkan (s. 20—39) beskrivna inventarier återgår på samma restaurering, då ett antal tidigare skingrade eller undanställda föremål av kulturhistoriskt intresse tillvaratogs och iståndsattes. Interiören fick därmed en ur dekorativ synpunkt betydligt rikare prägel än som från början avsetts.

Ingång till sakristian finnes bakom altaret genom en dörr, vilken mot kyrkorummet visar ramverk och speglar av trä, mot sakristian tre rader sammantitade järnplåtar jämte ett kraftigt lås av ålderdomlig konstruktion. Järndörrens H 226, B 133. Några av plåtarna ha en rundad avslutning upptill, tillsammans motsvarande en smalare rund-

SAKRISTIA

Fig. 45. Glasmålning i N korfönstret av Per Månsson
1933. Foto 1960. S. 50.
Glasgemälde 1933. Stained glass 1933.

Fig. 46. Glasmålning i S korfönstret av Per Månsson
1933. Foto 1960. S. 51.
Glasgemälde 1933. Stained glass 1933.

bågig dörröppning än den nuvarande. Troligt är därför, att dörren förfärdigats av material från den ovan (s. 15) omtalade järndörren från 1668, vilken i Gamla kyrkan fanns på korets S sida.

Sakristian består av ett nedre rum med öppen spis och två med järnbeslagna träluckor försedda fönster samt ett övre rum, likaledes med två fönster, vilket numera är inrett med skåp för textilier m. m. Från detta övre rum leder genom muren en dörr ut mot kyrkorummet till en liten plattform bakom altaruppsatsen, som bl. a. har till uppgift att konstruktivt förstärka denna.

Under sakristian finnes en tunnvalvd vinkällare av gråsten, vilken nås genom en lucka i sakristigolvet. Källaren stammar från Nya kyrkans byggnadsperiod.

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

ALTARAN- ORDNING

Altarbord av trä med raka sidor och ursprunglig marmorering i svartbrunt. På framsidan en målad törnekrona inneslutande ett kors samt J H S.

Altaret stöder sig mot postamentet till en stor skärmliknande altaruppsats (fig. 47) av trä bestående av fyra refflade korintiska kolonner, parvis förenade med raka bjälklag, vilka sammanbindas genom en med änglahuvuden prydd arkivolt. Överst på ömse sidor om denna synas två barnfigurer i friskulptur, den ena med till bön knäppta händer, den andra hållande en bok. Altaruppsatsen stofferad i guld och vitt samt grå marmorering.

Kolonnuppställningen omsluter en stor oljemålning på duk, sign. s. A. BLOMBERGSSON¹ 18 26/9 48, framställande Kristi uppståndelse. — Konserverad 1935 av Sven Dalén. B 260. — Denna målning är en kopia efter Fredrik Westins altartavla i Kungsholms kyrka i Stockholm, målad 1823 och av samtiden mycket högt skattad.² Även själva omramningen är med endast obetydliga förändringar i Sveg en efterbildning av altaranordningen i Kungsholms kyrka. Blombergssons kopia upprepar troget originalets komposition. Kristus svävar uppåt med utsträckta armar omgiven av ett starkt ljussken. Kring själva graven äro tre änglar grupperade, vilka enligt en samtida skildring av Westins målning skola symbolisera Tron, Hoppet och Kärleken. I förgrunden synas de båda väktarna, medan i bakgrunden de tre tomma korsen avteckna sig och kvinnorna

¹ För personalia om BLOMBERGSSON se ovan s. 46, not 1.

² SvK, Sthlm, III, s. 53 ff. Blombergsson har utfört flera kopior av denna komposition, den första för Hanebo kyrka (Hs) 1837. Rörande denna och uppslaget till motivets användning se ANNA LINDEGREN i: *Gammal Hälsingekultur*, 1933, s. 126—127.

Fig. 47. Altaruppsats 1848. Foto 1960.
Altaraufbau 1848. Altar decorations 1848.

nalkas graven. Under målningen läses: JAG ÄR UPPSTÅNDELSEN OCH LIFWET. JOH. 11: 25.

Den stora altartavlan forslades från konstnärens ateljé i Söderhamn till Sveg 1848; konstnären erhöll för målningen »enl. accord» 400 Rdr Bco (RÄK.). 1851 inköptes enligt RÄK. »2:ne Gipsbilder på altarprydnaden», vilka äro identiska med de ovannämnda barnfigurerna.

Altarringen är halvcirkelformig med gråblå fyllningspanel samt överliggare och knäfall klädda med grön sammet, ersättande en ursprunglig röd klädsel.

PREDIKSTOL

Predikstol (fig. 48—51) av empiretyp med korg och baldakin av i det närmaste cirkelrund planform. Öppen trappa från korsidan. Korgens bröstvärn svagt konkavt och indelat i tre bredare fält innehållande allegoriska figurframställningar i relief och skilda åt av pilastrar med dekorativt arrangerade symboler. Fälten visa fr. v. ängel med lagens tavlor, symboliserande Gamla testamentet (fig. 49); kvinnlig genie med ankare, kors och brinnande hjärta, symboliserande Nya testamentet (fig. 50); ängel med domsbasun och brinnande fackla, symboliserande uppståndelsen och yttersta domen (fig. 51). Under bokbrädan ett änglahuvud. Ljudtaket kantas av i trä utskuren lambrequin samt krönes av ett slätt kors. Under baldakinen Jehovanamn i strålsol omgiven av grå moln och blå himmel. All övrig stoffering i guld och gråvitt. Mellan korgen och baldakinen fanns tidigare en blå draperimålning. Predikstolen tillhör Nya kyrkans ursprungliga inredning och konserverades 1935 av Sven Dalén.

På väggen under predikstolsbaldakinen hänger numera en yllevävnad med Jehovanamn inom triangel och stora strålar (fig. 48). Vävnaden är gjord i viggteknik utom själva triangeln, som är applicerad. Mörkblå botten, gula strålar, delvis av silke; på långsidorna bård av ryaknutar i brunt och gult. Invävt i nedre kanten: »1940. K o OB».¹ B 150, H 229.

På predikstolstrappans nedre avslutning står numera en träskulptur framställande Johannes Döparen. H 64. Tysk senbarock med gammal stoffering bevarad. Inköpt på konstmarknaden och skänkt till kyrkan 1939 av dåvarande provinsialläkare Folke Hultgren, Sveg.

DOPSTÄLL

På S sidan mitt emot predikstolen finnes sedan 1935 ett »dopaltare», på vilket placerats altarskåpet från 1623 (fig. 15—18). Framför detta ett modernt balusterformat dopställ av trä, H 98. I detta en dopskål av mässing, D 42. Stämpel: A. KARLSTRÖM / LIBRARIA. Graverad inskrift på undersidan: GÅVA TILL SVEGS KYRKA DEN 25 DECEMBER 1941 AV TURE STENHOLM.² Rörande äldre dopkärl samt dopängel och dopskål av tenn se s. 37 och fig. 28.

BÄNK-
INREDNING

Kyrkan har sin ursprungliga slutna bänkinredning i princip bevarad; tidigare indelning i fyra kvarter med breda gångar i mitten och smalare gångar längs ytterväg-

¹ Initialerna syfta på givarna, Olof Bromée, f. 1859, † 1942, landsfiskal i Sveg och framstående kommunalman, samt hans hustru Kristina Kjelsson, f. 1859, † 1945. — Bonaden utförd av EDITH GUSTAFSSON, Ransjö, tidigare vävlärlarinna i Sveg.

² TURE STENHOLM, f. 1894, överläkare vid lasarettet i Sveg, pensionerad 1960.

Fig. 48. Predikstol, omkr. 1850. Foto 1960.
Kanzel, um 1850. Pulpit, about 1850.

Fig. 49. Detalj av fig. 48. Relief symboliserande Gamla testamentet. Foto 1960.
Einzelheit aus Abb. 48. Detail of Fig. 48.

Fig. 50. Detalj av fig. 48. Relief symboliserande Nya testamentet. Foto 1960.
Einzelheit aus Abb. 48. Detail of Fig. 48.

Fig. 51. Detalj av fig. 48. Relief symboliserande uppståndelsen och yttersta domen. Foto 1960. Einzelheit aus Abb. 48. Detail of Fig. 48.

garna är kvar såsom förut. Vid restaureringen 1934—35 målades bänkarna i blågrått med dörr- och skärmfyllningarna marmorerade; tidigare hade bänkinredningen varit helt vit.

Efter Nya kyrkans invigning 1849 dröjde det över ett decennium, innan orgelfrågan fick sin lösning. Ett beslut i positiv riktning fattades visserligen 1856, men föranledde på grund av oenighet inom församlingen ingen åtgärd. Först 1861—62 uppfördes läktaren. Orgelverket — 17 stämmor och manual — byggdes av orgelbyggarna L. N. Nordqvist och Daniel Björkstrand. Fasaden (fig. 44) är av sen Strand-typ; ej ljudande, flankerad av två sidotoureller och ett blint överparti. Läktarbarriären och orgelfasaden dekorerades i vitt och guld av samme Blombergsson, vilken 1848 utfört den stora altarmålningen (fig. 47). Orgelläktaren är sedan 1935 målad i samma gråblå marmorering som övrig inredning. Orgelverket förnyades 1936 av E. A. Setterqvist & Son, Örebro; disponerad av prof. Oscar Lindberg med bibehållande av gamla orgelns samtliga stämmor samt utökad så att den nu omfattar 32 stämmor, 3 manualer och pedal.¹

Två nummertavlor från kyrkans byggnadsperiod fastsatta på postament i kor-bänkarna. Medaljongformad förgylld ram krönt av kunglig krona.

ORGEL OCH
ORGELLÄK-
TARE

NUMMER-
TAVLOR

¹ Beskrivningen av orgeln har utförts av fil. dr BERTIL WESTER.

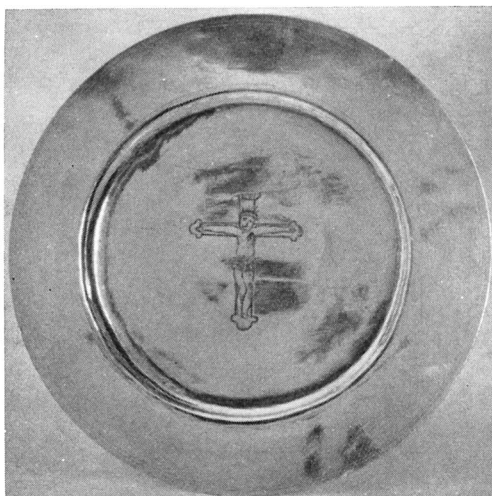

Fig. 52—53. Kalk och paten av förgyllt silver, inköpta 1726. Foto 1957.

Kelch und Patene aus Silver-gilt chalice and pavgoldetem Silber, 1726 gekauft. ten, purchased 1726.

NATTVARDS-
KÄRL

Kalk av förgyllt silver (fig. 52). Slät kupa, godronnerad nod, sexpassformad fot med graverade och punsade ornament i sex fält. På ett av dessa är påsatt ett litet krucifix av silver. H 23,8. Stplr under foten: Falu stadsstämpel, O H S inom trepass (= Otto Henrik Sjöberg, mästare 1726—77). På kuppans undersida samma stplr jämte åldermansranka. Graverad inskrift å kuppen: PASTOR ERICUS SEBRELIUS.¹ — Paten av förgyllt silver med graverat krucifix. D 17,2 (fig. 53). Stplr samma som föregående jämte åldermansranka. Räk. 1726 upptar 198 dlr 24 öre kmt såsom »kyrkans andel i den gamle Messekalkens utvidgande». Enligt inv. 1733 betalades resten, 105 dlr 8 öre kmt såsom »testamente» (här = gåva) av kyrkoherde Sebrelius 1726. En uppgift i inv. 1832 att kalk och paten inköpts 1730 är således felaktig.

¹ ERICUS SEBRELIUS, f. 1664 i Lägdom, Säbrå sn (Ån). Kh i Sveg från 1712 till sin död 1749. För hans porträtt se nedan s. 91 och fig. 90.

Fig. 54. Oblatask av silver, skänkt 1676. Foto 1957.
Silberne Oblatendose, 1676 geschenkt. Silver waferbox, presented 1676.

Oblatask av silver (fig. 54), oval form med utskjutande, krusade kanter kring lock och botten. Driven dekor med blommor och akantusblad. Ovalens längsta mått 13,2. Stpl: I F i nedsänkt rektangulärt fält upprepat två gånger. Ristad inskrift i botten: 17 = LODH. Graverad inskrift å locket: FORDOM / KYRCKIO.HERDENS / I.SWEG. WYRDIG. OCH. W/ÄLLÄRDE. HERR.MARTINI / BVLLERNECH.EFT.LÅTNE / ENKIA.DYG.MATRONA.HV./ ANNA. MICKELS.D.BOZEA / FÖRÄRAT.DENNA.ASK./ TIL. IHVGGKÖMMELSE.I. SW/EGS.KYRKIA. ANNO / 1676.¹ Oblatsked av silver med silhåll och förgylld översida. L 14,8. Stplr: N:G: (= Nils Grubb, mästare 1759—85), Hudiksvalls stadsstämpel, U (= 1778), tre kronor.

Vinkanner av silver: — 1. Delvis förgylld (fig. 55), päronformig, lock med krönknopp och tumgrepp i form av blad, pip utformad som skäggig maskaron, H 24,5. Stplr: Stockholms stadsstämpel, O (=1726), C B (= Carl Beck, mästare 1717—36), åldermansranka. Ristad inskrift under botten: »54» (lod). Graverad inskrift i förgyllt fält på livet inom palmbladskrans under pipen: FÖRÄRAT / AF BEFALLNINGZ MAN / ERICK ELFF OCH DES KIÄRE / HUSTRU CATHARINA WALBERG / TILL SWEGS FÖRSAMLINGS / KYRCKIA I HÄRIEA/DAHLARNE.² Enligt INV. 1733 överlämnades kannan till kyrkan 1726. — 2. Del-

¹ MARTINUS BULLERNAESIUS, f. i Bollnäs sn (Hs) okänt år, kh i Sveg från 1660 till sin död 1677. Gravhällen (s. 92 och fig. 94) ger detta årtal i motsats till oblataskens oklara formulering.

² ERIC ELFF, f. 1668, † 1730, kronobefallningsman över Härjedalen 1700—1728. Hustrun CATHARINA WALBERG, f. 1674 i Hudiksvall, † 1752 på makens gård i Ulvkälla, Sveg. — För Eric Elffs gravhäll se s. 92 f. och fig. 95.

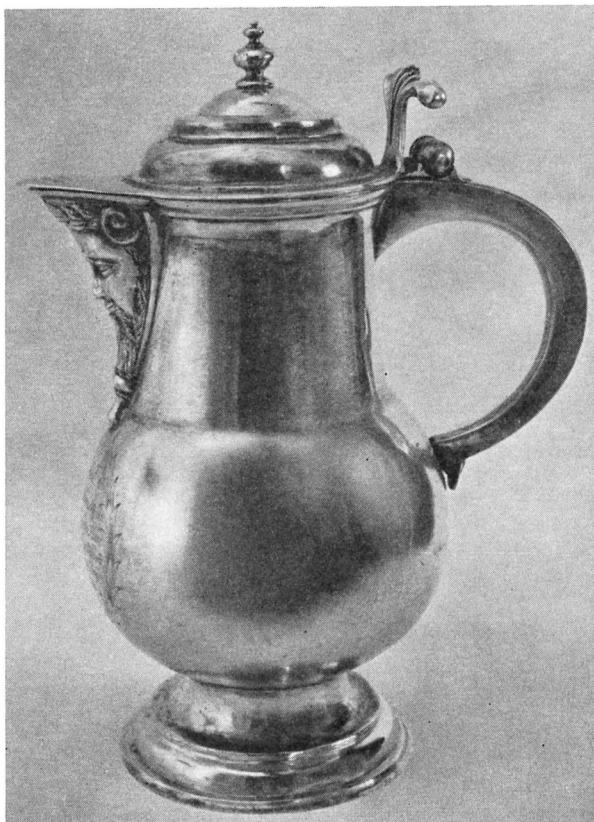

Fig. 55. Vinkanna av delvis förgyllt silver (nr 1), skänkt 1726. Foto 1957. S. 61.
 Teilweis vergoldete Silberkanne, Partly silver-gilt wine ewer, 1726 gestiftet. presented 1726.

vis förgylld, päronformig, på locket liggande lamm, tumgrepp i form av kvinnoansikte. H 37,5 (fig. 56). Stplr: tre kronor, Söderhamns stadsstämpel, I P (= Johan Pettersen, mästare 1755—96), A 2 (= 1783). Inskrift å fotens övre rand: DENNA COMMUNION KANNA FÖRFÄRDIGADES ÅR 1784 TIL SVEGS KYRKAS BEHOF OCH PRYDNAD; den betalades enligt RÄK. av kyrkans medel samma år.

Sockenbudstyg: två satser i moderna fodral innehållande kalk, paten och oblatask av nysilver samt glasflaska. Den ena satsen från 1800-talets mitt (fig. 57), den andra modern. Den äldre satsens vinflaska har Karl XV:s monogram i mattgravering (synligt å fig. 57).

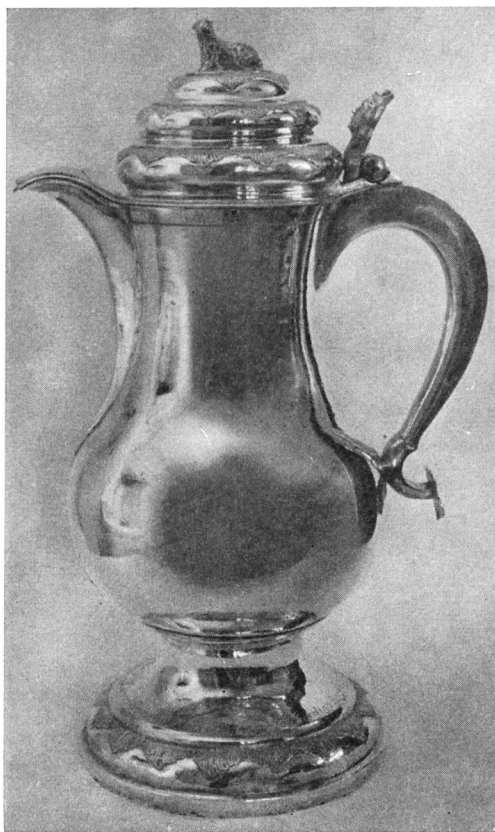

Fig. 56. Vinkanna av delvis förgyllt silver (nr 2),
inköpt 1784. Foto 1957.

Teilweis vergoldete Sil- Partly silver-gilt wine
berkanne, 1784 gekauft. ewer, purchased 1784.

Brudkronor: — 1. Av delvis förgyllt silver (fig. 58). Tinnar av pressade ornament BRUDKRONOR
med insatta »stenar» av färgat glas. Från en övre ring hänga pressade ornament. Nedre
D 9,7. Stplr: Hudiksvalls stadsstämpel, P. G. Zetterberg (mästare från 1841), tre kronor,
Q 4 (= 1846). Inskrift å nedre ringens insida: GÅVA TILL SVEGS KYRKA AV PER OLOFSSON
RISBRUNN ÅR 1919¹. Till denna brudkrona hör en rund träask med lock, målad i mörk-
grönt med röda bårder samt å locket inskriften: s j d / 1847. Initialerna torde avse
brudkronans första ägarinna. — 2. Av förgyllt silver. Nedre D 6,8. Stplr: C G H (= C.

¹ PER OLOFSSON i Risbrunn, torpare, f. i Sveg 1859, † 1919.

Fig. 57. Sockenbudstyg av nysilver samt vinflaska av glas. 1800-talets mitt. Foto 1960.
 Krankenkelch mit Patene und Oblatendose aus Neusilber, gläserne Weinflasche. Mitte des 19. Jh.
 Plated chalice, paten and wafer-box for parish visits and glass bottle for wine, middle of 19th cent.

Fig. 58. Brudkrona av delvis förgyllt silver, 1846, skänkt 1919. Foto 1957.
 Brautkrona aus teilweise vergoldetem Silber, 1846. 1919 geschenkt.
 Partly silver-gilt bridal crown, 1846. Presented 1919.

G. Hallberg), U 8 (= 1946), tre kronor. Inskrift längs underkantens insida: GÅVA AV FÖRSAMLINGSBOR TILL SVEGS KYRKAS HUNDRAÅRSJUBILEUM 5 OKT. 1947.

Brudkronor ha under äldre tid funnits i kyrkan utan att inventarieföras bland dess silverföremål. Enligt RÄK. anskaffades år 1800 en *ny* brudkrona med sex »stenar», förgylld och vägande 37 1/2 lod. Brudkronan reparerades 1859 (RÄK.) och uppgifter om dess uttyrande förekomma regelbundet mellan åren 1801 och 1869.

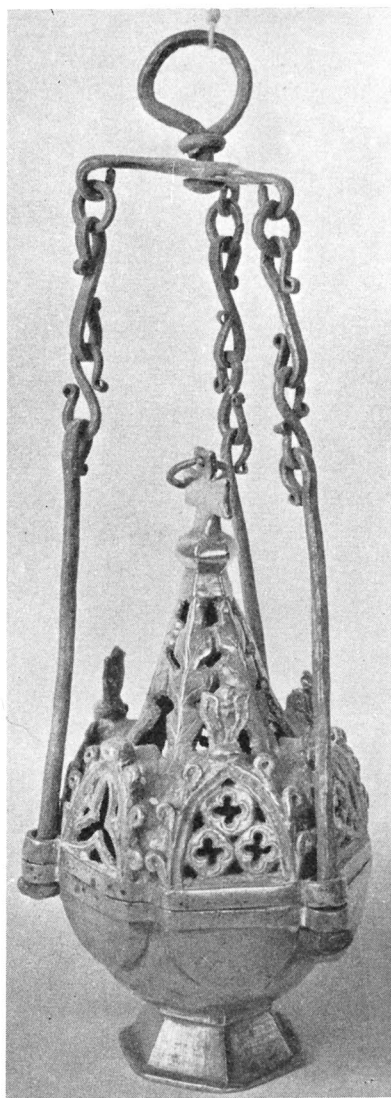
Altarkrucifix av mässing, ovalt postament samt kors med rik nyromansk ornamentik och liten Kristusfigur. Kontinentalt arbete av enkel kvalitet, 1800-talets slut. H 55,5.

Rökelsekar av malm (fig. 59) på sexsidig fot och med sexsidig överdel med genombruten korskrönt mittspira omgiven av gotiska spetsbågar. H 22,5. Elegant högotiskt arbete, sannolikt från 1300-talet. I INV. 1832 läses: »Under den större Lektaren hänger vid Choret ett rökelsekar af malm, ännu i godt stånd.» Förvaras nu i sakristian.

Ljuskronor av malm: — 1. Med sex pipor i en krans, runda droppskålar. Små prydnadsarmar med blomkalkar i två kransar. H 48. Inskrift på kulan: TESTAMENTE: EFTER: SAL: HU: O MÄRTHA: HUSS. / KYRKIOHERDENS: SAL: HR: JONAS: TRUNDMANS. / ÄNKA. GIFWIT ÅHR 1723¹. — 2. Med åtta pipor i en krans, runda droppskålar. Småarmar med solrosor och flammor. Stammen krönt av dubbelörn. H 61. Inskrift på kulan: GIFWEN I TESTAMENTE EFTER / LÄNSMANNEN JON ERIKSSON² I

¹ JONAS TRUNDMAN, f. i Trundavan, Piteå lfs, okänt år, kh i Sveg 1705 (1707) till sin död 1710. G. m. MÄRTHA JOHANSDOTTER HUSS, f. 1654, † i Stockholm 1723 och begravd i Svegs kyrka, där denna ljuskrona uppsattes över makarnas gemensamma grav. Jfr BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 74.

² JON ERIKSSON på Östgården, † 1774, vars yngste son var kh i Sveg, Jonas Jonæ Svedberg, f. 1748, † 1812, har även skänkt mässhaken s. 82.

RÖKELSEKAR

LJUSREDSKAP

Fig. 59. Rökelsekar av malm, trol. 1300-tal. Foto 1957.

Rauchfass aus Erz. Brass censer, wahrscheinlich 14. Jh. ably 14th cent.

Fig. 60. Ljuskrone (nr 4) av malm, 1700-talets förra hälft. Foto 1960.
Kronleuchter aus Erz, 1. H. des 18. Jh. Bronze chandelier, first half of 18th cent.

GLISJÖ- / BERG OCH DES K: HUSTRU CATH: HALFW:DOT- / TER SAMT KÄRA MODER
HUSTRU SIGRID / PERS DOTTER. ÅR. 1755. KOSTAR 150 DRK. Införd i INV. 1756. Kronan
skänktes som »testamente» (här = gåva). — 3. Med 16 pipor i två kransar, runda
droppskålar. Stammen krönt av fågel med utbredda vingar. H 103. 1700-tal. —
4. Med åtta pipor i en krans, blomformade droppskålar, 24 klockliknande blomkalkar
fördelade dels på ljusarmarna, dels mellan dessa och dels i en övre krans (fig. 60—
61). Stammen krönt av en kvinnofigur samt nedtill avslutad med en större och en

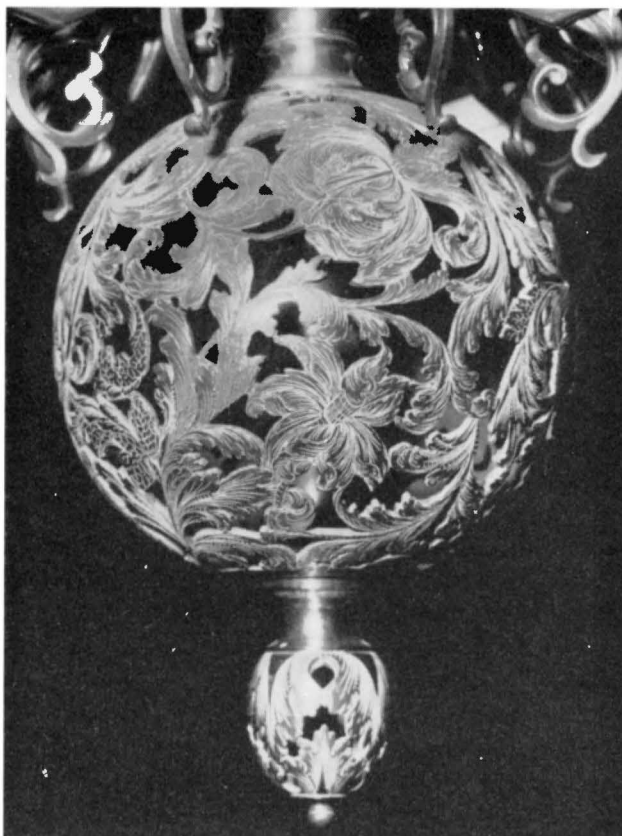

Fig. 61. Detalj av fig. 60. Foto 1960.
Ausschnitt aus Abb. 60. Detail of Fig. 60.

mindre kula, båda i genombrutet arbete med rikt blad- och blommönster. H ca 100. 1700-talets förra hälft.¹

i Ljuskrone av svarvat trä och järnsmede, målad för att imitera en malmkrone. 27 pipor i tre kransar, runda droppskålar, dekorativa småarmar. H ca 165. Enligt RÄK. inköpt 1846.

Ljusarmar: — 1. Av mässing med en pipa, åttkantig väggplåt och åttkantig droppskål (fig. 62), driven och punsad ornering, L 38. 1600-talets senare hälft eller 1700-talets början. — 2. Av mässing med en pipa, åttkantig väggplåt och rund droppskål (fig. 63),

¹ En liknande krone inköpt 1734, finnes i Glanshammars kyrka (SvK, Närke I: 3, fig. 443).

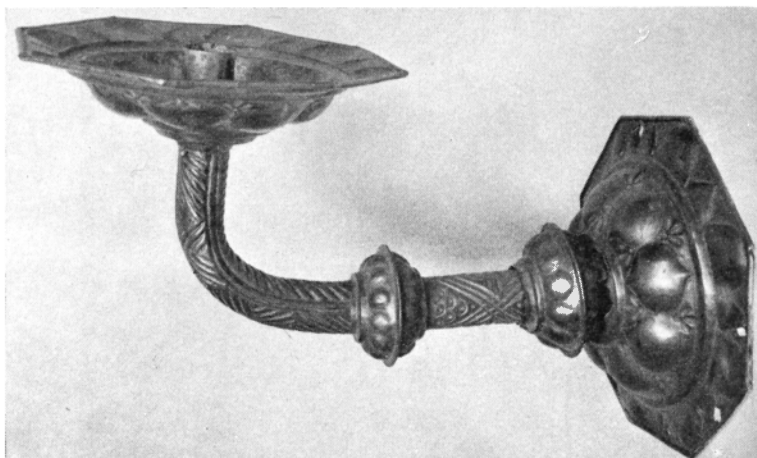

Fig. 62. Ljusarm av mässing (nr 1), 1600-talets senare hälft eller 1700-talets början. Foto 1957. S. 67.

Leuchterarm aus Messing, 2. H. des 17. Jh. oder Anfang des 18. Jh. Brass candle-bracket, second half of 17th cent. or early 18th cent.

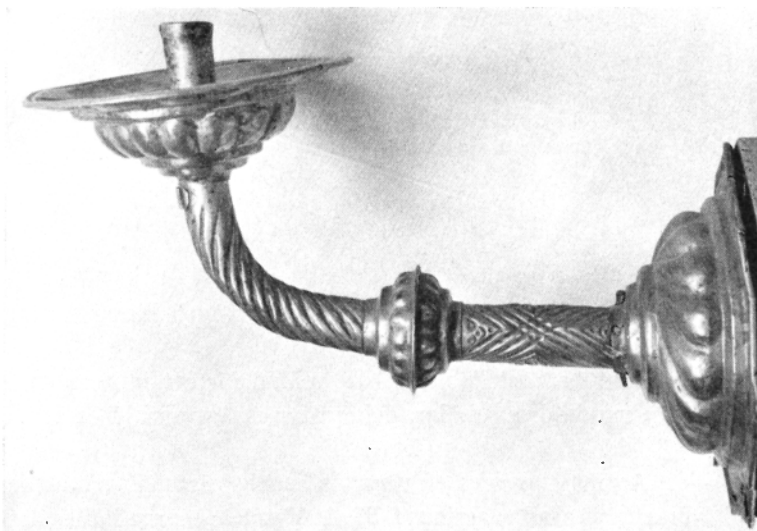

Fig. 63. Ljusarm av mässing (nr 2), 1600-talets senare hälft eller 1700-talets början. Foto 1957.

Leuchterarm aus Messing, 2. H. des 17. Jh. oder Anfang des 18. Jh. Brass candle-bracket, second half of 17th cent. or early 18th cent.

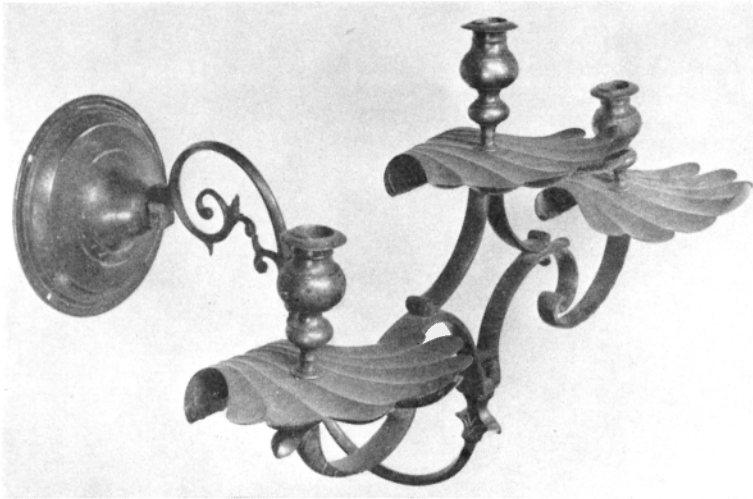

Fig. 64. Ljusarm av malm (nr 3), 1700-talets mitt. Foto 1957.
Leuchterarm aus Erz von den 1770er Jahren. Bronze candle-bracket of the 1770's.

driven och punsad ornering. L. 29,5. 1600-talets senare hälft eller 1700-talets början. — 3. Av malm med tre pipor (fig. 64). Svarvade ljushållare, snäckformade droppskålar, rund väggplatta med inskrift: I TESTAMENTE EFTER SALIGE . OLUF HANSON OCH DES K. HUSTRU GUNNILA OLUF S D:R PÅ NILSWALLEN A:O 17...¹ L 51,5.

Ljusstakar: — 1. Ett par enpipiga av driven och punsad mässing (fig. 65). Åttkantig, kupig fot, däröver åttkantigt brätte, vridet skaft samt åttkantig droppskål. H 22. Punsad hantverkarsignatur under foten: »J J S.» Graverad inskrift å foten: »O O S R E M 1726»; torde avse Olof Olsson på *Remmen* (jfr s. 37, not 3). — 2. Av malm med tre pipor (fig. 66). Rund fotplatta, balusterformat skaft samt två armar med goticerande bladornament, H 33,5. Allmänt förekommande 1600-talstyp, tillverkad ännu sent på 1700-talet. — 3. Ett par av malm, förgyllda (fig. 67). Fyrkantig fotplatta, skaftets nedre del cylinderformad och prydd med bevingad genie i relief, H 33. Profan typ av hög klass, 1800-talets förra hälft.

Vägglampetter för fem elektriska ljus vardera utformade såsom halva malmkronor ha installerats åren 1956—60 samt bekostats av församlingsbor från Överberg.

¹ Årtalet ej avslutat. Angående givaren jfr s. 32, not 1.

Fig. 66. Ljusstake av malm (nr 2), 1600-talet eller 1700-talet. Foto 1957. S. 69.

Kandelaber aus Erz, 17. oder 18. Jh. Bronze candelabrum, 17th or 18th cent.

Fig. 67. Ljusstake av förgylld malm (nr 3), 1800-talets första hälft. Foto 1960. S. 69.

Leuchter aus vergoldetem Erz, 1. H. des 19. Jh. Bronze-gilt candlestick, first half of 19th cent.

Fig. 65. Ljusstake av mässing (nr 1), skänkt 1726. Foto 1957. S. 69.

Leuchter aus Messing, 1726 Brass candlestick, presented 1726. geschenkt.

Fig. 68. Lykta av perforerad järnplåt (nr 1),
1700-talet. Foto 1957.

Laterne aus perforiertem Eisenblech, 18. Jh. Lantern of perforated
sheet-iron, 18th cent.

Ljussaxar: — 1. Av mässing, ornerad med skäggig maskaron samt manlig och kvinnlig jonisk karyatid i gjutet arbete på skalmarna. L 19,4. — 2. Av järn, tre st. L 17,5, 14,5 resp. 13,8.

Lyktor: — 1. Av perforerad järnplåt (fig. 68), cylindrisk med konisk överdel, H 29. 1700-talet. — 2. Av trä och glas, oregelbundet sexsidig, grönmålad, H 34. 1800-talets förra hälft. (Jfr lykta av exakt samma utseende i Linsells kyrka, fig. 121.)

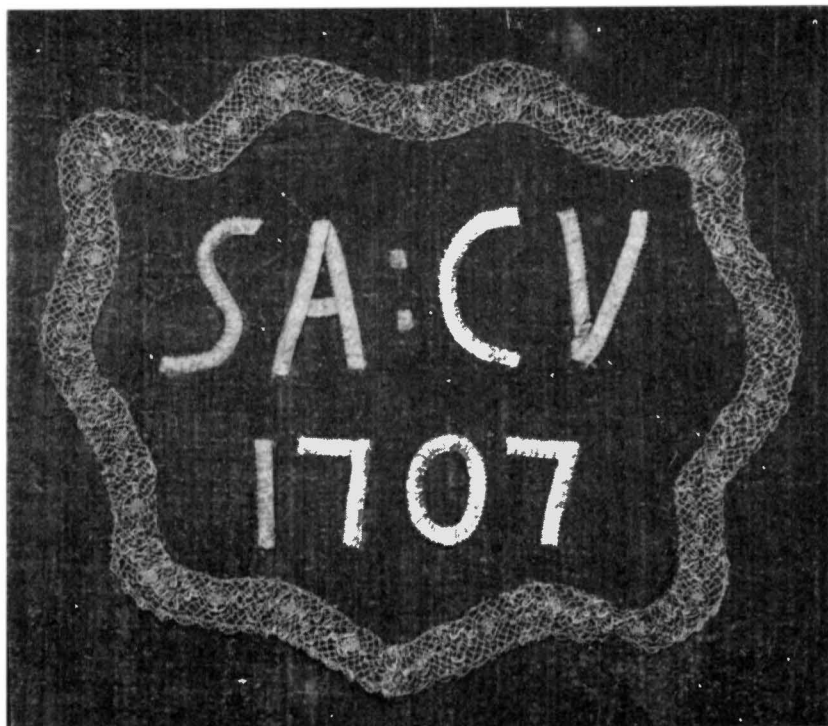

Fig. 69. Mittvåd till antependium 1707. Foto 1960.
Mittelpartie aus einem Antependium von 1707. Central part of altar-hanging presented 1707.

TEXTILIER

Mittvåd till antependium av röd, numera blekt brunröd sammet (fig. 69), H 108, B 53. Inom ram av guldspets inskrift av guldband: »S A : C V / 1707» (Samuel Alstadius och Christina Unaea¹).

Bonader för att överkläda altaret: — 1. Randig yllevävnad i tuskaftsbindning (fig. 70).² Gles varp (57 tr. per 10 cm) av fin Z-spunnen tråd av lin eller hampa. Inslag av huvudsakligen S-spunnet ullgarn i flera färger samt något vitt lingarn, Z-spunnet.

¹ SAMUEL ALSTADIUS, f. i Medelpad, troligen i Sundsvall okänt år, kh i Sveg från 1690 till sin död 1704. G. m. CHRISTINA UNAEA, företrädarens dotter. Antependiets årtal avser tidpunkten då änkan frånträdde prästgården efter nådårstiden.

² Beskrivningen utförd av fil. lic. fru A. M. FRANZÉN.

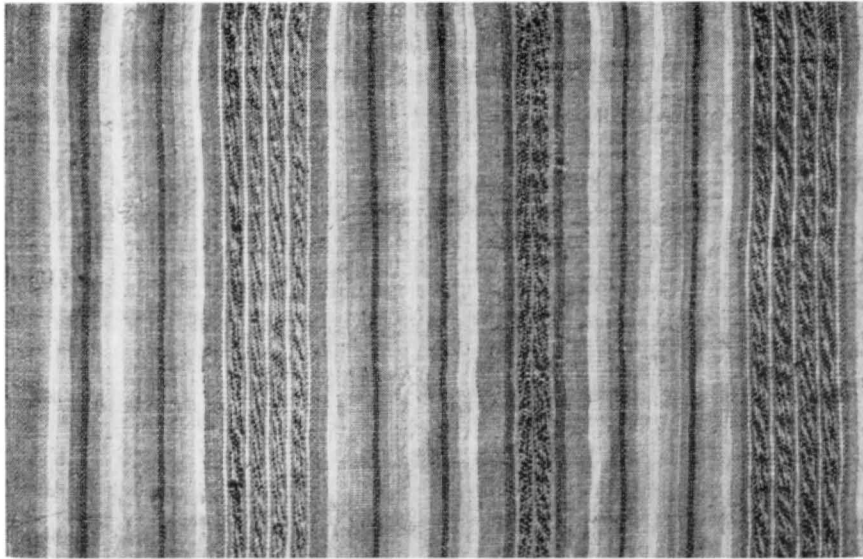

Fig. 70. Detalj av randigt altarkläde av ylle (nr 1), 1600-talet. Förvaras i SHM.
Foto 1960.

Ausschnitt von gestreifter wollenen Altar-
kleidung, 17. Jh. Detail of striped woollen altar-cloth, 17th cent.

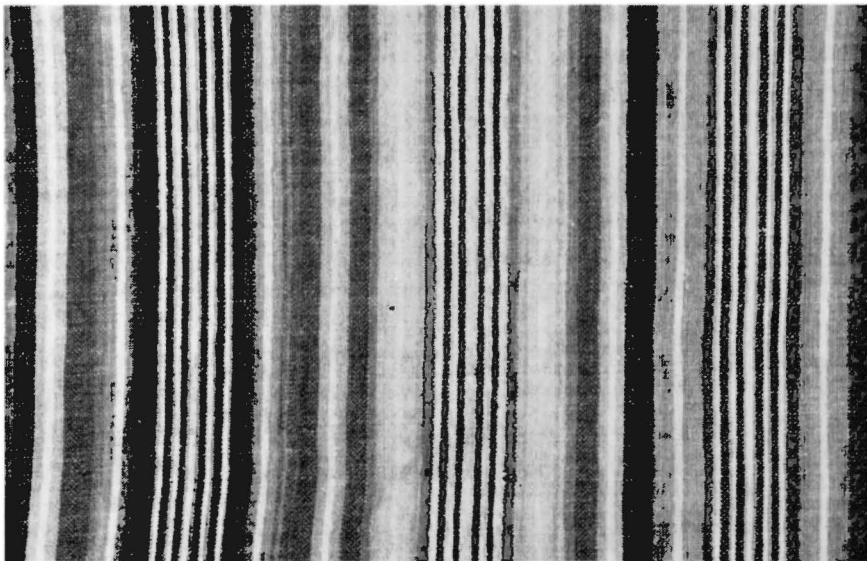

Fig. 71. Detalj av randigt altarkläde av ylle (nr 2), 1600-talet. Foto 1960.

Ausschnitt von gestreifter wollenen Altar-
kleidung, 17. Jh. Detail of striped woollen altar-cloth, 17th cent.

Randningen är uppdelad genom partier av viggränder, omväxlande fyra och två tillsammans, utförda av kraftigt inslag, löst sammantvinnat av gult och svart eller vitt och rostfärgat (ursprungligen rött) garn. Mellan dessa vanlig randning i blått, vitt, svart, gult och grönt, tillsammans bildande en synnerligen frisk och vacker färgskala. Konserverad av RAÄ:s textilkonservering (Pietas) 1955. H 163, L 238. Den stora vävbredden gör det troligt att vävnaden tillverkats utomlands. Förmodligen är den ett exempel på de s. k. franska eller »roanska» tapeter, som ofta äro förtecknade som väggbeklädnader i 1600-talsinventarier från svenska slott. Av dessa tapeter finnas några bevarade på Skokloster. I Hedesunda kyrka (Gä) och Evertsbergs kapell (Dr) finnas liknande vävnader, ehuru med inslag av »guld» d.v.s. mässing, vilka förmodligen ha tjänstgjort i egenskap av dukar som täckt altarbordet och samtidigt hängt ned på framsidan som antependium. Liknande användning torde även denna vävnad ha haft.¹ — 2. Randig yllevävnad av liknande typ och mönster (fig. 71). Viggränderna här dock smalare och färgskalan varmare med rött och gult som dominerande inslag. H 163, L 300. Bonad nr 1 förvarad i SHM sedan 1954, nr 2 användes i kyrkan såsom antependium för »dopaltaret».

Nyare antependier: — 1. Av scharlakansröd sammet med högt reliefbroderi i guld och silver framställande ett liggande lamm med segerfana jämte kors, törnekrona, lager och palmkvist. Inskrift å baksidan: SVEGS KYRKA / 1907. H 101, B 435. — 2. Av svart kläde med broderat stort mittkors och strödda små kors, allt i silver, vitt och blått. Inskrift å baksidan: »1932.» H 101, B 430. — 3. Av linnedamast i ljust gråbrunt och dämpat violett. Broderad inskrift: SÅSOM HJORTEN LÄNGTAR TILL VATTENBÄCKAR / + SÅ LÄNGTAR MIN SJÄL EFTER DIG O GUD +. Därunder springkälla med två hjortar i samma slags broderi med brunt och rött silke jämte guldtråd. Libraria 1932. H 101, B 420. — 4. Av grönt linne med kantband i grått, gult och guld samt stiliserade blomstermotiv broderade i vitt, gult, blått och brunt. Inskrift å baksidan LIBRARIA / KOMP. E.V. / 1953 (= Ebba Vadsten). H 102, B 430. — 5. Av gråvitt linne med kantband i rött och guld samt broderad fris med sju fält längs framsidans övre kant. I ett av fälten framställs Jungfru Maria med Jesusbarnet i starkt geometriserade former; de övriga fälten nonfigurativa (fig. 72—73). Broderi i guld, blått, rött och grönt. Inskrift å baksidan: LIBRARIA / KOMP. A-L. OE. 1956 (= Anna-Lisa Odelqvist-Ekström). H 101, B 430. — 6. Av violett ylle med linnevarp samt med i silver broderade mosippor. Inskrift å baksidan: KYRKLIG TEXTILKONST / HÄRNÖSAND / 1947 / A E. A Å. (= Ada Eklund — Astrid Åkerberg). H 80, B 140. För användning i gravkapellet.

Mässhakar: — 1. Av myrtengrönt, kyprat ylle med bårder och kantband av ylle, applikationer av lärft samt broderier i guldtråd och lingarn. Å ryggstycket (fig. 74)

¹ JOHN BÖTTIGER, Svenska statens samling af väfda tapeter, II, Sthlm 1895. — AGNES GEIJER, »Guldvävnaderna» från Hedesunda och Evertsberg, i: Svensk nyttokonst 1932. — WILLIAM KARLSSON, Ståt och vardag i stormaktstidens herremanshem, Lund 1945.

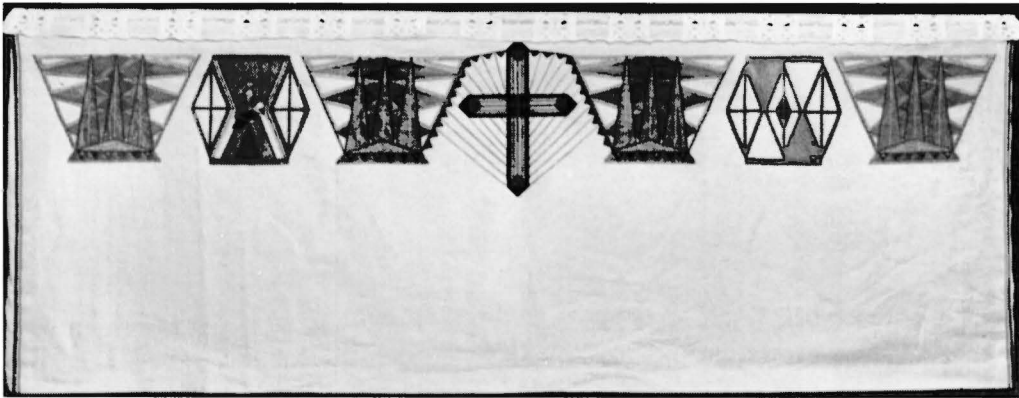

Fig. 72. Antependium av linne (nr 5), 1956. Foto 1960.
Antependium 1956. Altar-hanging, 1956.

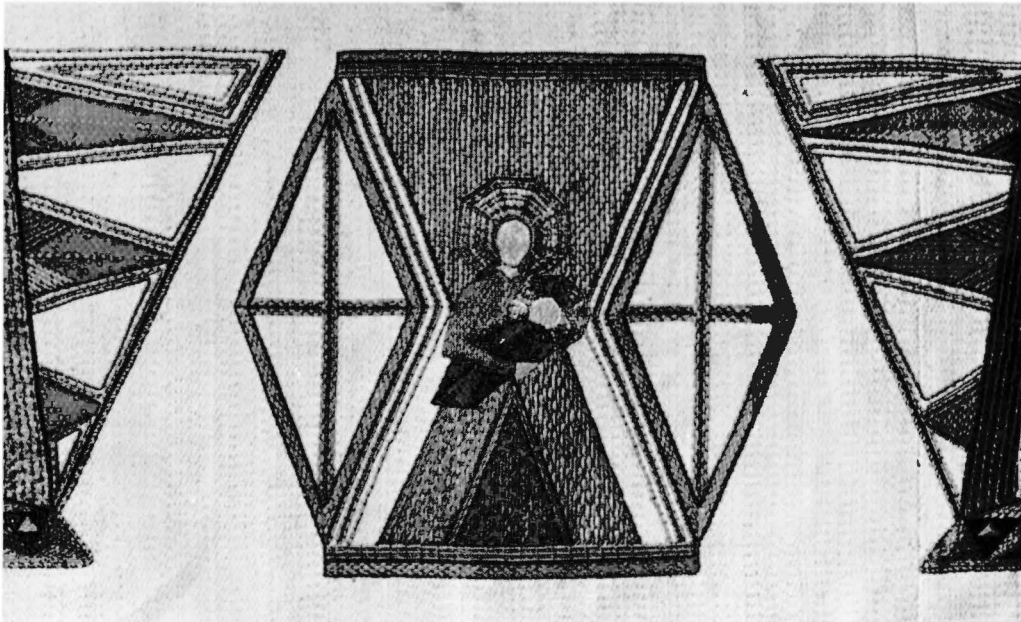

Fig. 73. Detalj av fig. 72. Foto 1960.
Ausschnitt von Abb. 72. Detail of Fig. 72.

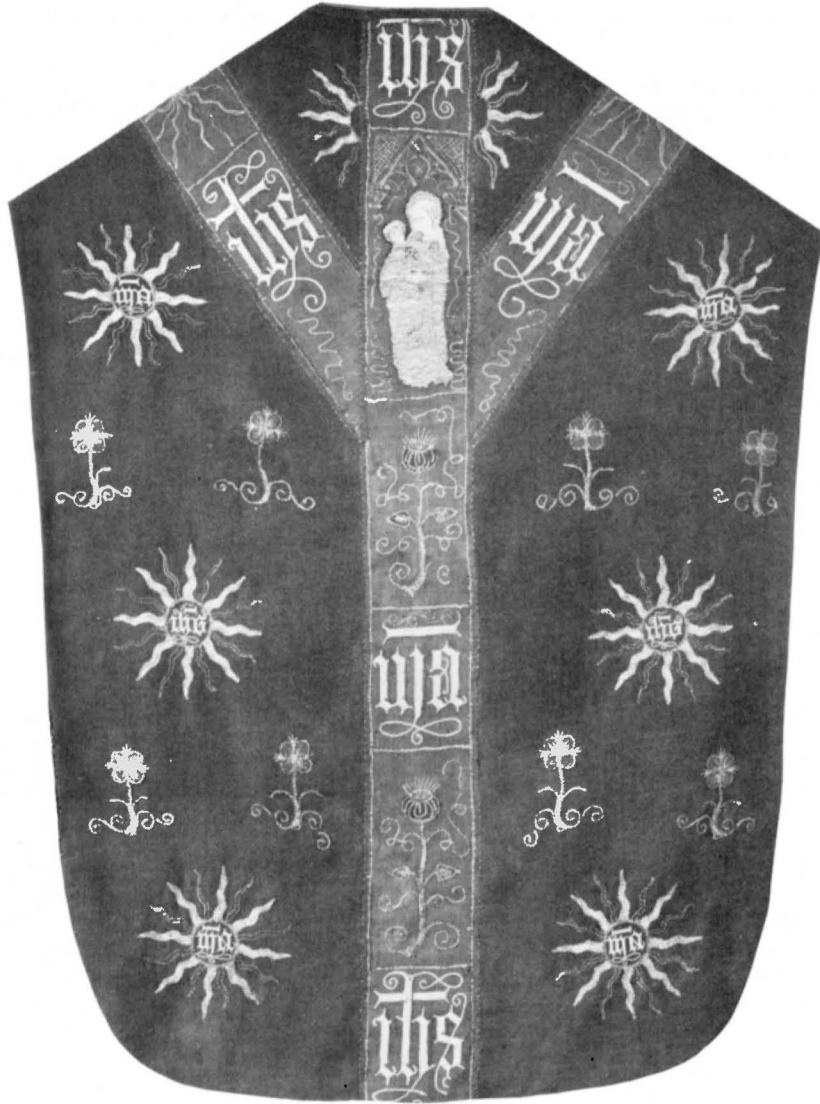

Fig. 74. Mässhake av grönt ylle (nr 1), norskt arbete, 1400-talet. Foto SHM 1953.

Messgewand aus grüner Wolle, norwegische Arbeit aus dem 15. Jh.

Chasuble of green wool, Norwegian embroidery, 15th cent.

Fig. 75. Detalj av fig. 74. Foto SHM 1953.
Einzelheit aus Abb. 74. Detail of Fig. 74.

ett gaffelkors av rött kyprat ylle med Jungfru Maria och Jesusbarnet (fig. 75) i applikation och broderi samt blomstermotiv omväxlande med Kristus- och Mariamogram. Samma blomstermotiv i broderi samt monogramtyper omgivna av likaledes broderade strålsolar återkomma strödda på det gröna bottentyget. Å framstycket upprepning av gaffelkors och dekorativa motiv. Nytt foder av gulbrunt linne. H 122. 1400-tal, troligen utförd i en Nidarosateljé.¹ — Konserverad av Pietas 1953. — 2. Av djupt vinnröd sammet med förhöjda applikationer i guld- och silverbroderi (fig. 76—78). Å ryggstycket ett krucifix. Korset sytt i läggsöm med rödbrunt silke och silvertråd samt kant i guld och blått. Vid korsarmarnas slutpunkter rosformade medaljonger i förhöjt broderi av guld- och silvertråd med inslag av olikfärgat silke samt paljetter. Den översta medaljongen med gyllene ring samt stjärnor, de tre övriga med pelikan närande sina ungar (fig. 78 b). Titulus med INRI i guldbokstäver på silverbotten. Kristusfiguren (fig. 77) av silvertråd i hög relief med svart hår och skägg; törnekrona, strålgloria samt ländkläde i guld. Under Kristusfiguren döds-kalle med två korslagda benknotor i hög silverrelief. På ömse sidor om korset t. v. Maria med ljusblå slöja, guldmantel och röd klädnad, t. h. Johannes med gyllene hår och egenartat formad gloria (fig. 78 a) samt silverklädnad med inslag av rött och blått. Spår av bortsprättade bokstäver synas på ömse sidor om korsets nedre del: »O P S S — G M D V / H O I V — A I D S / P — G.»² Å framstycket även spår av bortsprättat kors. Foder av vitt linne. H 118. Enligt INV. 1733 förfärdigad 1669. Enligt RÄK. lagades krucifixet 1776; vid detta tillfälle kan bortsprättandet av initialerna ha skett. Synbarligen är mässhaken utförd av en vandrande pärlstickare.³ — Konserverad av Pietas 1953. — 3. Av svart sammet med kantband av silver (fig. 79—80). Å ryggstycket kors av mönstrat silverband med inslag i två schatteringar. Titulus med INRI i silver på svart botten är infälld i övre korsarmen. Å framstycket

¹ BRANTING-LINDBLOM, Medeltida vävnader och broderier i Sverige, I. pl. 109 samt s. XXIV och 129. AGNES GEIJER, En tröndersk broderiverkstad från medeltiden, i: Viking, 1953, s. 79 ff. samt fig. 1 och 7. Den norske kirkeprovins 1153—1953. Katalog for den historiske utstilling, Trondheim 1953, s. 91, nr 30. SVERRE MARSTRANDER, Åpningstale ved kirkejubileets historiske utstilling, Trondheim 1953, s. 2 med fig. — En mycket snarlik mässhake finnes i SHM (inv.nr 23005: 6) från okänd kyrka i Jämtland samt en annan variant från samma verkstad i Kunstindustrimuseet i Oslo (inv. nr O.K. 10408).

² O P S S betyder Olof Persson Ström, kronobefallningsman i Härjedalen 1664—79, † 1705 såsom borgmästare i Hudiksvall. G M D V avser hans första hustru Gunnila M:dotter Vigaea. H O I V bör vara Herr Olaus Johannis Unaeus, adjunkt och v. pastor i Sveg 1663—78, kh i Sveg 1678 till sin död 1688. A I D S syftar på hans hustru Anna Johansdotter Schiller. Jfr BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 73, 81 samt OL. JOH. BROMAN, Glysisvallur, II, s. 175.

³ Liknande mässhakar finnas i Järvsö (Hs) samt i Berg och Oviken (Jä). Jfr J. J:SON HANZÉN, Järvsö kyrka och dess föregångare, s. 47 med fig. samt P. G. HAMBERG, I kor och skepp, i: Härnösands stift i ord och bild, s. 303 med fig. Från Lillhärdal härstammar en snarlik sådan, sedan utställningen av äldre kyrkliga föremål 1911 förvarad i JLM, Östersund. Den utfördes enl. RÄK. av en vandrande pärlstickare, vilken utöver sitt arvode åtnjöt 5 veckors kosthåll för att göra »Christi beläte och kors». Med all sannolikhet har Svegs mässhake tillkommit på motsvarande sätt.

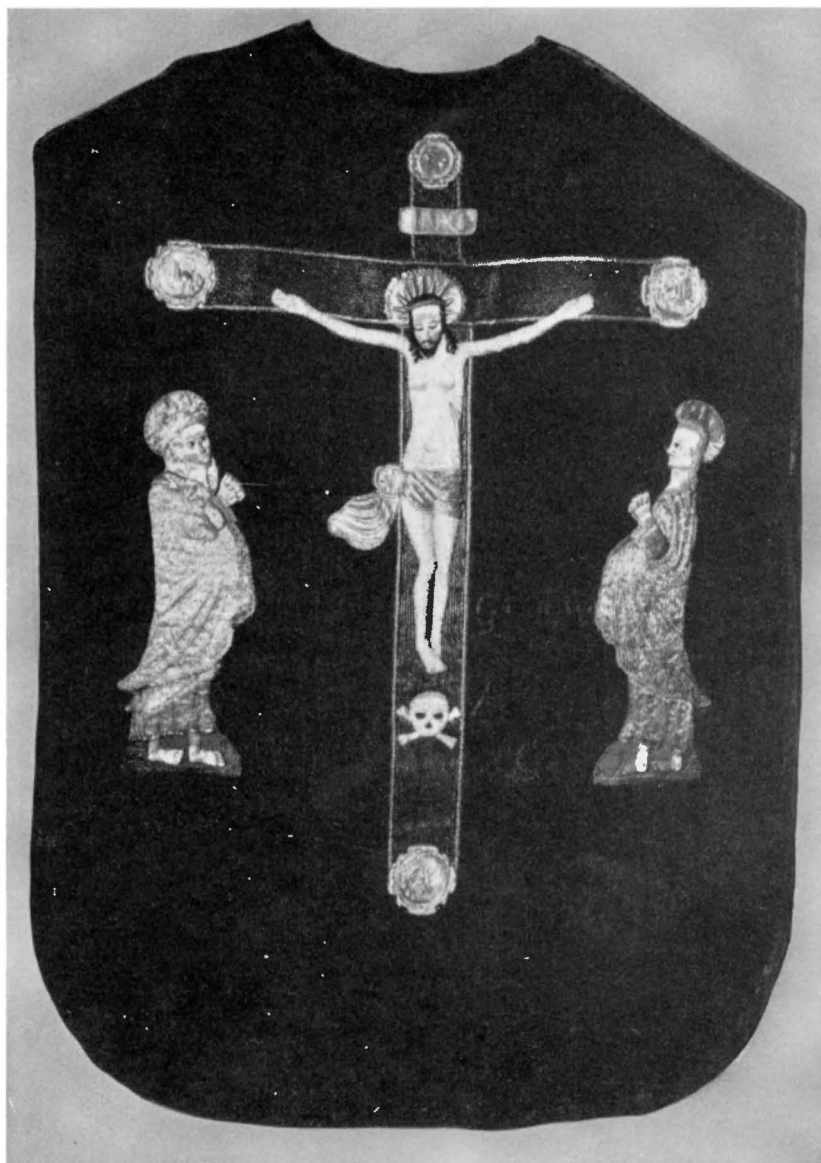

Fig. 76. Mässhake av röd sammet (nr 2), 1669. Foto 1960.
Messgewand aus rotem Samt, 1669. Chasuble of red velvet, 1669.

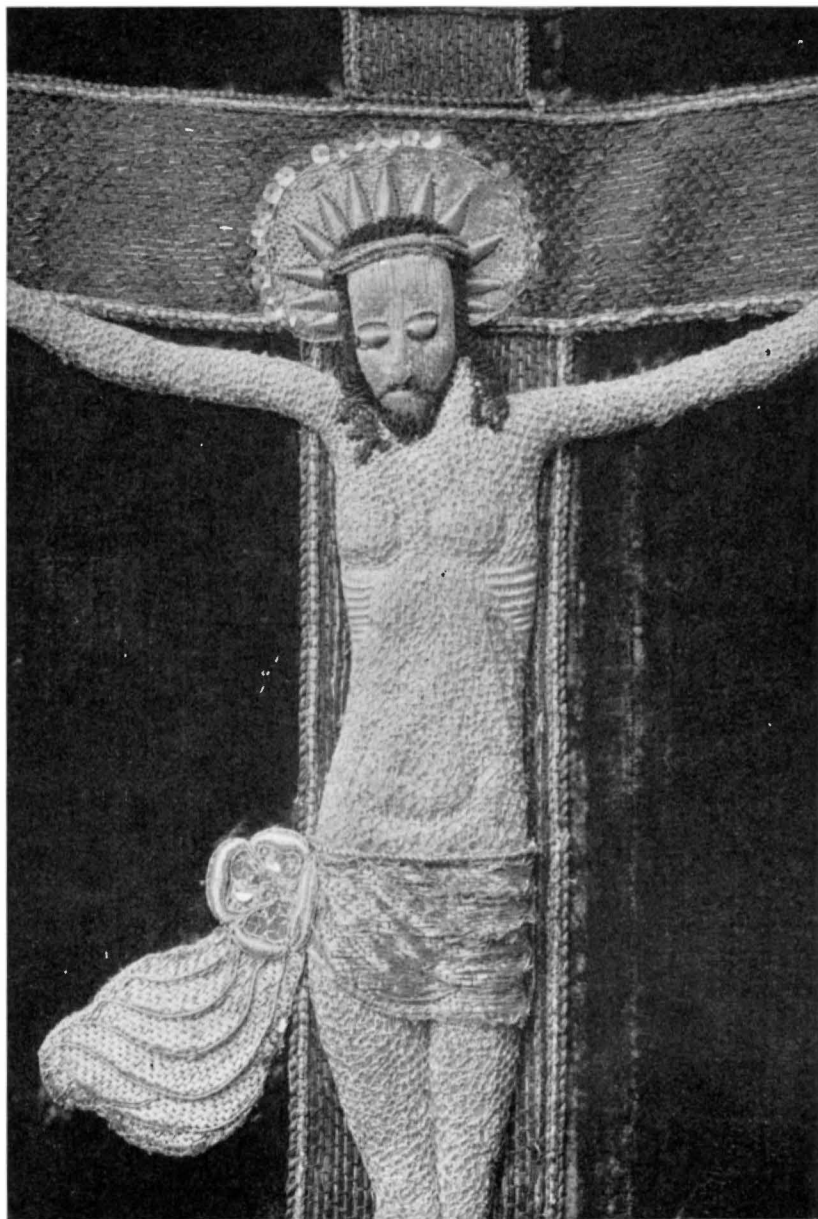
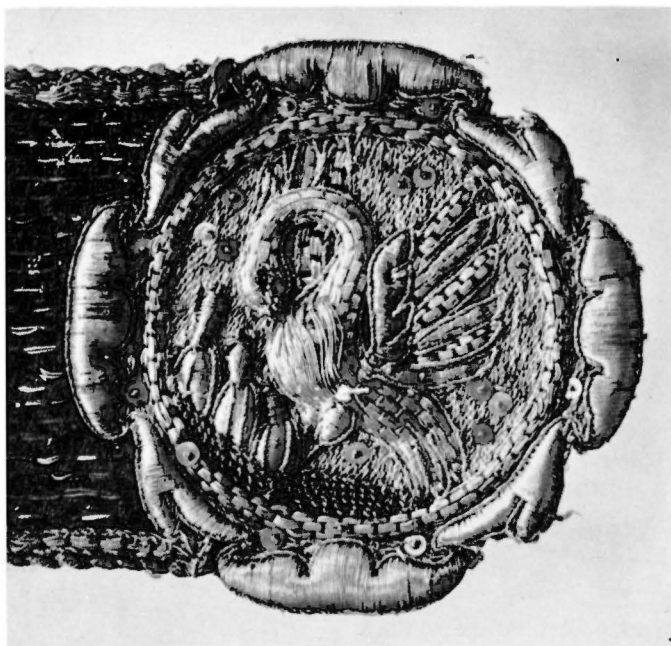

Fig. 77. Detalj av fig. 76. Foto 1957.
Einzelheit aus Abb. 76. Detail of Fig. 76.

a

b

Fig. 78 a-b. Detaljer av fig. 76
losstagna från underlaget i sam-
band med konservering 1954.
Foto SHM 1954.

Einzelheiten aus Details of Fig.
Abb. 76. 76.

Fig. 79 a-b. Mässhake av svart sammet (nr 3), 1759, a) ryggstycke, b) framstycke. Foto 1957.
 Messgewand aus schwarzem Samt, 1759, a) Rück- Chasuble of black velvet, 1759, a) back, b) front
 seite, b) Vorderseite. view.

strålsol med Jehovanamn samt två blommor (fig. 80) i guld, silver och grönt silke, allt i reliefbroderi. Under strålsolen ett kors av smalt silverband, vilket liksom kantbanden synes vara sekundärt påsatt. H 120. Enligt inv. skänkt 1759 av länsmanen Jon Eriksson i Glissjöberg med anledning av två av hans söners bröllop samma år. De båda blommorna syfta förmodligen på de båda brudparen.¹ — 4. Av svart sammet med kantband av silver. Å ryggstycket silverrornering i form av kors med inflätad törnekrona

¹ Rörande givaren jfr ovan s. 65 f. not 2 samt nedan s. 87 not 1.

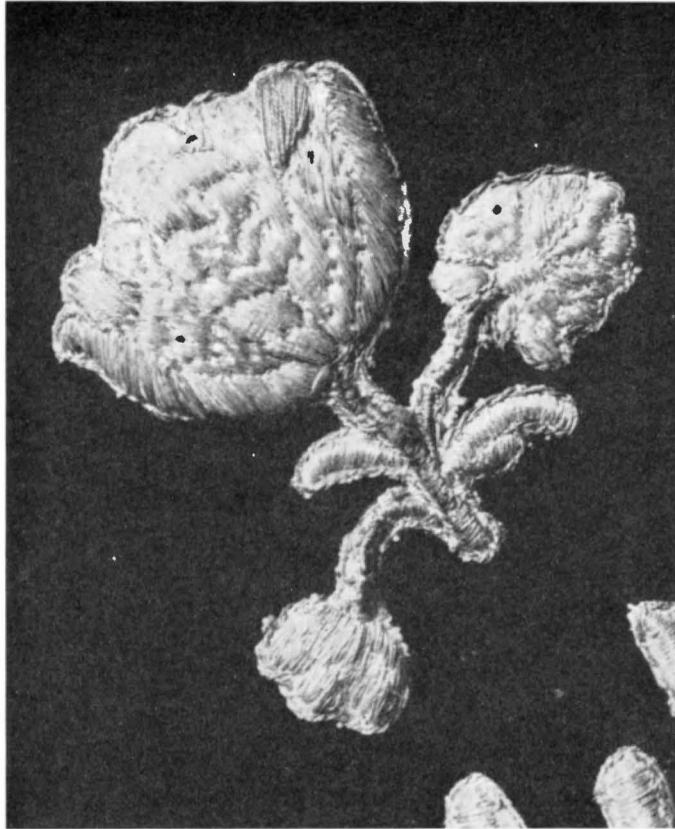

Fig. 80. Detalj av fig. 79 b. Foto 1960.
Einzelheit aus Abb. 79 b. Detail of Fig. 79 b.

samt palm- och lagerkvistar. Å framstycket Jehovanamn inom triangel omgiven av strålknippen. Knappar med silvertränsar samt tofsar å båda axlarna. H 124. Inskrift å fodret: AF / JONAS ÅSLUND / 1848.¹ — 5. Av vit sidendamast. Å ryggstycket tomatrött

¹ JONAS ÅSLUND, f. 1801 i Sveg, † 1872 i Tuna (Me), tillhörde den fåtaliga krets av sinsemellan befrämda ståndspersoner i Härjedalen, vilken betytt så mycket för kyrkornas prydnad i landskapet. Han var åren 1820—23 vikarierande kronolänsman i Sveg och Lillhärdal men flyttade sistnämnda år till Tuna, där han blev kronofogde. Vid tiden för donationen var han således icke längre bosatt i Härjedalen. Hans morfar var kronobefallningsmannen Peter Graan i Sveg; hans far kronobefallningsmannen därstädes Daniel Åhslund.

Fig. 81. Mässhake av vit linnedamast (nr 8), 1960. Foto 1960.
Messgewand 1960. Chasuble 1960.

kors med krona och tallkvist inflätade. H 121. Inskrift å fodret: LIBRARIA / 1942 / COMP. M.G. (= Märtha Gahn). — 6. Av violett sidendamast. Å ryggstycket kors av vit sidendamast samt strödda broderade småkors. H 120. Inskrift å fodret: LIBRARIA / 1947 / COMP. M.G. — 7. Av grönt ylle. Å ryggstycket kors av mörkgult ylle samt broderier, vari ingår mosippan, Härjedalens landskapsblomma. Å framstycket motiv ur Härjedalens vapen broderade i ullgarn. H 120. Inskrift å fodret: LIBRARIA / 1947 / COMP. M. G. — 8. Av vit linnedamast (fig. 81). Å ryggstycket kors av guldband samt i korset broderad duva i vitt och ljusblått. H 112. Inskrift å fodret: LIBRARIA / KOMP. M.S.A. / 1960 (= Märta Swartling-Andersson).

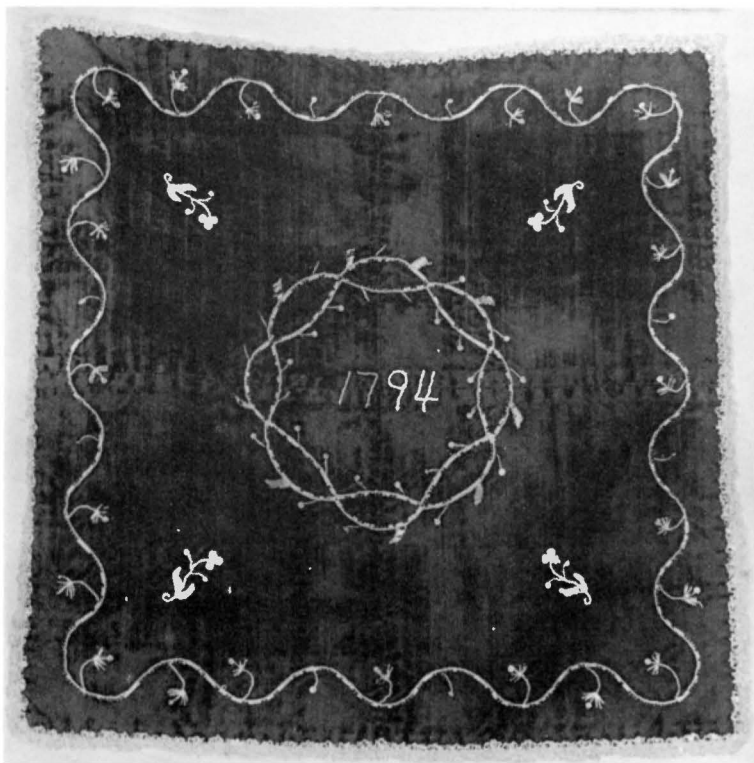

Fig. 82. Kalkduk av svart sammet, 1794. Foto 1957.
 Kelchtuch aus schwarzem Samt, 1794. Chalice cloth of black velvet, 1794.

Kalkduk av svart sammet, 43×43 (fig. 82). Broderi i silvertråd med törnekrona och årtalet 1794 i mitten. Materialet inköpt av kyrkans medel enligt RÅK. samma år.

I INV. 1733 omtalas »Et kalkklåde af hvit sidenbast och rödt foder broderat och gifvit af jungfrurna Catharina och Anna Greta Elff».

Brudpällar: — 1. Av kyprat gult sidentyg med tryckt mönster i rött och svart (fig. 83). Sammanhängande tygstycke utgörande ämne till två schaletter, vars mitt upptar strömmönster (stockar, en för varje färg, ca 20×20 cm). Som kantbård en ranka (stocken 29×7 cm). Runt pällen är monterad en kant av strävt rött ylletyg deko-

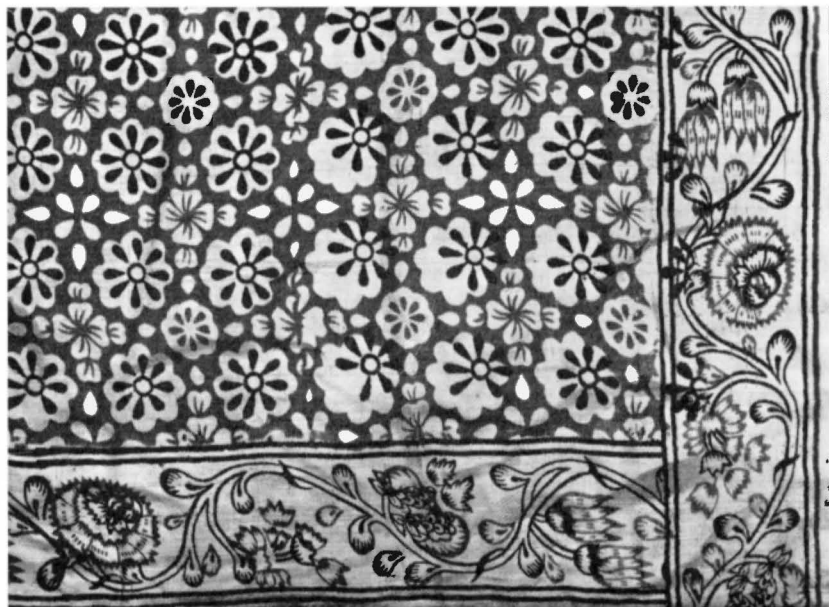

Fig. 83. Brudpäll av tryckt siden (nr 1), skänkt 1776. Detalj. Foto SHM 1952.
 Ausschnitt aus einem seidenen Trauhimmel, 1776 geschenkt. Detail of bridal canopy of printed silk, presented 1776.

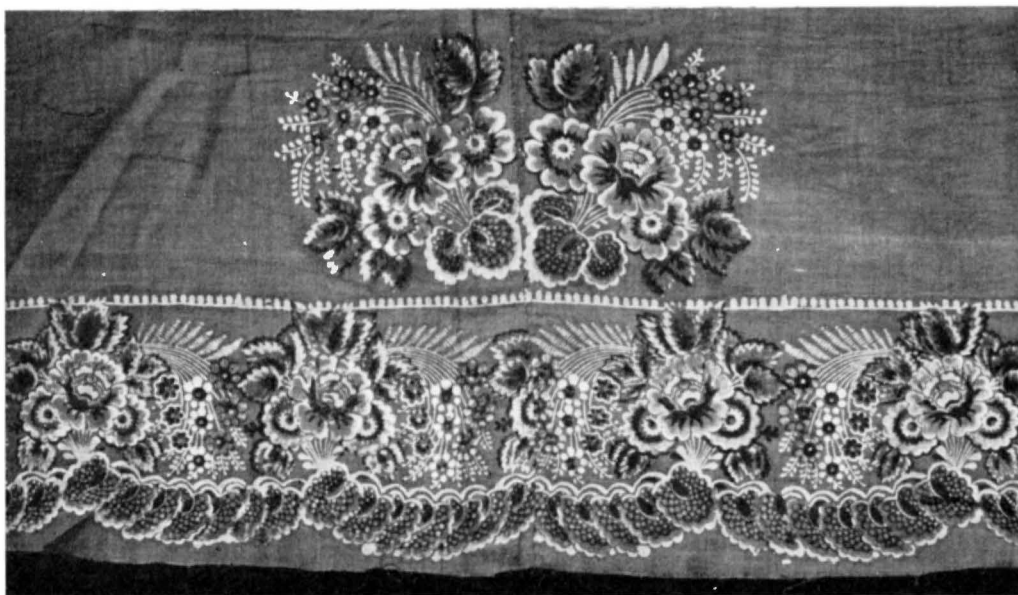

Fig. 84. Brudpäll av tryckt bomullstyg (nr 2), 1800-talets förra hälft. Detalj. Foto 1957.
 Ausschnitt von einem baumwollenen Trauhimmel, 1. H. des 19. Jh. Detail of bridal canopy of printed cotton, first half of 19th cent.

Fig. 85a-b. Kollektthåvar, a) av blå (nr 1), b) av gul (nr 2) sidendamast med broderier, skänkta 1730 och 1731. Foto 1957.

Zwei Klingelbeutel aus brodiertem seidenen Damast, Two collection-bags of embroidered silk damask, 1730 und 1731 geschenkt. presented 1730 and 1731.

rerad med silverkantiljer samt inskrift: »P I S: I I D» respektive »1776». 91 × 160.¹ — 2. Av mörkrött bomullstyg med tryckt kantbård av blomstermotiv i grönt, blått och gult. 88 × 166. Pällen (fig. 84) hopsydd på mitten av två sinsemellan lika schaletter, från vilka skarvsidans bårder bortklippts. 1800-talets förra hälft.

Kollektthåvar (fig. 85 a—b): — 1. Av blå sidendamast. Broderi i guld och silvertråd samt olikfärgat silke. Inskrift i guldtråd längs övre randen: BRITA. — SEBRELIA. — ANNO. — 1730.² H 20,5. L med skaft 205. — 2. Av gul sidendamast. H 17,5. L med skaft 201. Broderi i samma material och mönster som föregående. Inskrift: M. S. — H. D.

¹ Enligt anteckning i RÄK. gavs 1776 »et päll af silke, som af Pehr Jonsson i Glisiöberg skänktes såsom brudgåfwa på dess bröllopsdag». Hans hustru hette Ingebår Jönsdotter. PEHR JONSSON var son till länsman JON ERIKSSON, som med sin familj skänkte den s. 65—66 beskrivna ljuskronan nr 2 samt den s. 82 och fig. 79—80 beskrivna och avbildade mässhaken nr 3.

² BRITA SEBRELIA, f. 1705, † 1792 i Sveg. G. m. sin faders (s. 66, not 1) efterträdare JONAS GRUBB, kh i Sveg 1751—52.

Fig. 86. Bokdyna i gobelängteknik och applikation, 1800-talets mitt. Foto 1957.

Buchkissen, Mitte des 19. Jh. Book-cushion, middle of 19th cent.

samt 17—31.¹ — 3 och 4. Två stycken av svart sammet med guldspets. 1800-talets mitt. — 5. Av svart ylle med sparsam dekor broderad i silver och purpur. Daterad 1951.

Bokdyna, mönster i gobelängstygn på svart botten (fig. 86). H 39, B 52. Komposition med rosor och religiösa symboler. I mitten kors med titulus, törnekrona och strålar, vilka visa spår av guldtråd. Framför korset ett på en bok liggande lamm med segerfana. Lammet utfört i applikation med målade schatteringar. 1800-talets mitt.

Bland försvunna textilier märkas enligt INV. 1733 »2:ne västgiöta täcken at bruka på Brudstolar» samt »på brudsätet et grönt täcke». Vidare inköptes enligt RÄK. 1759 en brudgumskappa, för vilken varje gång skulle erläggas 2 dlr kmt i lega, tills kyrkokassans utlägg var betalt. Denna notis visar, att de vid vigsel använda föremålen intogo en oklar mellanställning mellan verkliga kyrkoinventarier och för bygden gemensamma, profana föremål. Detta förklarar även att brudkronor endast undantagsvis inventarieförts (jfr ovan s. 65).

HEDENGRANS
TAVLOR

Enligt INV. 1832 hängde t.v. om altaret i Gamla kyrkan tre av Ambrosius Hedengrans²

¹ Initialerna syfta på Märta Sebrellia, f. 1707, † 1790 och hennes förste man Haquin Drake, f. 1699, † 1745 såsom nyutnämnd kyrkoherde i Indal (Me). Drake var adjunkt och v. pastor i Sveg 1729—45. Kollektståvens årtal syftar på parets bröllop i Svegs prästgård 1731.

² AMBROSIUS HEDENGRAN, kanslist i K. M:ts kansli. Tecknare o. kopparstickare. F. 1660 i Hedemora, † 1741 i Sthlm. Tecknade för svenska kyrkor ett antal minnestavlor med rik kalligrafisk omramning. De graverades dels av honom själv, dels av Erik Geringius och Claude Haton.

graverade minnestavlor, utgivna (1) med anledning av Jubelfesten 1693 vid firandet av 100-årsminnet av Uppsala mötes beslut, (2) till minnet av Karl XI efter dennes död 1697 samt (3) till åminnelse av segern vid Narva 1700. Dessa tre tavlor äro numera förkomna. Däremot finnes bevarad (4) den gemensamma minnestavlan över reformationsfesterna 1721 och 1730 i en enkel samtida ram. H 100, B 66,5.

Av tryckta kungatal finnas följande bevarade: — 1. Gustaf III:s tal 25 juni 1771 i enkel profilerad svartgrön ram, H 62. — 2. Karl XIII:s tal 1810 i en samtida, ofta förekommande standardram med riksvapnet omgivet av troféer på överstycket; stoffering i gråvitt och guld, H 78.

Lärodikt för skriftebarn, författad av kyrkoherden i Ridderholmens församling i Stockholm, Abraham Pettersson, tryckt i Uppsala 1768.¹ Enkel profilerad blågrön ram, H 75, B 48. (Jfr Linsell, fig. 128.)

Svartmålad kista med smäckra järnbeslag och tre lås, H 59, L 153, B 63. Troligen tidigare använd såsom sockenkista. Enligt inv. 1733 fanns redan då en avlång kista med tre lås, möjligen identisk med den nuvarande. — Bord med två kryssbockar och dubbla ståndare samt en med blått kläde överklädd skiva; allmogearbete av traditionell typ. — Fyra stolar med ramslåar och ryggbräden, s. k. åttaslåstolar. H 94. Sitsarna äro sedan 1930-talet överdragna med samma slags blå kläde som ovannämnda bordsskiva. Under den nuvarande bruna färgen kunna spår av tidigare bladdekor iakttagas å ryggbrädena. Traditionell norrländsk typ i massiv utformning; möjligen identiska med fyra målade stolar »att brukas wid Brudwigslar», vilka anskaffades 1759 (inv.).

Nyckel av järn (fig. 87), L 7,4. Höggotiskt arbete, troligen 1300-tal. Har tillhört ett numera försvunnet skrin eller skåp.²

¹ ABRAHAM PETERSSON, f. i Göteborg 1724, † i Stockholm 1763, kh i Ridderholmen och Bromma 1752, hovpredikant. — C. G. WAHRENBERG, Abraham Pettersson som homilet, Uppsala 1896. — GUNNAR HELLSTRÖM, Stockholms stads herdaminne, Sthlm 1951, s. 540 f.

² Ett medeltida läderbeklätt ekskrin inköpt från Svegs sn förvaras i SHM (inv. nr 24004). Något sammanhang med ovannämnda nyckel förefinnes emellertid icke, ej heller har det kunnat fastställas, huruvida skrinet tidigare tillhört Svegs kyrka.

Fig. 87. Nyckel av järn, trol. 1300-tal. Foto SHM 1958.

Eiserner Schlüssel, wahrscheinlich 14. Jh.

Iron key, probably 14th cent.

KUNGATAL

LÄRODIKT

MÖBLER I
SAKRISTIAN

MEDELTIDA
NYCKEL

Fig. 88. Fattigbössa av trä med järnbeslag, 1600-tal eller tidigt 1700-tal. Foto 1957.

Armenstock aus Holz mit eisernen Beschlägen, 17. Jh. oder Anfang des 18. Jh.

Wooden poor-box with ironwork, 17th cent. or early 18th cent.

Fig. 89. Penningpung av skinn, lappsk modell, inköpt 1808. Foto 1957.

Geldbeutel aus Leder, lappländischer Typ, 1808 gekauft.

Money-bag of leather, Lapland type, purchased 1808.

SOCKEN-
SIGILL

Sigillstamp av mässing, skaft av ben. I åttkantigt fält SIGILLUM SVEGENSE kring vapensköld med hästsko och plogbill. L med skaft 9,3. Sigillbildens H 2,3 och B 2,1. (Jfr vignett å titelbladet.) Troligen 1600-talets mitt. Äldsta kända avtryck från 1697.¹

FATTIGBÖSSA

Fattigbössa (fig. 88) i form av urholkad trästock med påsatt lucka, järnbeslag och hänglås, s. k. polhemslås. H 34. 1600-tal eller 1700-talets början.

PENNING-
PUNG

Pung av sämskat skinn (fig. 89), mönstrad genom hopsyddna bruna och gula bitar samt försedd med två fickor och dragremmar, lappsk modell. H ca 20. Enligt RÄK. inköptes 1808 »1 st penninge pung, med 3:ne rum».

SANDDOSA

Sanddosa av mässing, H 5,2 och B 6,2. Inskrift: TILLHÖR SVEGS KYRKA 18 27/9 50. Stpl S H S i nedsänkt rektangulärt fält å ena sidan.

¹ SVANTE HÖGLIN, Härjedalens landskapssigill, vapen och sockensigill, i: Jämten 1932, s. 122 ff.

Bland äldre böcker kunna nämnas följande: — Kyrkohandbok med nottryck, Sthlm 1693, i gammalt band med Karl XI:s namnchiffer. — Psalmbok med nottryck samt evangelietexter, Sthlm 1697, samtida originalband med Karl XI:s namnchiffer samt spännen. — Bibel i folio, Sthlm 1703, samtida originalband med Karl XII:s namnchiffer samt spännen.

BÖCKER

Porträtt: — 1. Av Erik Sebrelus, f. 1664, † 1749, kyrkoherde i Sveg 1712—49 (fig. 90).¹ Äldre vitskäggit prästman med blå ögon, iklädd prästdräkt med svart kalott och hållande en uppslagen bok med bibelspråk: TÄNKE SPRÅK. MATTH. 6.V.13. VTAN FRÄLS OSS IFRÅN ONDO. / LIJK TEXT. 2 TIMOTH. 4.V.18. MEN HERREN SKAL FÖRLOSSA MIG AF ALL OND GÄRNING. &. I bakgrunden kolonn och molnig himmel. Inskription å baksidan: A:O AETAT. 74. Oljemålning på duk. H 76, B 59,5. Slät svart ram av nyare datum. Av åldersbestämningen framgår, att porträttet målades 1738. Okänd konstnär. — 2. Av Pehr Rissler d.ä., f. 1701, † 1776, kyrkoherde i Sveg 1755—76 (fig. 91).² Medelålders slätraktad prästman med huvliknande kalott och grå lock vid öronen, iklädd prästdräkt. Inskription å baksidan: PETRUS RISLER. / PAST: IN SWEG. / NAT: 1701. / PICTUS 1755, A E: HB: samt senare tillägg med mindre stil: FILIUS P. RISLER NAT. 1745 / SUCCESSOR PAST. 1779 / DENATUS 1793. Oljemålning på duk. H 79,5. B 63. Slät svart ram av nyare datum. Inskriptionens »E: HB:» bör tolkas såsom signatur för Erik Hofverberg.³ — 3. Av Lars Zakrisson i Ytterberg, kyrkvård och det nya kyrkobyggets främste tillskyndare (fig. 92). Odalman med grå ögon och långt grått kindskägg, svart halsduk och svart dubbelknäppt rock bärande förtjänstmedalj i silver med blått band och gula ränder. I nedre vänstra hörnet sign. ALBERT BLOMBERGSSON / PINX: 1862 (se s. 46, not 1). Inskription å baksidan: LARS ZAKRISSON I YTTERBERG / FÖDD ÅR 1795. DEN 1 JUNI / SOCKENSKRIFVARE ÅREN 1826—1862 / KYRKOVÄRD ÅR 1828—1869 / PORTRÄTTERAD DEN 29 OCTOBER 1862 / DÅ VAR 67 ÅR 5. MÅNAD 28 DAGAR GAMMAL / , samt senare tillägg med annan stil: AFLED DEN 19:DE APRIL 1874 I EN ÅLDER AF / 78 ÅR, 10 MÅNADER, 18 DAGAR. Oljemålning på duk. H 74, B 63,5. Enkel svart ram av nyare datum. — 4. Av Olof Mårtensson i Överberg, kyrkvård och jämte Lars Zakrisson det stora kyrkobyggets främste fullföljare (fig. 93). Odalman med bruna ögon och mörkbrunt mittbenat hår samt liten skepparkrans. Öppen grå rock med svart krage och svarta kantband, svart halsduk och svart väst. I nedre vänstra hörnet sign. ALBERT BLOMBERGSSON / PINX: 1862 (se s. 46,

PORTRÄTT

¹ Detta porträtt är i MINNESSKRIFT 1847—1947 s. 52 felaktigt angivet såsom föreställande kh Pehr Rissler d.ä. Jfr INV. 1832, där ett porträtt av Sebrelus upptages såsom hängande t.h. om altartavljan.

² Även detta porträtt är i MINNESSKRIFT 1847—1947 s. 52 felaktigt angivet såsom föreställande kh Pehr Rissler d.y. Jfr INV. 1832, där ett porträtt av Pehr Rissler d.ä. anges hänga bredvid ovan nämnda bild av Sebrelus. Något porträtt av Pehr Rissler d. y. synes ej hava funnits.

³ ERIK HOFVERBERG, f. 1734, dödsår okänt, var son till den mera kände regementskvartermästaren och målaren Carl Hofverberg, f. 1695, † 1765 i Berg (Jä). Erik H. kallades konduktör, utförde flera figurmålningar, men är mest känd för sina dekorativa arbeten. — H. CORNELL, Snickarkonst och skulptur under 1600- och 1700-talen, i: Utställn. af äldre kyrklig konst i Hernösand 1912. — M. HOFRÉN, Norrländska konstprovinser, i: Tidskr. f. konstvetensk. 1924—25.

Fig. 90. Porträtt av kyrkoherden Erik Sebrelius, oljemålning 1738. Foto 1957. S. 91.

Pfarrerbildnis 1738. Portrait of clergyman 1738.

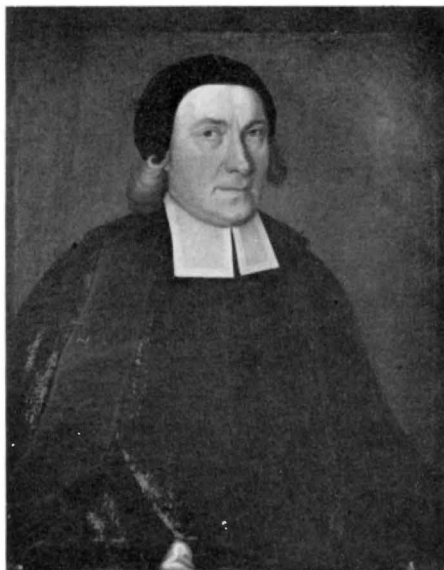

Fig. 91. Porträtt av kyrkoherden Pehr Rissler d. ä., oljemålning 1755 av Erik Hofverberg. Foto 1957. S. 91.

Pfarrerbildnis 1755. Portrait of clergyman 1755.

not 1). Inskription å baksidan: KYRKOVÄRDEN OLOF MÅRTENSSON I ÖFVERBERG / FÖDD DEN 22:DRÄ DECEMBER 1804 / KYRKOVÄRD I SVEG ÅR 1843./, samt senare tillägg med annan stil: DÖD DEN 6:TE APRIL 1875. Oljemålning på duk. H 74,5, B 64. Enkel svart ram av nyare datum.

GRAVHÄLLAR

Gravhällar i kyrkan: — 1. Över Martinus Bullernaesius (fig. 94), kyrkoherde i Sveg 1660—77 (s. 61, not 1). 180 × 121. Starkt vittrad rödaktig kalksten med spår av fossil. I hörnen medaljonger, som tidigare inneslutit numera nästan helt utplånade änglahuvuden. Inskriftsbård längs kanten med rester av bibelspråk ur 2 Tim. 4: 7—8. Inom denna ram två stora ovaler. Mellan dessa timglas, kalk med oblat, döds-kalle med korslagda benknor, allt i låg relief. Inskrift å övre medaljongen: HÄR . UNDER . LIGGER / BEGRAFWEN . DEN . WÜRDIGE / OCH . WÄLLERDE . MANNEN . HERR / MARTEN . BULLERNAESIUS / FORDOM . DENNE . FÖRSAMBLIN[GS] / KYRCKIOHERDE . HUILKEN . I / HERRANOM . SALIGEN / AFSOMNADE . DEN . 20 . APRIL / ANNO . 1677. Undre medaljongen tom. — 2. Över kronobefallningsmannen Erik Elff (fig. 95). 199 × 132,5. Spräckt och något vittrad grå kalksten med spår av fossil. I hörnen rundlar med blommor i nedsänkt relief. Inskriftsbård längs kanten med text ur Joh. 3: 16. Mittfält med två inskrifter: (1.) HÄR UNDER HWIHLAR FOR DETTA / CRONO BEFALLNINGZMANNEN . I . / HERRIJEÅDALS

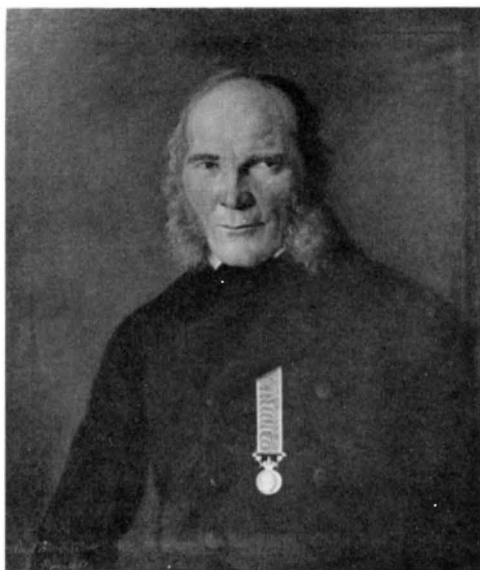

Fig. 92. Porträtt av kyrkvärden Lars Zakrisson i Ytterberg, oljemålning 1862 av S. A. Blombergsson. Foto 1957. S. 91.

Kirchenvorsteher, Bild- Churchwarden, portrait
nis 1862. 1862.

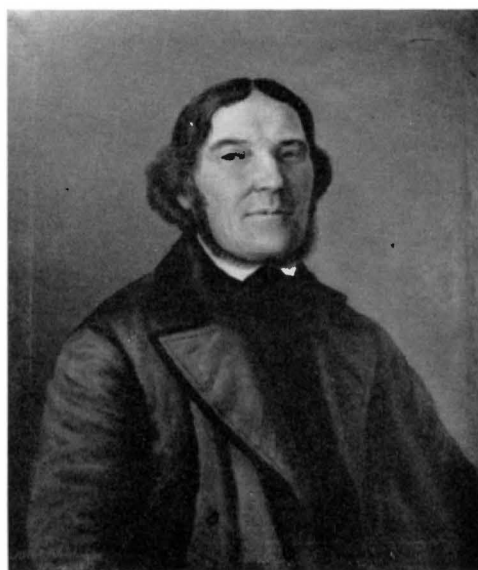

Fig. 93. Porträtt av kyrkvärden Olof Mårtensson i Överberg, oljemålning 1862 av S. A. Blombergsson. Foto 1957. S. 91.

Kirchenvorsteher, Bild- Churchwarden, portrait
nis 1862. 1862.

PROVINCIEIN NU / HOOS GUD SAHL : ERICH ELFF / FÖDD ÅHR EFTER CHRISTI BÖRD / 1668.
IN . NOWEMB. / DÖD . 1730 DEN 20. APRILL. (2). LIK TEXTEN PHILIP : 1. V. 21. / CHRISTUS
ÄR MITT LIF / DÖDEN ÄR MIN WINNING.

Dessa båda gravhällar omnämnas i inv. 1832 såsom liggande framför altaret men hamnade senare på kyrkogården. Starkt skadade tillvaratogs de vid 1930-talets restaurering och infälldes i korgolvet på S resp. N sidan om altaret.

Klockorna hänga i tornet. — 1. Storklockan (fig. 96) har rik ornering av akantus, broskverk m. m. D 105. Inskrift längs övre randen: SOLI DEO GLORIA ANNO 1683. Mitt på livet å ena sidan: OLAVS . IOHANNIS . VNAVS . PASTOR . SVEGH / ANNO . 1683 / PETRVS . OLAI . STROM . BEFALNINGZMAN,¹ å den andra: PSALM : 42 : V : 5: TY . IAG . VILLE . GIARNA . GA / MED . HOPENOM . OCH . MED . DHEM . WANDRA / TILL . GVDZ . HWS . MED . GLADIE . OCK / TACKSAYELLSE . IBLAND . THEM . HOOPEN / SOM . HOGTYDH HALLA / BESTALLT . AF . MARTEN . IORANESON / HWSWALDH (= Hudiksvall). Längs nedre randen: GLORIA . IN . EXCELSIS . DEO . ME . FVNDEBAT . HOLMIAE . MICHEL . BADER. (= Ära vare Gud i

KLOCKOR

¹ Om OLAVS JOHANNIS UNAEUS jfr s. 78, not 2. — PETRUS OLAI STRÖM blev kronobefallningsman över Härjedalen 1679 efter sin fader (s. 78, not 2) men dog efter endast femårig tjänstetid 1684.

Fig. 94. Gravhäll (nr 1) av röd kalksten över kyrkoherden
Martinus Bullernaesius, 1677. Foto E. Salvén 1927. S. 92.
Grabplatte aus rotem Kalkstein, Grave-slab of red limestone, 1677.

höjden. Mig göt i Stockholm Michel Bader¹). — 2. Lillklockan med akantusornamentik och gustaviansk flätbård. D 92. Inskrift å ena sidan: TILL HERRANS TIENST / JAG FLITIGT MANAR, / PÅMINNER OCK OM TID OCH DÖD; / FÖR ELD OCH VÅDA OFTA VARNAR, / OCH KALLAR HJELP UTI STOR NÖD. Å andra sidan: OM GUTEN ÅR 1814 / HUDIKSVALL . / AF / PEHR ÖBERG.²

¹ MICHEL BADER, mästare 1680, kungl. styckgjutare, † 1694.

² PEHR ÖBERG, klockgjutare i Hudiksvall, verksam 1793—1816.

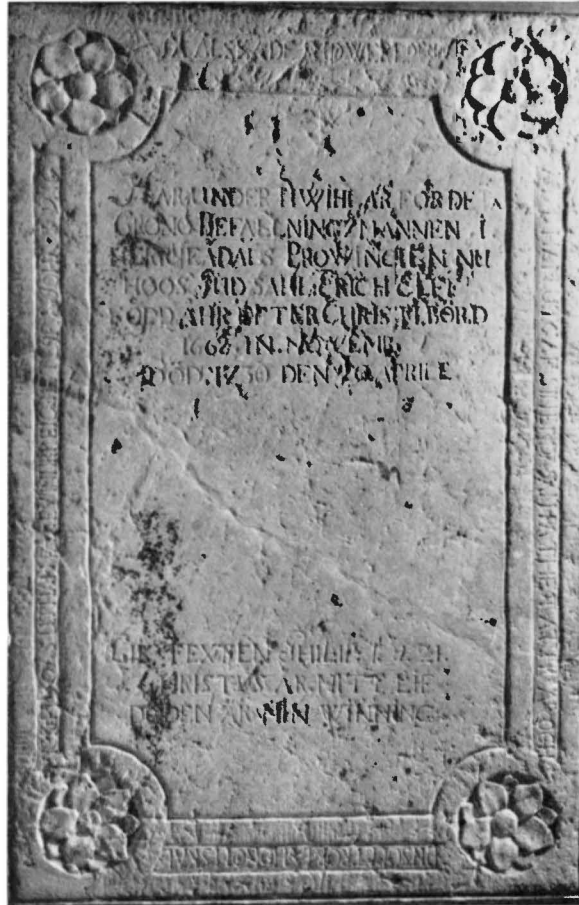

Fig. 95. Gravhäll (nr 2) av grå kalksten över kronobefallningsmannen Erik Elff, 1730. Foto 1957. S. 92.
 Grabplatte aus grauem Kalkstein, 1730. Grave-slab of gray limestone, 1730.

SAMMANFATTNING

I. Enligt ortstraditionen skall Svegs första kyrka ha anlagts på Storön i Ljusnan (fig. 2). Spår av en sådan byggnad säges ha utpekats ännu på 1600-talet. Uppgifter om dess ålder saknas emellertid och inga rester ha under modern tid framkommit, vilka skulle kunnat arkeologiskt belysa dess läge och utseende.

II. Under medeltiden uppfördes en stenkyrka på nuvarande kyrkas plats strax ovanför Ljusnans N strand. Av allt att döma skedde detta redan under högmedeltiden och under den period, då såväl det norska riket som ärkebiskopsdömet Nidaros-Trondheim, till vilka Härjedalen då hörde, hade sin största kraftutveckling; Svegs pastorat uppräknas även såsom det 24:de kanikegället under denna ärkebiskopsstol.

Medeltidskyrkans byggnadshistoria kan icke rekonstrueras, då i våra dagar inga rester finnas synliga ovan jord och grunden under nuvarande kyrkobyggnad hittills icke varit föremål för någon byggnads- arkeologisk undersökning. Kyrkan brann 1563.

Från tiden före branden ha endast några få inventarier bevarats; de viktigaste äro ett rökelsekar från 1300-talet (fig. 59) av för en landskyrka ovanligt hög kvalitet samt en yllemässhake från 1400-talet (fig. 74—75), med största sannolikhet utgången från en Nidarosverkstad och sedan länge ansedd såsom en av de i sin art märkligaste inhemska skandinaviska textilierna från denna period.

III. Den efter 1563 års brand återuppförda stenkyrkan torde i huvudsak ha bevarat sin föregångares yttermurar, medan däremot taken och all inredning måste förnyas. Den återuppförda kyrkan hade rektangulär grundplan (fig. 10) med fönsterlös vägg i N samt tvenne ingångar i S, en för långhuset och en särskild sådan för koret (fig. 8); vidare en sakristia av sten på N sidan, vilken helt ombyggdes och utvidgades 1775, samt ett enkelt vapenhus av trä framför SV ingången. Kyrkan hade ända till rivningen 1845 kvar sina höga gotiska gavelrösten. Takfallen voro täckta med spån. Innertaket försågs 1730 med stjärnvalv av trä av den vid denna tid i Norrland ofta förekommande post-gotiska typen, som ännu är bevarad i Älvros gamla kyrka.

Till kyrkan hörde av ålder en klockstapel, vilken nybyggdes 1716 och fick sin slutgiltiga form med lök-kupol 1751 (fig. 8—9).

Såväl kyrka som stapel revos 1845 för att lämna plats åt nuvarande kyrkobyggnad.

Kyrkan försågs under 1600- och 1700-talen med ny inredning och flera i förhållande till traktens ringa villkor praktfulla inventarier, vilka till stor del ännu äro bevarade. Bland dessa märkas främst ett målat altarskåp, daterat 1623, troligen krigsbyte från ett kloster i Centraleuropa (fig. 15—18), en större altaruppsats i provinsial rokoko utförd 1770 (fig. 22—25) samt en predikstol med plattskärningar daterad 1649 (fig. 26—27).

IV. Efter en längre period av förberedelser uppfördes under sommarhalvåret 1845 på en gång och med organiserad hjälp av traktens hela befolkning omedelbart efter rivningen av den äldre kyrkan och på dennas plats nuvarande stora kyrkobyggnad i traditionell gråstensmurning med putsade ytor. Arbetet skedde i huvudsaklig överensstämmelse med ritningar upprättade 1821 av murmästaråldermannen Jonas Åhlström (fig. 36) samt bearbetade på Kungl. Överintendentsämbetet av arkitekten J. W. Gerss (fig. 37).

Denna kyrka (fig. 1, 35) är en rektangulär byggnad med torn i V samt en i Ö utskjutande sakristia. Kyrkorummet bildar en stor sammanhängande sal, täckt av ett flackt, åt Ö avvalmat tunnvalv (fig. 43—44). Inredningen från byggnadstiden är i stort sett bevarad. Orgelläktare och orgel tillkommo 1861—62. En omfattande restaurering skedde 1930—33 efter planer utarbetade av arkitekten K. Martin Westerberg och innebar en teknisk konsolidering av exteriören samt en med varsam hand genomförd konstnärlig förnyelse av interiören, varvid åtskilliga inventarier från den 1845 rivna kyrkan tillvaratogs.

ZUSAMMENFASSUNG

I. Nach der Ortstradition soll die erste Kirche von Sveg auf der Insel Storön im Fluss Ljusnan (Abb. 2) gelegen haben. Reste eines solchen Baus sollen noch im 17. Jh. gezeigt worden sein. Angaben über das Alter dieser Kirche besitzen wir jedoch nicht und ebensowenig sind Reste in neuerer Zeit zu Tage getreten, die ihre Lage und Aussehen archäologisch näher beleuchten könnten.

II. Im Mittelalter wurde eine steinerne Kirche auf dem jetzigen Kirchplatz gleich oberhalb am N Ufer von Ljusnan aufgeführt. Nach allem zu urteilen, geschah dies schon im Hochmittelalter, also in jener Zeit als sowohl das norwegische Reich als auch das Erzbistum Nidaros-Trondheim, zu dem Härje-

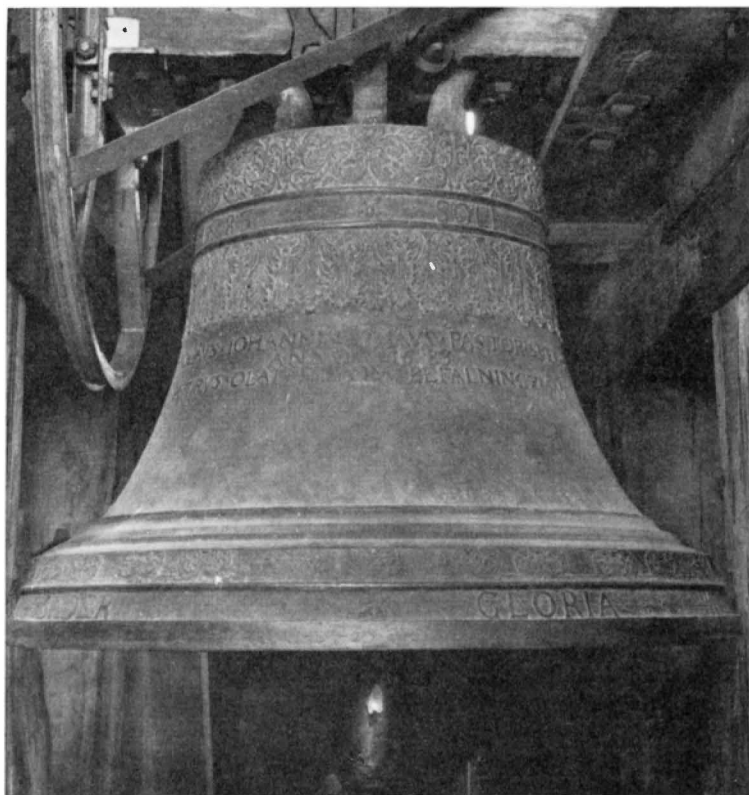

Fig. 96. Storklockan, gjuten i Stockholm av Michel Bader 1683. Foto 1957.
Die Hauptglocke von 1683. Great bell, 1683.

dalen damals gehörte, seine größte Kraftentwicklung erlebte; das Pastorat Sveg wird auch als 24. Kanonikat dieses erzbischöflichen Stuhles aufgezählt.

Die mittelalterliche Baugeschichte der Kirche läßt sich nicht rekonstruieren, da heute keine Reste über der Erdoberfläche sichtbar sind und der Boden unter dem jetzigen Kirchengebäude noch niemals archäologisch untersucht worden ist. Die Kirche brannte 1563 ab.

Aus der Zeit vor dem Brand haben sich nur wenige Ausstattungsstücke erhalten, die wichtigsten sind ein Rauchfaß des 14. Jh. (Abb. 59) von einer für eine Dorfkirche ungewöhnlich hohen Qualität sowie ein Meßgewand aus Wolle aus dem 15. Jh. (Abb. 74—75), das mit größter Wahrscheinlichkeit aus einer Trondheimer Werkstatt hervorgegangen ist und seit langem als einer der bemerkenswertesten einheimischen textilen Schätze seiner Art in Skandinavien betrachtet wird.

III. Die nach dem Brand von 1563 aus Stein wiedererrichtete Kirche dürfte im wesentlichen die Umfassungsmauern ihres Vorgängers übernommen haben, während man dagegen die Dächer und die gesamte Ausstattung erneuern mußte. Diese neue Kirche besaß einen rechteckigen Grundriß (Abb. 10) mit einer fensterlosen Wand im N sowie zwei Eingängen im S, einen für das Langhaus und einen besonderen für den Chor (Abb. 8), des weiteren einer Sakristei aus Stein an der N Seite, die 1775 ganz umge-

baut und erweitert wurde, sowie einer einfachen Vorhalle (Waffenhaus) aus Holz vor dem SW Eingang. Noch bis zum Abbruch 1845 behielt die Kirche ihre steilen gotischen Giebel. Die Dächer waren mit Schindeln gedeckt. Im Inneren wurde 1730 ein hölzernes Sterngewölbe von dem zu dieser Zeit in Norrland oft vorkommenden nachgotischen Typ eingezogen, wie er sich noch in der alten Kirche von Älvros erhalten hat.

Von alters her gehörte zu der Kirche ein Glockenturm, der 1716 neu errichtet wurde und seine endgültige Form mit einer Zwiebelhaube 1751 erhielt (Abb. 8—9).

Kirche wie Glockenturm wurden 1845 abgerissen, um dem jetzigen Kirchbau Platz zu machen.

Die Kirche wurde im 17. und 18. Jh. mit einer neuen Ausstattung versehen und gewann mehrere für die bescheidenen Verhältnisse der Gegend prachtvolle Kunstwerke, die noch zum großen Teil vorhanden sind. Unter diesen fällt am meisten ein Flügelaltar mit dem Datum 1623 auf, wahrscheinlich ein Beutestück aus einem zentraleuropäischen Kloster (Abb. 15—18), ein größerer Altar in ländlichem Rokoko von 1770 (Abb. 22—25) sowie eine Kanzel mit flacher Ornamentschnitzerei, datiert 1649 (Abb. 26—27).

IV. Nach längerer Vorbereitungszeit wurde im Sommerhalbjahr 1845 unter organisierter Mithilfe der ganzen umwohnenden Bevölkerung in einem Arbeitsgang unmittelbar nach dem Abbruch der älteren Kirche und auf deren Stelle das heutige große Kirchengebäude in traditionellem rauhverputztem Feldsteinmauerwerk aufgeführt. Die Planung ging in Übereinstimmung mit Entwürfen vor sich, die Maurermeister-Aldermann Jonas Åhlström (Abb. 36) gefertigt hatte und die von dem Architekten J. W. Gerss (Abb. 37) auf dem Amt des kgl. Oberintendanten überarbeitet worden waren.

Diese Kirche (Abb. 1, 35) ist ein rektangulärer Bau mit W Turm und einer nach O vorspringenden Sakristei. Das Innere bildet einen großen zusammenhängenden Saal, den ein flaches, nach O abgewalmtes Tonnengewölbe (Abb. 43—44) bedeckt. Die Ausstattung aus der Erbauungszeit ist im großen ganzen erhalten. Orgelempore und Orgel kamen 1861—62 hinzu. Eine durchgreifende Restaurierung wurde 1930—33 nach Plänen von Architekt K. Martin Westerberg durchgeführt und umfaßte eine Festigung des Äußeren sowie eine vorsichtig durchgeführte Erneuerung des Kirchenraums, wobei verschiedene Ausstattungsstücke der 1845 abgebrochenen Kirche sichergestellt wurden.

SUMMARY

I. According to local tradition, Sveg's first church was situated on Storön island, Ljusnan (Fig. 2). Traces of it are said to have been noticed up to the 17th century. Nothing however is known about its age, and in modern times no remains have been discovered to help archaeologists to throw light on its position and appearance.

II. During the Middle Ages a stone church was built on the site of the present church, above the N shore of Ljusnan. This appears to have happened at the zenith of the Middle Ages when both Norway and the Nidaros—Trondheim archbishopric were at the height of their powers. The Sveg parish was also counted as the 24th prebend of this important see.

The mediaeval building history cannot be reconstructed since today no remains are visible above ground, and the foundations beneath the present structure have not yet been subjected to investigation from the angle of building archaeology. The church was burned down in 1563.

From the period prior to the fire, only a few of the contents survive, the most important being a 14th century censer (Fig. 59) which is an unusually fine one for a country church, a 15th century woollen chasuble (Figs. 74—75) probably made in a Nidaros workshop, and long recognized as one of the most remarkable Scandinavian textiles of its period.

III. Following the fire of 1563, the rebuilt church seems to have embodied the external walls of its predecessor, whilst the roof and interior work all had to be removed. This new church had a rectangular groundplan (Fig. 10), a windowless wall to the N, and two S entrances, one for the nave and a special one for the chancel (Fig. 8); there was also a stone vestry on the N side which was completely rebuilt and extended in 1775, and a simple porch of timber in front of the SW entrance. But right up till 1845 the church retained its high-pitched Gothic gables. The pitched roof was tiled with wooden slats.

In 1730, timber star-vaulting was installed, of the post-Gothic type often found in Norrland at that time and still surviving in the old church of Älvros.

The church had a nearby bell-tower for a long time; it was rebuilt in 1716 and acquired its ultimate form, with an onionshaped cupola, in 1751 (Figs. 8—9).

Both the church and the bell-tower were pulled down in 1845 to make way for the present structure.

During the 17th and 18th centuries the church was provided with new interior furnishings, and these included many fine items, most of which are still preserved. The most notable articles are a painted triptych dated 1623 and probably booty taken from a monastery in Central Europe (Figs. 15—18), a big altar decoration in provincial style rococo, made in 1770 (Figs. 22—25), and a pulpit carved in shallow relief dated 1649 (Figs. 26—27).

IV. During the summer of 1845, after a lengthy period of preparations and immediately after the demolition of the older church, the whole population of the area lent their organized assistance in the erection of the present structure of traditional greystone walls and plastered surfaces. The work was carried out mainly in accordance with drawings executed in 1821 by mason and guild-master Jonas Åhlström (Fig. 36) and revised at the Board of Public Works and Buildings by architect J. W. Gerss (Fig. 37).

This church (Figs. 1, 35) is a rectangular building with a W tower and a projecting vestry to the E. The body of the church is in the form of a spacious, unified hall with a flat barrel vaulting terminating in a curve to the E. (Figs. 43—44). Most of the original furnishings survive. The organ gallery and organ were installed 1861—62. There were all-round restorations in 1930—33 from plans by architect K. Martin Westerberg and signifying technical consolidation of the exterior work, as well as a sympathetically carried out aesthetic renewal of the interior, involving the installation of various elements from the church demolished in 1845.

Fig. 97. Linsells kyrka från NÖ. Foto 1957.
Die Kirche von NO. Church from N.E.

LINSELLS KYRKA

HÄRJEDALEN, JÄMTLANDS LÄN, SVEGS TINGSLAG, HÄRNÖSANDS STIFT, HÄRJEDALENS KONTRAKT, SVEGS PASTORAT

Beskrivningen utarbetad av PER GUSTAF HAMBERG och ULLA BERLIN-HAMBERG
samt avslutad i juli 1960.

TRYCKTA KÄLLOR: BYGDÉN, Herdaminne, IV, s. 66. — ERIK MODIN, Linsells kyrka. Minnesord vid firandet af dess hundraåriga tillvaro nyårsdagen 1898, Östersund 1898. — DENS., Härjedalens ortnamn, s. 98 ff. — SAXON, Jämtlands läns kyrkor, s. 72; uppl. med omtryckt sista ark, s. 73—74. — SCHUBERT, Reise durch Schweden, s. 585. — DENS., Resa genom Sverige, s. 666.

HANDSKR. KÄLLOR OCH AVB.-SAML.: ATA: INV. 1832; SNABBINV. 1927 (Erik Salvén och Brynolf Hellner); korrespondens med RAÅ ang. restaurering av kyrkan och dess inventarier; äldre och nyare fotografier. — BSt: Uppmättn. 1923 samt förslag till restaurering samma år av ARRE ESSÉN; förslag till orgel och orgelläktare av ARRE ESSÉN 1924; förslag till ny kyrkogård på andra sidan om Ljusnan av EVALD CARLSSON 1938; förslag till ej utförd bårhus å gamla kyrkogården av KARL AXEL SUWE 1957; div. handlingar rörande ovannämnda restaurering samt nya kyrkogårdens anläggande. — LUB: MANDELGRENSKA SAML., Pl. 331, N:o 1288 »Vestra kyrkodörren, Linsells kapell». (Jfr N. M. Mandelgren, Förteckning på . . . samlade studier, teckningar och utkast . . . , Sthlm 1889, s. 193.)

KYRKANS ARKIVALIER: ÖLA: RÅK. 1778—1893. För tiden 1778—1817 specialräk., 1818—93 huvudräk. Kladdar 1818—64 med vissa luckor; INV. 1815, 1854 med tillägg; VIS.-PROT. 1849, 1859, 1873. — HLA: DOMKAP. PROT. 12/2 1777 rörande Linsells kapellags utbrytning från moderkyrkan; 14/10 1795 ang. bestämmelser om tillsättandet av egen kapellpredikant; DOMKAP. MANUALHANDL. skrivelser ang. Linsells kapellags utbrytning från Sveg 1777.

Yngre arkivalier förvaras hos PÅ i Linsell. Bland dessa märkes Krönikebok för Linsells församling, påbörjad av ERIK MODIN 1898 samt kompletterad huvudsakligen av SIGURD SVENNERSTAM; innehåller uppgifter om kyrkobyggnaden och dess inventarier m. m.

FÖRSAMLINGSHISTORIA

Linsells socken har bildats genom en gradvis genomförd utbrytning ur Svegs gamla moderförsamling. Vid PROTVIS. i Sveg den 13 februari 1734 framfördes från allmogen i Glöte, Linsell och Lofsdalen en skriftlig begäran att på grund av den långa och svåra kyrkvägen få bygga sig ett eget kapell. Enligt PROT. tillrättades emellertid förslagsstäl-larna att noga överväga kostnaderna, då ett kapellbygge där dock icke skulle befria

allmogen från att deltaga i underhållet av sockenkyrkan i Sveg; därjämte skulle avlöningen av en egen präst tillkomma, då det vore ogörligt för det ordinarie prästerskapet att till sin redan dryga tjänstgöring med ständiga resor mellan fyra kyrkor lägga bördan av att hålla gudstjänster även i ett kapell i Linsell.

En ny framställning i denna fråga gjordes vid BISKOPSVIS. i Sveg 1758, då böndernas anhållan fick ett gynnsamt mottagande, men ej heller denna gång kom den att fullföljas eller leda till några praktiska konsekvenser.

Först 1777 är man mogen att sätta planerna i verket. En skrivelse från allmogen i de ovannämnda byarna samt Ransjö, Glissjöberg och Mosätt översändes med prästerskapets rekommendation till domkapitlet i Härnösand, vilket enl. PROT. den 12/2 detta år lämnar sitt tillstånd till kapellets uppförande. Böndernas skrivelse, vilken å byamännens vägnar är undertecknad av Pehr Tholsson i Linsell (s. 111, not 1), är så belysande för tidens förhållanden, att själva texten här må i sin helhet återgivas:

»Undertecknade byamän i Swegs Sockn, til antalet 51 hemmans åboer, hafwa för flera år tillbaka varit sinnade söka tilstånd, at i anseende til aflägenheten til 2. 3. 3½. 5 o 6½ mil ifrån Sokne-Kyrckjan få wid Linsäls by uppbygga et Capel, samt ther i medelst öfwerenskommelse med det wördiga Presterskapet och församlingens öfriga Ledamöter erhålla gudstienst wissa tider om året; och til hwilcken ända, denna Christeliga föresats wid biskops visitationen år 1758 anmältes, som til wår fägnad blef af högwördige Herr doctoren och Biskopen, i betractande af flera olägenheter, såsom wid våra dödas begrafning med mera, ansetd för en nödwändighet.

De sedermera infalne flera misswäxt år hafwa hindrat oss ifrån wärckställigheten af et så Christeligt och förmodeligen den stora guden behageligt ändamål, men nu mera, och då wj med flera goda år blifwit wälsignade, så at wj tro oss wara i tilstånd denna byggnad nästa wår börja och fullborda, hafwa wj med wårt wördiga Presterskap och våra medsokne män der om öfwerlagt: hwilcka för sin del funnit det wara för oss en nödwändig angelägenhet, i anseende til våra ålderstegna och under åriga, hwilckas swaga hälsa och krafter icke tillåter at färdas så lång wäg til gudstienstens biwistande i Sokne Kyrckan, samt til den ändan hafwa Sokne männen til oss eftergifwit och upplåtit 4 Söndagar årligen, och wördige Presterskapet af gunstig benägenhet och ömhet för wårt andeliga wäl, utfäst at förrätta sådana ifrån Sokne Kyrckan afstådde Prediknjngar 2:ne för, men 2:ne utan betalning, så wida de ålderstegne kunna wid samma gudtienst med den högwärdiga natwarden betienas, hwilcka ändå, efter förra wanligheten 2:ne gånger om året skule i dessa byar hwar för sig i så måtto besökas.

Hos högwördige dom Capitlet hafwe wj altså detta, så til guds ära och våra siälars uppbyggelse samt ewiga wäl påsyftade ändamål, aller ödmjukast anmäla welat, med lika ödmjuk anhållan det täcktes högwördige dom Capitlet här til gifwa höggunstigt bifall med tillåtelse at wid benämde by et Capell uppbygga, samt fastställa, at, tillfölje af nuwarande wördiga Presterskapets och Swegs församlings ledamöters frjwilliga begifwande 4 Söndagars ofänteliga gudstienst, må årligen i denna blifwande Capell församling förrättas.»

Kapellet uppfördes, såsom i det följande närmare skall relateras under ledning av nyssnämnde Pehr Tholsson under loppet av år 1778. Till en början hölls gudstjänst i det nya kapellet enligt den i ovan återgivna skrivelse ingångna överenskommelsen endast fyra gånger om året. 1795 tillsattes emellertid en särskild kapellpredikant. Härnösands domkapitels resolution i frågan, ingående i PROT. av den 14/10 1795, speglar tydligt både de knappa villkoren och befolkningens offervillighet:

»At som Linsells capell församling samt byarne Glissjöberg och Mosätt i anseende til ofvananförde omständigheter äro i verkeligt behof af särskild hos dem ständigt boende prest och de sig, utan minskning i ordinarie presterskapets rättigheter, om sådane vilkor til dess underhåll förenat, at han deraf kan någorlunda hafva sin tilbörliga utkomst; Så pröfvade consistorium skjäligt at äfven för sin del, dertil bifall lemna, och kommer derfore vid oftanämde capellförsamling särskild prest, at hädanefter ständigt vistas, hvilken det skall åligga, at, jämte öfriga förefallande ämbetsförrättningars bestridande alla sön- och högtids dagar året igenom hålla ordentelig gudstjenst de fyra söndagar undantagne, på hvilka pastor och comminister hädanefter som förr, efter viss ordning, den samma komma at förrätta.

Häremot skall den prest, som till församlingens skjötsel varder förordnad, i årlig lön hafva at upbära af hvarje rök i Ransjö och Linsell en spann godt korn, af hvarje rök i Glöte och Lofdals byar ett halft lisspund godt sommar smör, och af dem samfält, utfordring för fyra kor, intil dess församlingen kan förse honom med hus och jord, genom inköp af något dertil tjenligt hemman, samt af hvarje rök i Glissjöbergs och Mosätts byar trettio två schilr, hvarförutan nuvarande pastor har förbundit sig, at på sätt som förrutgående protocoll innehåller, til honom årligen gifva två tunnor korn.»

Prästgård inrättades 1798 i Ransjö, varifrån den 1859 flyttades till nuvarande plats i Linsell. I följd av 1870 års prästlönereglering förändrades kapellpredikanttjänsten från och med 1871 till komministratur.

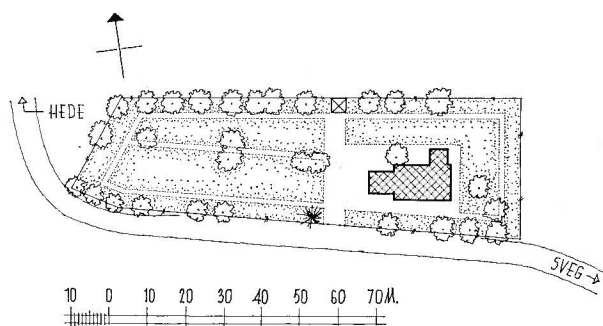

Fig. 98. Situationsplan, 1 : 2000. Uppm. J. Söderberg 1956.
Lageplan. Plan.

KYRKOGRÅRD

Linsells kyrka ligger på en av ålder odlad och bebyggd sydsluttning invid Ljusnans NÖ strand. Gamla landsvägen mellan Sveg och Hede går längs efter kyrkogårdens S sida; 1960 har ny väg stakats på andra sidan kyrkogården längs dess N sida.

Vid vis. 1849 omtalas, att begravningsplatsens dåvarande omhägnad var nästan helt förfallen. En ny utfördes påföljande år, då RÅK. bl. a. nämner rödfärgning av planket kring kyrkogården. Denna omfattade ännu vid denna tid endast området

Fig. 99 a-b. Gravvård av trä, a) på ursprunglig plats, b) nuvarande tillstånd. Foto Paul Jonze 1909 samt S. Hallgren 1960.

Grabmal aus geschnittenem Holz a) am Kirchhof 1909, Wooden sepulchral monument a) in church-yard 1909, b) heutiger Zustand. b) present condition.

närmast kyrkobyggnaden. 1891 utvidgades kyrkogården (fig. 98) till dubbel storlek genom att i V ett stycke mark tillhörande hemmanet Backen av Bergvik och Ala AB överlämnades till församlingen. 1893 försågs S sidan av den utvidgade begravningsplatsen med ett gjutjärnsstaket i nygotiska former samt grindar i samma stil. 1895—97 planterades träd på kyrkogården, huvudsakligen björkar. Kyrkogårdens övriga sidor avgränsas sedan 1950 av ett staket i smidesjärn, till höjd och former anslutande sig till det ovan nämnda gjutjärnsstaketet.

Mitt emot den stora grinden i S, på kyrkogårdens N sida, finnes sedan 1902 ett enkelt bårhus av trä med spåntak men utan särskild inredning, renoverat 1960.

Församlingen inköpte 1938—39 jord till en ny begravningsplats på SV stranden av Ljusnan strax S om landsvägen till Glöte och Lofsdalen. Denna begravningsplats invigdes av biskop Torsten Bohlin 1939. Platsen, vilken ännu saknar begravningskapell, skall för framtiden ersätta den gamla kyrkogården.

Äldre minnesmärken av konstnärligt eller kulturhistoriskt intresse saknas numera fullständigt; en gravvård av rikt skulpterat och målat trä (fig. 99 a—b) stod ännu i början av 1900-talet på kyrkogården och har tillvaratagits. Inskrift: »Her lagdes ned til / hvile det Jordiske af en bort/vandret Arbeismand ifra Norge./Johannes Johnsen fød/ paa Pladsen Gyverhougen i nordre/Froen i Norge den 25de Juli 1831. död paa / Ransjö heri Sverige den 1ste December 1869. / hans Alder 38de Aar 4de Maaner og 6 dage» samt Matt. 25, v. 21.

GRAVVÅRD

KYRKOBYGGNADEN

Kyrkans plan (fig. 102) bildar en enkel rektangel med i NÖ utskjutande sakristia och ett i V sekundärt (1797) tillbyggt klocktorn.

Kyrkan (fig. 97 o. 100) är uppförd av liggande timmer med utvändig beklädnad av stående panel. Väggarna resa sig över en låg sockel av oregelbundna stenar. Taket är valmat i Ö och har två fall med något olika lutning, täckta av tjärad spån. Sakristian har spåntäckt sadeltak. Tornet är uppfört med en stomme i stolpkonstruktion av särskilt utvalt kraftigt timmer, förstärkt av snedsträvor och med mellanliggande väggfält endast utfyllda med grova bräder. Tornet täckes av en huv med karnisformat nedre takfall samt en fyrsidig lanternin med klockformigt tak krönt av en korsformad spira av smidesjärn jämte kyrktupp. Tornets huvar äro täckta med tjärad spån. I tornkroppens övre del ljudöppningar med tjärade träluckor; på lanterninen rödmålade luckor. Samtliga ytterväggar äro målade med vit oljefärg.

EXTERIÖR

Huvudingång genom tornet på V sidan. Även sakristian har en ingång i V. Kring huvudingången en portalomfattning i snidat trä (fig. 103) bestående av ett inre överstycke med målad inskrift: BYGGD AF PEHR THOLSSON ÅR 1778 samt däröver en halv strålsol. Den yttre omramningen kring portalen består av parställda halvkolonner bärande dubbla överstycken, allt snidat i naiv allmogestil. Själva portöppningen har dubbeldörrar med speglar; de båda översta med ornering av halva strålsolar. Portalomfattningen oljemålade i grått, vitt, gulockra och brunt, dörrarna i brunt, rödbrunt och blått. Portalen tillhör trots ovannämnda inskrift 1797 års tillbyggnad.

INGÅNGAR

Tornets bottenvåning bildar ett vapenhus. I dess öppning mot kyrkorummet en enkeldörr med tresidig avslutning upptill (fig. 104). Dörren är å utsidan mot vapenhuset ornerad i låg plattskärning med dateringen »1778» samt en stor fyrklöver jämte grova

INTERIÖR

Fig. 100. Kyrkan från SV. Foto 1957.
Die Kirche von SW. Church from S.W.

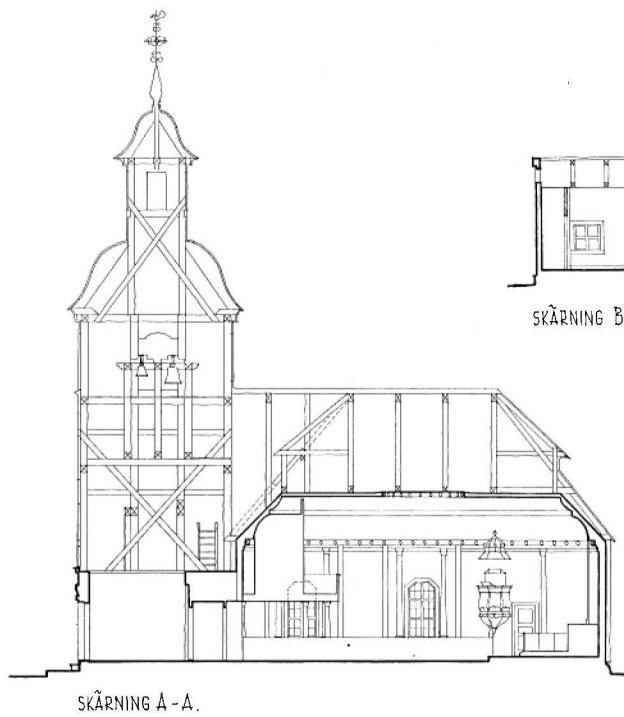

Fig. 101. Tvärsektion mot Ö, 1 : 300. Uppm. J. Söderberg 1956.

Querschnitt gegen O. Transverse section towards E.

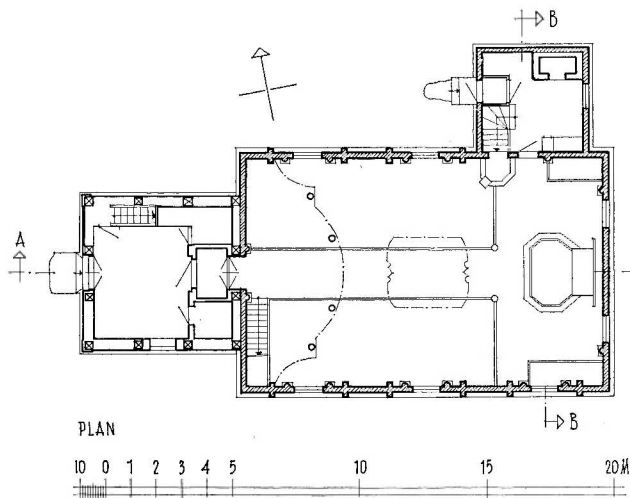

Fig. 102. Plan och längdsektion mot N, 1:300. Uppm. J. Söderberg 1956.

Längsschnitt gegen N und Grundriss. Longitudinal section towards N. and plan.

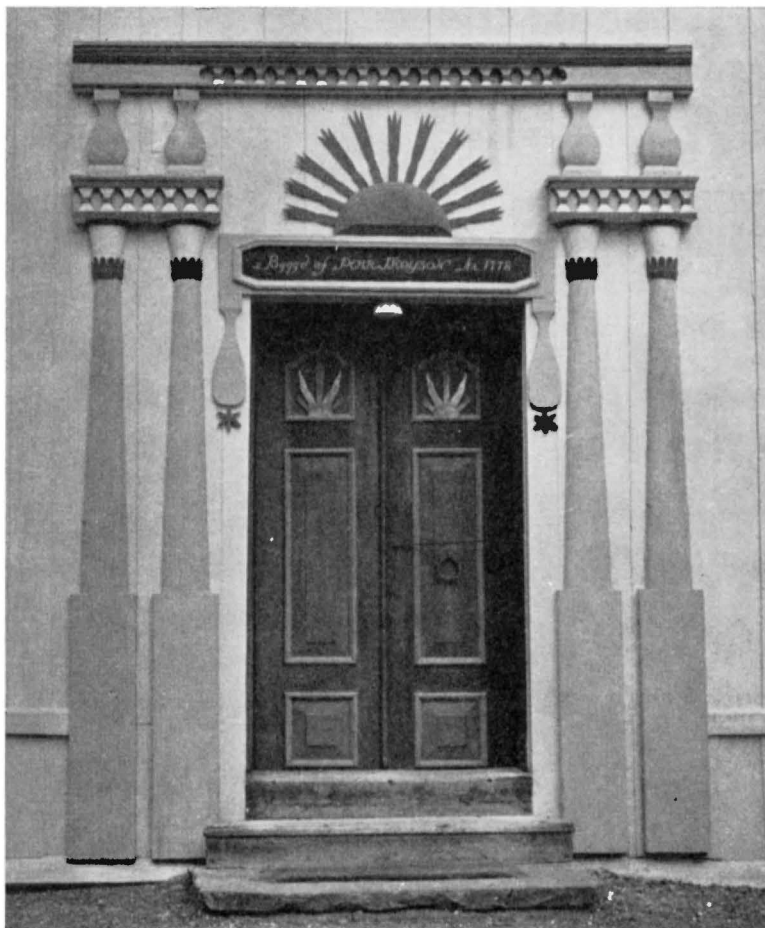

Fig. 103. Västportal, 1797. Foto 1957. S. 105.
W Portal. W. doorway.

slingor. Målning i gullockra med detaljer i blått, vitt och mörkbrunt. Före tornets tillkomst har denna dörr synbarligen tjänstgjort såsom kyrkans ytterdörr. Över dörren en rödbrun trätavla med i gult målad inskrift: BEVARA DIN FOT, NÄR DU GÅR TILL GUDS HUS, / OCH KOM TILL ATT HÖRA / PRED:BOKENS 4: 7 / WILL DU GUDI TJENA, SÅ LÄT DET VARA DITT ALFVARE, / ATT DU ICKE FÖRSÖKER GUD. / SYRACHS 18: 23.

Kyrkorummet (fig. 105—106) är rektangulärt med trägolv och invändig panel av stående kransågade bräder. Alla fönster gå ned till bänkhöjd och äro tresidigt avslutade upptill, lämnande en stor del av väggen ovanför ogenombruten. Dörren till vapenhuset är

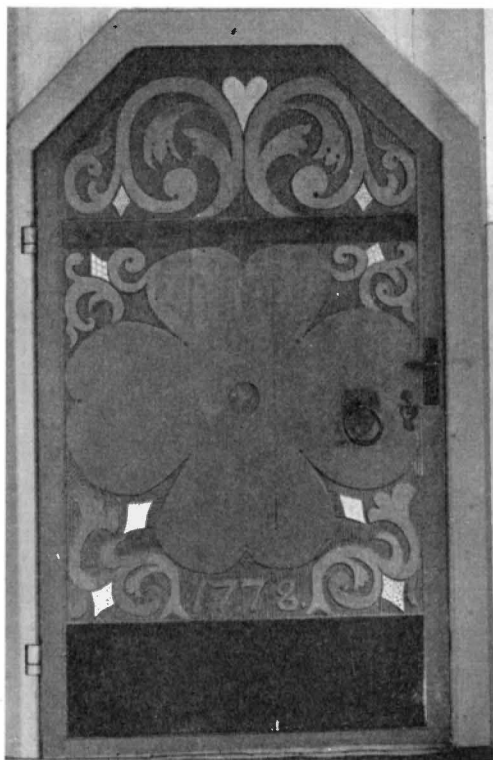

Fig. 104. Dörr mellan vapenhus och kyrkorum,
1778. Foto 1957.

Tür zwischen Vorhalle und Langhaus, 1778. Door between porch and nave, 1778.

liksom alla fönster infattad mellan pålagda halvkolonner av trä. På ömse sidor om altaret äro dessa kolonner emellertid borttagna för att giva plats åt altaruppsatsens omramning. En enstaka halvkolonn befinner sig intill sakristidörren. Halvkolonnernas kapitäl ha snidade blad och voluter visande en fri folklig formuppfattning av ett klassiskt kapitäl (fig. 107—108). Väggen avslutas upptill av en djup skugglist med stora svarvade kulor, vilka avse att ge illusionen av att bära innertaket.¹ Detta utgöres av ett i takstolen högt uppdraget spegelvalv med stora karnisformade sidor kring en plan rektangulär spegel. Denna har i mitten en grund fördjupning, en s. k. himling, omgiven av ett listverk med små voluter och svarvade kulor. Ursprunglig brädbeklädnad bevarad i hela taket.

¹ Detta motiv härstammar från den jämtländske kyrkobyggmästaren PERH OLOFSSON i Dillne, Ovikén, f. 1716, † 1782, vilken använde det i Ovikén (Jä) redan 1758 samt senare bl. a. i Hede 1775.

Fig. 105. Interiör mot Ö. Foto 1960.
Innes gegen O. Interior towards E.

På väggfälten äro mellan fönstren på långsidorna vertikala bjälkstöd insatta, vilka äro hopskruvade med liknande på yttersidorna; dessas uppgift är att hålla samman och styva upp väggarnas liggande timmer.

Innerväggarna äro ljusgrå med en enkel blå draperimålning över fönsteröppningarna mellan halvkolonnernas kapital. Taket är ljusgrått, himlingen blå med vita moln samt ros och strålar. Väggarnas blågrå halvkolonner ha blå baser, gula refflor på skافتen samt kapital i grönt, blått, gråvitt och rött. Skugglisten har marmorerade ljusst brunröda kular mot blå bakgrund.

I NÖ hörnet ingång till sakristian, vilken har ett järngallerförsatt fönster, trappa upp till predikstolen, sedan 1925 även särskild utgångsdörr i V samt murat arkivutrymme.

Fig. 106. Interiör mot V. Foto 1960.
Inneres gegen W. Interior towards W.

BYGGNADSHISTORIA

En av de främsta initiativtagarna till kyrkobygget i Linsell var, såsom redan i församlingshistorien framhållits (s. 102) bonden Pehr Tholsson.¹ Såväl byggnaden i sitt ursprungliga skick som de viktigaste delarna av den fasta inredningen voro i allt väsentligt ett verk av honom. Arbetet torde ha fördelat sig på flera år, men huvuddelen utfördes under loppet av år 1778. Byggnaden var från början en »kullkyrka», d. v. s.

¹ PEHR THOLSSON, träsnidare, snickare och byggmästare, f. 1720, † 1808 samt bonde först i Linsell, sedan i Mosätt, Svegs sn. Linsells kyrka med inredning är hans huvudverk. För arbeten till Svegs gamla kyrka jfr ovan s. 15 f. och 38. Pehr Tholsson ombyggde Ängersjö kapell (Hs), nära Härjedalsgränsen, 1779. Ett fåtal profana möbler äro kända av hans hand, bl. a. en stol med evighetskalendarium i Svegs Gammelgård. Han var även nämndeman och sockenskrivare.

Fig. 107. Kapitäl. Foto P.G. Hamberg 1957. S. 109.
Kapitell. Capital.

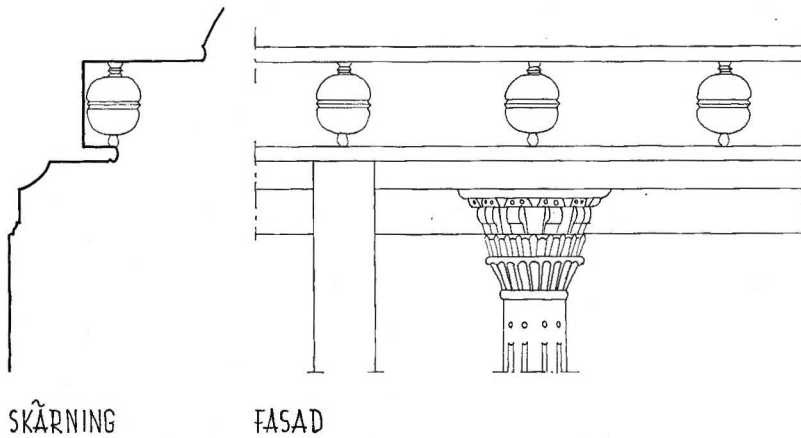

Fig. 108. Interiörens kullist och kapitäl, 1 : 20. Uppm. J. Söderberg 1956.
Einzelheiten des Inneren, Gesims und Kapitell. Details of interior, cornice and capital.

saknade torn. Taket var då valmat åt alla fyra sidor i två fall över varandra. Det V takfallets konstruktion kvarstår på vinden och synes tydligt på längdsektionen fig. 102.

Linsells kyrka framträdde därmed såsom en förenklad, i trä översatt variant av den i mellersta Norrland under 1700-talet vanligaste byggnadstypen, inom Härjedalen representerad av kyrkorna i Lillhärdal efter 1771 års ombyggnad och i Hede efter 1775 års ombyggnad.

Enl. RÄK. preparerades spåntaket med vitriol 1781; senare omtalas enligt gängse bruk regelbundet återkommande tjärning av taket. Ytterväggarnas brädbeslagning avslutades 1782, då de rödfärgades (RÄK.).

Tornet tillbyggdes 1797, varvid kyrkans takås förlängdes i riktning mot tornkroppen. På en snedsträva intill torntrappan finnes dateringen »1797» inhuggen. RÄK. nämner ej tornbyggmästarens namn. Då den berömde kyrkobyggmästaren och stapelbyggaren Påhl Pehrsson i Stugun 1795 gjorde en inspektionsresa till Älvros och Linsell från Klöv-sjö och Rätan, där han och hans son Pehr Pålsson i Stugun denna sommar arbetade med kyrkobyggen, är det mycket troligt, att tornet i Linsell uppförts efter anvisningar av Påhl Pehrsson. Detta antagande styrkes av att sonen Pehr Pålsson 1796 efter faderns ritningar uppförde stapeln i Älvros; det nästföljande år i Linsell uppförda tornet torde således med till visshet gränsande sannolikhet kunna tillskrivas endera av dessa båda byggmästare eller båda gemensamt.¹

TORNET

Enligt RÄK. 1797 skänkte bönderna Per Matsson och Jon Halfvarsson i Glissjöberg »en koppartupp på tornet»; denna är identisk med nuvarande torntupp.

1861—65 genomgick kyrkan en grundlig renovering, varvid den yttre brädpanelen förnyades och vitmålad. Exteriören har sedan dess ej undergått några synliga förändringar med undantag för sakristidörren, vilken tillkom 1925.

RENOVERING-
AR
UPPVÄRMNING
1800-TALET

Järnkamin insattes i sakristian 1876 samt en »värmeugn» i själva kyrkorummet 1891. Kyrkan fick åskledare 1888 (RÄK.).

En första vitlimning och målning av interiören hade enl. RÄK. utförts av målaren Lars Olsson 1781. Diverse ej specificerade arbeten gjordes 1818 av »målaren Sundin».² I dessa ingick även omfattande förgyllning (RÄK.). Såväl väggarnas dekoration med blå draperier m. m. som stoffering av de fasta inventarierna torde ha utförts vid detta

¹ MODINS uppgift, Linsells kyrka, Minnesord, s. 13, att tornet byggdes »af en byggmästare ifrån Klöfsjö (Rätan)», beror på missuppfattning av en notis i RÄK. 1795 ang. brev till »byggmästaren i Rätan»; Påhl Pehrsson eller hans son torde ha varit adressaten. — PÅHL PEHRSSON, f. i Stugun (Jä) 1732, † 1815 därstädes, kyrko- och klockstapelbyggare, tillhörde den bekanta stora Stugusläkten med kända anor tillbaka till äldre medeltiden. Jfr BERTIL HASSELBERG, Till Jämtlands och Härjedalens herdaminne, Uppsala 1931 (även i FORNVÅRDAREN, IV, festskr. Carl J. E. Hasselberg) s. 134, samt A. J. HANSSON, Släktbok för Stuguns socken, Östersund 1927, s. 45, 430 ff.

² Härmed avses kyrkomålaren PEHR SUNDIN d. ä., f. 1760 på Norderön i Storsjön (Jä), † 1827 i Sunne (Jä). För personalia om Sundin jfr ESKIL FORSELL, Kyrkmålaren Pehr Sundin och hans släkt, i: Jämten 1958, s. 51 ff. samt P. G. HAMBERG, Vemdalens kyrka, i: Jämten 1959, s. 4.

tillfälle. Dessa dekorationer övermålades 1884 med vit färg. Samma år överdrogs det av bräder utförda spegelvalvet med blåmålad papp.

RESTAURE-
RING
UPPVÄRMNING
1920-TALET

Åren 1923—25 genomgick kyrkan en grundlig restaurering enligt ett av arkitekt Arre Essén 1922 utarbetat restaureringsprogram. Ändamålet med denna restaurering var i första hand att byggnadstekniskt konservera kyrkan samt att framtaga äldre dekorationer och målningar, vilka vid tidigare reparationer övermålats. Vidare utfördes åtskilliga nytillsatser såsom omdisponering av utrymmena i tornets bottenvåning, ett vindfång mellan detta och kyrkorummet, särskild ingång i V till sakristian med därtill hörande vindfång, brandsäkert arkivutrymme i sakristian samt i själva kyrkorummet orgelläktare med orgel och orgelfasad. Samtliga arbeten utfördes efter ritningar av arkitekt Arre Essén, Stockholm. Framtagning och konservering av äldre målningar utfördes av konservatorn och kyrkomålaren Olof Karlsson från Fillsta (Jä), vilken även försåg kyrkan med den nuvarande dekorativa plafondmålningen.

Elektrisk installation för belysning och uppvärmning tillkom 1949, varvid två järnkaminer från 1800-talet slopades. Samma år tillkom ny skåpinredning i sakristian. Elektrisk ringning installerades 1950.

INREDNING OCH LÖSA INVENTARIER

Linsells kyrkas särpräglade kynne, skönjbart redan i arkitekturen, får sitt starkaste uttryck i interiören med dess fasta dekorationer och lösa inventarier. Detta beror framförallt på att kyrkans främste tillskyndare och byggmästare, Pehr Tholsson i Linsell,¹ med egen hand utfört en betydande del av inredningen och de viktigaste inventarierna.

ALTAR-
ANORDNING

Altare av trä med svagt konkavt mittparti samt raka sidor. — Altaruppsats (fig. 109) utformad såsom en skärmvägg av bräder med målad skenarkitektur kring en infälld oljemålning på duk. Denna föreställer konungarnas tillbedjan (fig. 110). Kompositionen röjer kännedom om tidens internationellt gångbara stil och är utförd med ett rikt register av smultna rokokofärger, gult, gulgrönt, rosa, lila, ljusblått samt inslag av mörkare rött och blått. Oljemålningen är enligt anteckning i RÅK. utförd och skänkt 1781 av »Målaregesällen H:r Nils Lindström».² H 142, B 97. — Den omramande skenarkitekturen framställer parställda korintiska kolonner med kraftigt förkroppat bjälklag, svängda och brutna frontonsegment samt en blomsterurna omgiven av guirlander. Marmorering i rosa, grågrönt och brungrönt med kapital och andra detaljer i guld.

¹ För PEHR THOLSSONS personalia se ovan s. 111 not 1.

² NILS LINDSTRÖM, f. 1751 i Linsells by, † 1821 såsom målarmästare i Gävle. Son till Pehr Tholsson.

Fig. 109. Altaranordning. Foto 1960.
Altaraufbau. Altar decorations.

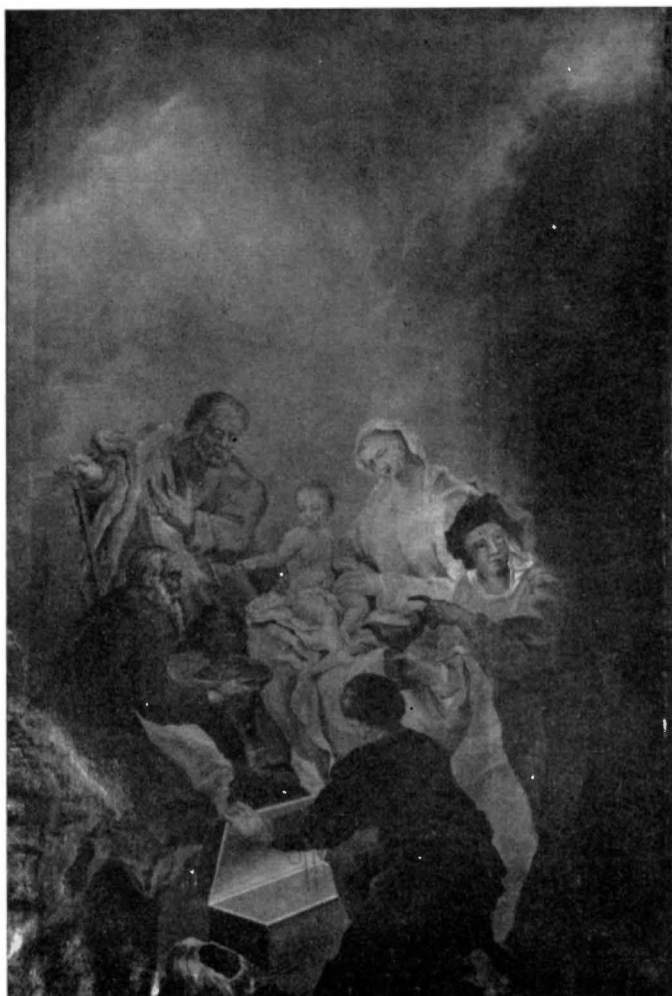

Fig. 110. Altarmålning av Nils Lindström, 1781. Foto 1957.
Altargemälde 1781. Altarpainting 1781.

Ovanför målningen med konungarnas tillbedjan en i grisaille målad kartusch med Guds namn i hebreiska bokstäver; nedanför en likaledes målad rocailleram i gult med inskrift: AF SABA SKOLA THE ALLE / KOMMA: GULD OCH RÖKELSE FÖRA, / OCH HERRANS LOF FÖRKUNNA. / ESAJ 60: V 6. Stofferingens yrkesmässigt goda kvalitet gör det troligt, att även den utförts av Nils Lindström.

Bakom altaruppsatsen finnes ytterligare ett skenperspektiv, målat direkt på väggen och utfört av annan hand. Även detta visar parställda korintiska kolonner, vilka

Fig. 111. Altarring. Foto 1960.
Altarschranke. Altar-rails

här uppbära ett bågformigt överstycke, som försöker återgiva ett kassettvalv. Kring överstycket ses tre putti lekande med blå draperier; liknande draperier upprepas bakom predikstolen samt ovanför interiörens samtliga fönster. Dessa dekorationer torde tillhöra de i RÅK. ej närmare specificerade arbeten, som utfördes 1818 av Pehr Sundin.¹

Altarringen är avlångt åttkantig med bredare framstycke (fig. 111). På detta äro tre reliefer snidade, vilka läsas från h. till v. sålunda: 1. En orm som slingrar sig kring ett träd växande på ett berg (syndafallet), 2. Ett brinnande hjärta omgivet av från marken spirande blomstänglar (Guds ords hörande och mottagande) samt 3. Ett kors stående på ett berg intill en blommande växtranka (återlösningen). Snideriernas stil röjer Pehr Tholssons naivt grova men säkra handlag. Altarringen är stofferad i allmogeblätt med sparsamma inslag av guld. Relieferna ha förgyllda symboler mot gråvit grund samt bruna och gröna markpartier. Målningen och förgyllningen utfördes 1818 av den ovannämnde Sundin, vilken på samma sätt som beträffande predikstolen försökt höja den dekorativa effekten genom att på altarskrankets sidor tillmåla ett antal gyllene guirlander och rosetter.

Till altaranordningen hör ett särskilt, för den tjänstgörande prästen avsett knäfall med armbågsstöd (fig. 112), vars övre del smyckas av ett änglahuvud i relief, H 91. Stoffering i överensstämmelse med altarringen, allmogeblätt samt förgyllt relief. Detta

¹ Inv. 1832 nämner, att dekorativa målningar med skenperspektiv, draperianordningar och änglar utförts 1818 av »Gamle Mästar Sundin ifrån Jämtland». För Pehr Sundins personalia se s. 113, not 2.

knäfall är en s. k. confiteor- eller skriftefall, avsedd att användas om syndabekännelsen läses mot församlingen.¹ Ehuru flyttbar är denna skriftefall att uppfatta såsom en integrerande del av själva altarringen, vilket också framgår av dekorationens utformning och placering. Även denna dekoration är av Pehr Tholssons hand och säkerligen utförd samtidigt med altarringen i övrigt.

Fig. 112. Skriftefall tillhörande altarringen.

Foto 1957.

Knieschemel. Prayer-stool.

PREDIKSTOL Predikstol på N väggen (fig. 113), av balkongtyp med direkt ingång genom väggen från sakristian. På korgens underrede inskuren datering och signatur: »MDCCLXXVIII / / P T S.» (Pehr Tholsson). Karnisformat bröstvärn, indelat i fem fält. I det mittersta, över vilket är placerat ett änglahuvud, synes upptill en halv strålsol samt nertill ett brinnande hjärta i trärelief. Längs sidofältens kanter snidad blomsterornamentik samt två

¹ Jfr SvK Gotl. IV: 4, s. 498, fig. 539, s. 569, fig. 620.

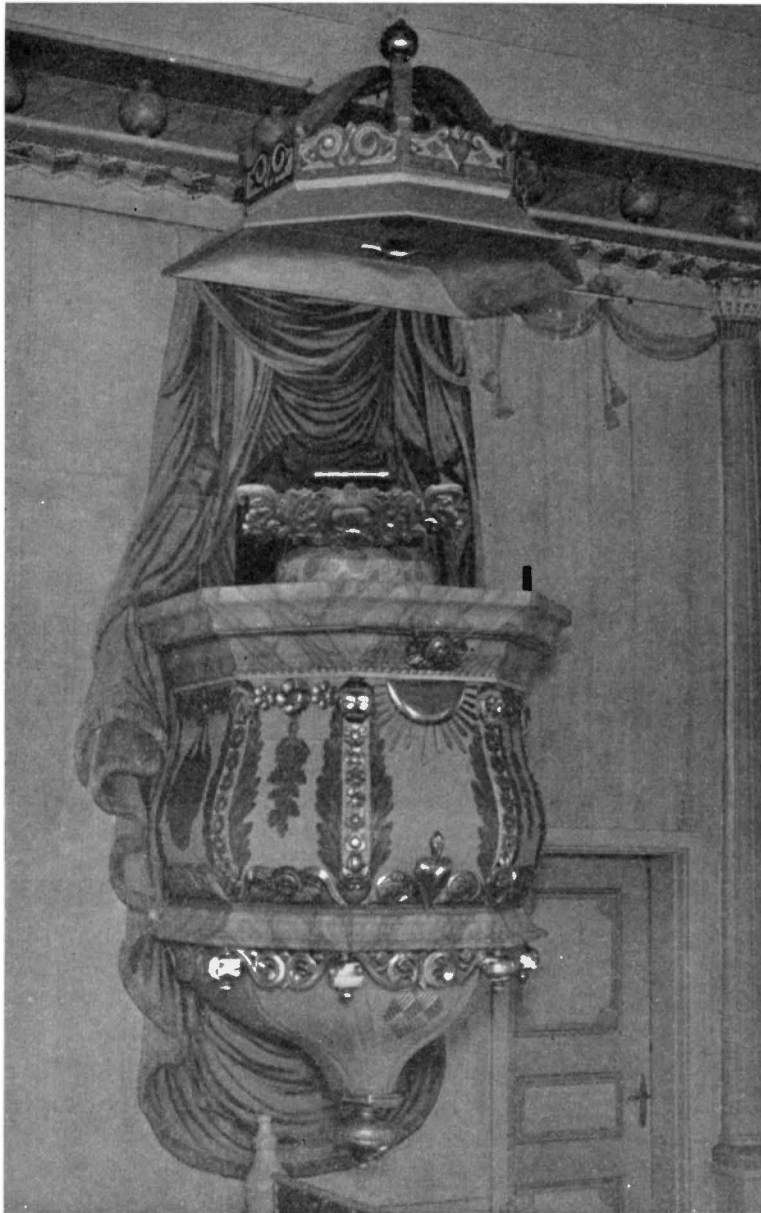

Fig. 113. Predikstol, 1778. Foto 1957.
Kanzel, 1778. Pulpit, 1778.

änglahuvuden. Baldakin i form av en krona med byglar samt därunder ett kraftigt tilltaget brätte. Kronan dekorerad med grova slingor i trärelief samt i mittfältet brinnande hjärta och skuren inskrift: WAR ICKE VÅRT HIERTA BRINNANDE I OSS, hämtad ur Luk. 24: 32. Under huven en hängande förgylld duva. Bokstödet har rokokooramentik i robusta snidade former samt är orienterat snett nedåt kyrkan. Predikstolen är stofferad i blågrått och guld. Den förgyllda dekoreringsen, vilken torde tillhöra Sundins arbeten från 1818, avser att ge en annan och något rikare effekt än vad snickerierna själva med sitt enkla formspråk kunna ge. Sundin har även eftersträvat en utökning av symboliken. Vid sidan av Pehr Tholssons förgyllda brinnande hjärta och vegetativa ornament har denne nämligen på korgens sidofält tillagt målade medaljonger, t. h. med lagens tavlor symboliserande Gamla testamentet samt t. v. med en kalk symboliserande Nya testamentet. Kring dörröppningen bakom predikstolen målade blå draperier.

BÄNKINRED-
NING

Bänkinredningen är ursprunglig och består av slutna bänkkvarter med gamla dörrar; mellanstyckena blevo emellertid något breddade vid 1925 års restaurering. De båda främsta bänkskärmarna krönas av låga genombrutna överstycken med enkelt rankverk, på mitten avbrutet av en dubbelsidig medaljong med monogram, på manfolkssidan i S med »G 3» (= Gustaf III, fig. 114) och på kvinnfolkssidan i N med »S M» (= Sofia Magdalena) i trärelief. Överstyckena avslutas vid mittgången av eldurnor på kulfötter samt vid väggen av likartade mindre uppsatser. Under manfolkssidans kungamonogram årtalet 1779 inskuret i ramstycket samt därunder ett fyrkantigt fält med ovalt spegelmonogram, »P T S» (fig. 114), vilket enligt ortstraditionen skall vara signatur för kyrkans skapare Pehr Tholsson i Linsell. På N korbänkens framstycke samt på de båda främsta bänkarnas dörrar vid mittgången blomstermotiv i trärelief påminnande om altarringens dekoration. Övriga bänkdörrar odecorerade så när som på en enkel reffling upptill. Samtliga dessa dekorativa detaljer i bänkinredningen äro utförda av Pehr Tholsson.

Bänkinredningen har tidigare varit vitmålad. Den stofferades 1925 i grått med detaljer i grönt, tegelrött, gult och blått.

DOPÄNGEL
OCH DOPSKÅL

Dopängel av trä, hållande en bricka för dopskål (fig. 115). Vitmålad på marmorerad sockel, H 117. Naiv utformning av en för Jämtland och Härjedalen under 1700-talet gängse typ. Enl. RÅK. snidad och skänkt av Pehr Tholsson 1781 vid samma tillfälle som altartavlan skänktes av hans son Nils Lindström.

Till dopängeln hör en dopskål av tenn med bukig form och två kulgrepp (synlig å fig. 115). Stplr A M (= Anders Morström, mästare i Säter 1769—79, i Falun 1779—84) omfattande Sätters vapen samt därunder två dalavapen, tre kronor, D 21,5, H 8,5. Enligt RÅK. skänktes denna dopskål av Olof Pehrsson i Linsell och hans moder i samband med kyrkans invigning 1778.

NUMMERTAVLA

Nummertavla med enkel, förgylld ram och halvcirkelformigt överstycke, H 113. Vridbar kring en järnstång. Enl. RÅK. skänkt 1788 av Olof Pehrsson i Linsell och hans hustru vid deras bröllop. Nummertavlan kan förlängas med ett modernt skarvstycke.

Fig. 114. Detalj av bänkskärm, 1779. Foto 1957.
 Ausschnitt von geschnittenem Schirm des Gestühles, 1779.
 Ornamental detail of pew panel, 1779.

Fig. 115. Dopängel av trä, skänkt 1781, med doppskål av tenn, skänkt 1778. Foto 1957.

Taufengel aus bemaltem Holz, 1781 geschenkt, mit Taufschale aus Zinn, 1778 geschenkt.

Painted wooden angel, presented 1781, with baptismal bowl, presented 1778.

Fig. 116. Kalk och paten av delvis
förgyllt silver, inköpt 1858. Foto 1957.
Kelch und Patene aus teilweise ver-
goldetem Silber, partly silver-gilt,
1858 gekauft. purchased 1858.

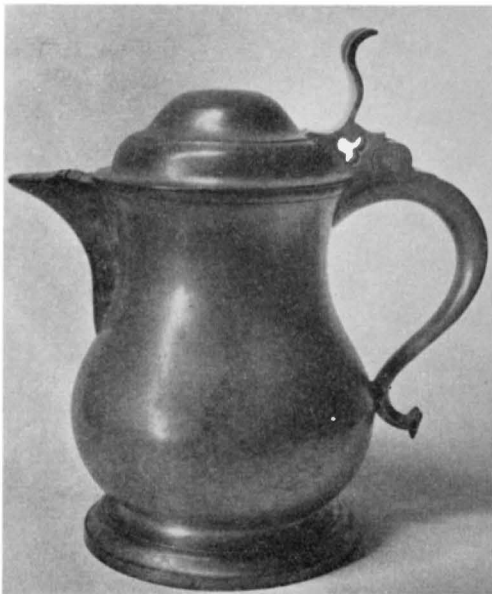

Fig. 117. Vinkanna av tenn (nr 1), skänkt 1791.
Foto 1957.

Weinkanne aus Zinn, 1791 Pewter wine ewer, present-
geschenkt. ed 1791.

Orgelläktare saknades ända till 1925. — Kyrkans första orgel, en större kammarorgel med pedal, anskaffades 1877 från Mason och Hamlin. Den hade sin plats i koret S om altaret. Den gjorde tjänst ända till 1925, då ett större orgelverk, sammansatt av inköpta begagnade delar, byggdes av A. Fehrling, Stockholm, bestående av 7 stämmor, 2 manualer och pedal. Verket, vilket visat sig otillfredsställande, förnyades 1953 av E. A. Setterqvist & Son, Örebro, och består av 12 stämmor.

Orgelläktare och orgelfasad (fig. 106) uppfördes 1925 efter ritningar av arkitekt Arre Essén. Dess former anknyta fritt till kyrkans äldre inredning genom snidade ornament av rokokokaraktär och stoffering i överensstämmelse med bänkinredningen, huvudsakligen grått och guld.

ORGELLÄKTARE
OCH
ORGEL

År 1788 inköptes enligt RÅK. en kommunionkalk av silver med förgyllning, vägande 31½ lod, samt en paten av silver med förgyllning, vägande 7½ lod. Dessa bortstulos sommaren 1858 och återfunnos ej.

NATTVARDS-
KÄRL

Såsom ersättning inköptes samma år: Kalk av silver med slät kupa och balusterformad nod (fig. 116). H 24,5. Stplr: C. C. (= C. Creutz, mästare 1856—67), tre kronor, Stockholms stadsstämpel, D 5 (= 1858). — Paten av silver med förgylld översida. D 15. Stplr som föregående (fig. 116).

Oblatask av nysilver. På locket bok med liggande lamm och fana. D 12,2. Stplr: A. G. DUFVA, NS. Inköpt 1874 (RÅK.).¹

Vinkanner: — 1. Av tenn, päronformig, å locket högt tumgrepp (fig. 117). Saknar dekor och stplr. H 23,5. Enl. RÅK. skänktes »en communionkanna af then» 1791 av Jon Jonsson i Linsell och hans hustru vid deras bröllop. — 2. Av nysilver, päronformig. På locket bok med liggande lamm och fana samt graverad lagerkrans. Graverad inskrift på livet: AF / HEMMANSEGAREN / PER JONSSON I RANSJÖ / TILL / LINSELLS KYRKA / ÅR 1880. H 36. Stplr: A. G. DUFVA, NS, 100.¹

Sockenbudstyg av nysilver bestående av kalk och paten inköpta 1870 (RÅK.) samt modern flaska av slipat glas och oblatask av tenn från 1934.

Ljuskronor: — 1. Av malm med åtta pipor i en krans (fig. 118). H 52. Stammen avslutad av en kula; på denna en tafatt ristad inskrift: GUDS H: NAMN TIL ÄRA, OCH LINSÄL KYRCKIA TIL PRYDNAD, / ÄR DENNA KRONAN INLÖST FÖR 13: RIKSDAL: 16 S. AF I:H:S. / I GLISIÖBERG, HUST: A:O:D. SAMT B:I:D. OCH A:H:D, / OCH FÖR ÄRADT. / NB: BETINGADT AF H:J:S. 1799. / SOLI DEO GLORIA, LAUS & HONOR. (= Åt Gud allena ära, pris och heder).² — 2. Av förgylld mässing med glasprismor och fyra grupper ljushållare om tre ljus vardera. H 85. Inköpt 1873 (RÅK.). Hänger i sakristian. — 3. Av mässing, imiterande en gjuten malmkrona, med 36 pipor fördelade på två kransar. H 130. Graverad inskrift:

LJUS-
REDSKAP

¹ Firman A. G. DUFVA grundades 1847 och var en av de första i Sverige att tillverka nysilver. Grundaren var från början mässingsslagare och kallades under 1850-talet »fabrikör för Galvanoplastik».

² Initialerna syfta på en grupp givare knutna till gården Jörns i Glissjöberg: Bonden Iöran Hansson och hans hustru Anna Olsdotter, deras dotter Brita Iöransdotter och dotterdotter Anna Hansdotter samt mågen Hans Jonsson († 1798), vilken sistnämnde »betingat» malmkronan före sin död.

Fig. 118. Ljuskrona av malm (nr 1),
skänkt 1799. Foto 1957. S. 123.
Kronleuchter aus Bronze chandelier,
Erz, 1799 presented 1799.
geschenkt.

Fig. 119. Ljusstake av malm (nr 1),
skänkt 1792. Foto 1957. S. 126.
Leuchter aus Erz, Bronze candlestick,
1792 geschenkt. presented 1792.

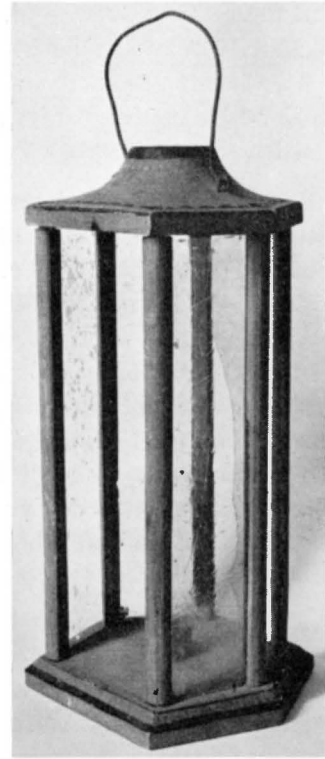
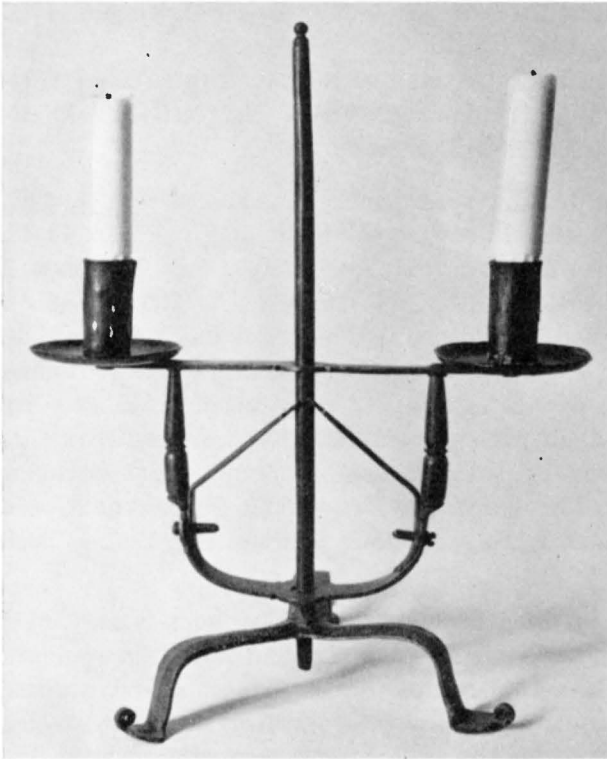

Fig. 120. Ljustake av järn (nr 5), 1700-talets slut.
Foto 1957. S. 126.

Eiserner Leuchter, Ende des 18. Jh. Iron candlestick, end of 18th cent.

Fig. 121. Lykta av trä och glas, 1839. Foto 1957. S. 126.

Laterne aus Holz und Glas, 1839. Lantern of wood and glass, 1839.

Fig. 122. Ljustake av tenn (nr 3), 1786. Foto 1957.
S. 126

Leuchter aus Zinn, 1786. Pewter candlestick, 1786.

LINSELLS KYRKA 1948. — 4. Av malm med åtta pipor i en krans för el. lampor. H 45. Skänkt 1942 av handlanden Henning Lindblad, Linsell.

På väggarna i kyrkorummet ett par ljusplåtar av mässing, modernt arbete i 1700-talsformer, samt fem par ljusarmar av järnsmede med tre pipor vardera, utförda av konstsmeden Axel Stridsberg i Vemdalen vid 1925 års kyrkorestaurering.

Ljusstakar: — 1. Av malm med tre pipor samt rund fot och balusterformat skaft, gotiserande genombrutna bladornament vid ljusarmarnas förgrening (fig. 119). H 38. Fotens D 22. Inskrift: 1792. OLOF DUFVENBERG: G:M:D.¹ — 2. Av tenn, ett par med åttkantig profilerad fot och balusterformat åttkantigt skaft. H 21. 1700-talet. Stplr saknas. — 3. Av tenn, ett par med rund fot, å denna repstav och refflad kant (fig. 122) H 13,5. Stplr: sköld med krona över G, två gånger upprepad, sköld med I A (= Johan Anjou, Gävle, mästare 1762—1804) över lilja, två gånger upprepad, sköld med tre kronor, D 2 (= 1786). — 4. Av tenn, ett par med rund fot, rakt refflat skaft. H 17,5. 1700-talets slut. Under foten gjuten inskrift: + IACOB + SAUER + I STOCKHOLM +. (= Jacob Sauer den yngste, Stockholm, mästare 1763—1802). Stplr saknas.² — 5. Av järn med två pipor, höj- och sänkbar kring mittstång på trefot (fig. 120). H 36,5. 1700-talets slut.

Moderna ljusstakar av mässing, tillverkade i Vemdalen av konstsmeden Axel Stridsberg efter anvisningar av arkitekt Arre Essén i samband med restaureringen 1925: — 1—2. Ett par stora kandelabrar stående på träsocklar invid altaret, vardera med sju pipor. Vridna skaft och ljusarmar. H 94. Graverad inskrift på den ena: TILL LINSÄLS KYRKA AV PER JONSSON ÅR 1925 (skräddare i Linsell), på den andra: TILL LINSÄLS KYRKA AV JONAS NÄSLUND ÅR 1925 (hotellägare i Linsell). — 3. En mindre kandelaber med sju pipor. Samma typ som föregående. H 52,5. — 4—5. Ett par ljusstakar med tre pipor. Samma typ som föregående. Skänkta av kyrkvårdarna J. Västberg och P. Eriksson. H 44.

Lyktor: — 1. Av perforerad järnplåt. H 31. Jfr lykta av samma utseende i Svegs kyrka, s. 71 och fig. 68. — 2. Av trä och glas, oregelbundet 6-sidig, för ett ljus (fig. 121). Rödmålad med enkel ornering i svart och gult. H 34. Inköpt 1839 (RÅK.). Jfr lykta av samma typ och tillverkning i Svegs kyrka, s. 71.

Ljussaxar av järn, 2 st. 1700-talets slut och 1800-talets början.

TEXTILIER

Antependier: — 1. Av gråvitt linne vävt i rosengång, genom fyra vertikala guldband indelat i tre fält. Å mittfältet I H S broderat i silke och guldtråd. Å guldbanden

¹ OLOF DUFVENBERG var länsman, f. 1739, † 1811. Hans hustru hette Gertrud Mårtensdotter. Ljusstaken omnämnes såsom gåva redan 1789 i RÅK.

² Enligt RÅK. 1785 skänktes »2:ne Par Ljus-stakar som äro värda 40 Sk:» av Olof Pehrsson i Linsell och Pehr Pehrsson i Mosätt. De äro troligen identiska med två av ovannämnda trenne par tennljusstakar, vilka dock sakna inskriptioner angående givare.

små broderade romber innehållande bokstäverna M M L J (= Matteus, Markus, Lukas, Johannes). *Libraria* 1925. H 105, L 191. Gåva av Linsells syförening. — 2. Av tomatröd linnedamast med I H S jämte korsornament i broderi och applikation i vitt, blått och guld. Inskrift å fodret: M. E. LICIUM 1958. (= Marianne Eklund). H 100, L 190.

Mässhakar: — 1. Av småmönstrat halvsiden med vita blommor mot röd botten. Varp av rött silke, inslag av vitt lingarn. Rapport-H och -B 2,2 cm. 1600-talets senare hälft (fig. 123—124). Kantband av silver och grönt silke. Å ryggstycket kors av silverband; å framstycket strålsol av guldband ovanför ett hjärta av silverband. Fodrad med blått bomullstyg. H 108. Troligen övertagen från Svegs kyrka 1778, då den enl. RÅK. renoverades; med »mässhakens förbättrande» avses här säkerligen bl. a. bandorneringen, vilken väl ansluter till Linsells kyrkas naiva symbolik. En ytterligare renovering med guldspetsar utfördes enl. RÅK. 1832. — 2. Av svart sammet med kantband av silver. Å ryggstycket kors i guld- och silverspets jämte initialerna »P E S» och »K B D» samt dateringen »1800». Å framstycket ett likarmat kors av guld- och silverspets. H 113. — 3. Av svart sammet med kantband av silver. Å ryggstycket kors, törnekrona och

¹ Initialerna syfta på *Per Ersson* i Ransjö och hans hustru *Kierstin Bardosdotter*.

Fig. 124. Detalj av tyget å mässhake fig. 123, 1600-talets senare hälft. Foto SHM 1961.

Ausschnitt des Stoffes von dem Messgewand Abb. 123, 2. H. des 17. Jh.

Detail of the silk material of the chasuble fig. 123 second half of 17th cent.

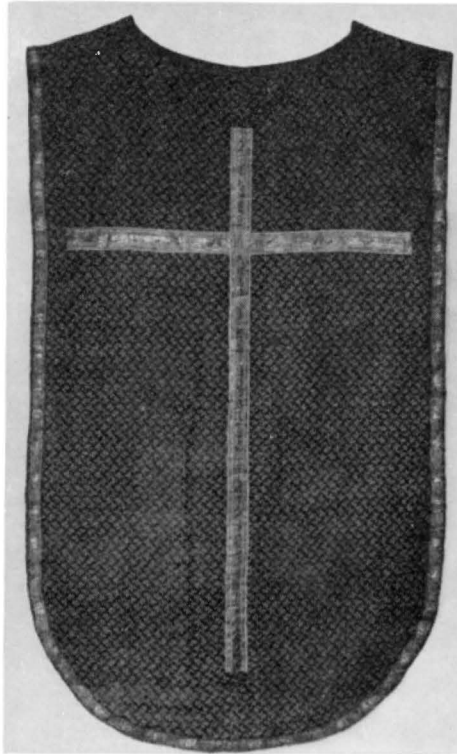

Fig. 123. Mässhake av ljusrött halvsiden (nr 1), övertagen från Svegs kyrka 1778. Foto SHM 1961.

Messgewand aus hellroter Halbseide, von der Kirche in Sveg 1778 übergenommen.

Chasuble of light red silk-and-linen cloth, acquired in 1778 from the church at Sveg.

Fig. 125. Detalj av schal (nr 3) använd såsom brudpäll, vävd i Borås, 1830-talet. Foto 1957. S. 130.

Ausschnitt eines Schales, als Trauhimmel benützt, 1. H. des 19. Jh. Detail of shawl, used as bridal canopy, first half of 19th cent.

bladkvistar samt å framstycket strålsol med Jehovanamn, allt utfört i förhöjt silverbroderi och applikation. Knappar, tränisar och tofsar i silver. H 117. Inköpt 1864 (RÄK.). — 4. Av vit sidendamast med rött foder. Å ryggstycket broderat kors i silke och guldtråd, å framstycket strödda småkors i samma teknik. Inskrift å fodret: KYRKLIG TEXTILKONST. HÄRNÖSAND 1942 A.E. A.E. (= Ada Eklund — Alba Eklund). 115. — 5. Av mossgrön sidendamast. Å ryggstycket gaffelkors jämte broderad krans av mosippor, å fram-

Fig. 126. Kудde av vadmal och läder till
brudstol, skänkt 1780. Foto 1957. S. 130.
Brautkissen aus gro-
bem Wollenstoff und
Leder, 1780
Cushion of homespun
and leather for a wed-
ding-stool, presented
1780.
geschenkt.

Fig. 127. Kollektåv av blått kläde (nr 1),
skänkt 1778. Foto 1957. S. 130.
Klingelbeutel aus
blauem Tuch, 1778
Collection-bag of
blue cloth, presented
1778.
geschenkt.

stycket broderad Lutherros. Inskrift å fodret: KYRKLIG TEXTILKONST, HÄRNÖSAND 1947. A.E. A.E. Skänkt av f. handl. Jon Persson Nykvist i Linsell. H 116.

Kalkkläde av turkosblått siden med ljusgula silkebroderier och grön frans. Broderad inskription: »S.D.K.»¹ 35 × 31. — Ett andra kalkkläde skänktes 1780 av fru Catharina Spårnberg i Uppsala²; det omtalas 1854 (INV.) såsom »sämre». Röd botten av siden-sarge med silverbårder. 42 × 43.

Pällar: — 1. Av vitt linne med tryck i rött och svart. Inskrift: »E O S K P D». 153 × 85. Enl. RÄK. anskaffad 1787 för medel som överlämnats till detta ändamål av Erik Olsson i Lofsdalen och hans brud. — 2. Av vitt siden med tryck i gult och svart. 167,5 × 85. 1800-talets början. Liksom föregående bestående av ämnen till två schalletter. — 3. Av brunt linne och bomull (fig. 125) med invävt mönster i gult, rött och grönt. 140 × 130. Ursprungligen schal med fransar; rest av hallstämpel från 1830-talet.

Två kuddar till brudstolar (fig. 126). Översida av röd vadmal med applikationer i grön vadmal samt broderier i vitt, rött, brunt, blått och grönt ullgarn. Hörntofsar av vadmalsflikar samt ullgarn. Undersida av läder. 43 × 42 resp. 40 × 40. Broderad inskrift lika å båda: »O L S M P D 1780».³ Den ena kudden, troligen brudgummens, har en blå vadmalskant i sömmen mellan över- och undersida. Den andra kudden, troligen brudens, har i mittapplikationens ros broderi av metalltråd.

Kollekthåvar: — 1. En av mörkblått kläde med silvergaloner över sömmarna och runt mynningsringen samt med frans och tofs av silver (fig. 127). I silverbroderi blomrankor samt inskrift: »K B D / 1778».⁴ Fodrad med brunt skinn. H utan tofs 15. Gammal stång med gammalt smide, L 218. Renoverad 1917 av fru L. Graf, Stockholm, varvid silverband och silverbroderier förnyades jämte skinnfodret. — 2—3. Två st. av flaggblå sammet med enkla broderier i gult och grönt silke. H 20. Inskrift: 1950.

Ryamattor: — 1. Med grågul botten samt Linsells sockenvapen och Härjedalens landskapsvapen jämte strödda blomstermotiv. L 297 (med frans), B 154. Knuten 1951. — 2. Med ljusgrå botten och strödda stjärnmotiv. Inskrift: »I H S / 1953.» L 243 (med frans), B 127. Båda dessa mattor äro komponerade av vävlärarinnan Anna Johansson, Ljusdal, samt knutna av kvinnor i Linsells by.

¹ Enligt RÄK. skänkte »pigorna Segrin, Dordi och Karin Pehrödöttrar i Ransjö ett kalkkläde, värdt 32 Sk B:co» till kyrkan i samband med invigningen 1778.

² CATHARINA ELFF, f. 1706 i Sveg, † 1787 i Uppsala. Dotter till kronobefallningsmannen över Härjedalen Erik Elff (jfr Sveg, s. 92 f. och fig. 95) och gift med dennes efterträdare PETER SPÅRNBORG. Familjerna Elff och Spårnberg ha genom sin officiella ställning haft stor betydelse för prydan det av kyrkorna i Sveg, Älvros och Linsell.

³ Bör syfta på Olle Lambriksson i Ransjö och hans hustru Märet Pehrödötter. Årtalet 1780 daterar kuddarna, men är ej årtalet för gifvarens bröllop, vilket ägde rum 1775.

⁴ Enl. den inledande förteckningen i RÄK. över gåvor vid invigningen 1778 skänkt av hustru Kierstin Bardosdotter. Jfr av henne och hennes make skänkt mässhake, s. 127 och not 1.

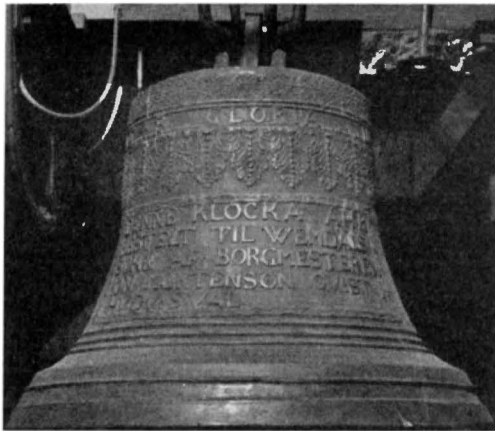
Fig. 129. Stol, 1779. Foto 1957.
Stuhl 1779. Chair 1779.

BIBLAR M. M. Karl XII:s bibel i folio, tryckt i Stockholm 1703. I samtida originalband med spännen. Inskrift på försättsblad: CATHARINA SPÅRNBORG FÖDD ELF SKÄNKER DENNA / BIBEL TIL LINSÅLS KYRKA OCH ÖNSKAR HVAR OCH / EN, AF LINSÅLS FÖRSAMLING GUDS KRAFTIGA NÅD OCH / WÄLSIGNELSE. UPSALA D. 17 DECEMBER. 1783.¹

— En första bibel skänktes i samband med kyrkans invigning 1778 av Anders Persson i Ransjö och hans hustru; den var enligt RÄK. »en stor Bibel in quarto» men finnes numera ej kvar i kyrkan.

Lärodikt för skriftebarn (fig. 128), författad av kyrkoherden i Riddarholmens församling i Stockholm, Abraham Pettersson, tryckt i Uppsala 1768 (jfr s. 89, not 1).

¹ För personalia rörande givarinnan se sid 130, not 2.

a

b

Fig. 130 a-b. Lillklockan, gjuten i Stockholm av Jörgen Putenson 1648. Foto 1957.
Glocke, 1648. Church bell, 1648

67 × 40. Insatt i enkel, blåmålad träram. Gåva 1790 av »Herr BruksPatron Södergren» (RÄK.).¹

Sakristians möblering består av ett väggfast bord med ett ben, skivan 78 × 106, samt vidare två stolar (fig. 129) av nordsvensk typ med ramslåar och ryggbräde samt målade i rödbrunt med blå sits. H 87,5. Enl. RÄK. gåva 1779 av snickaren Påhl Pehrsson i Linsell.

MÖBLER

Likbår av trä, omålad. Skuren inskrift: »1781 / P P». L 309.² — Järnskodd skovel av trä i rikt sirade former. Inskrift S. J. 18 $\frac{10}{3}$ 42. L. 88.

Skamstock med fyra hål samt järnhaspar. L 211, H 45. Enl. RÄK. anskaffad 1821. — Skampall bestående av enkel bräda på två klossar. L 255, B 15,5.

Klockorna hänga i tornet. — 1. Lillklockan (fig. 130) har upptill på livet en rik akantusbård. Ovanför denna läses längs övre randen följande inskrift: GLORIA IN EXEL- SIS DEO ANNO 1648 (= Ära vare Gud i höjden år 1648). Under akantusbården, å ena sidan (fig. 130 a) en inskrift: DENNE KLOCKA AHR / BESTELT TIL WEMDALS / SOKN AF BORG- MESTEREN / ION MORTENSON QVIST I / HVDVISVAL.³ Å andra sidan (fig. 130 b) bilden av

KLOCKOR

¹ NILS SÖDERGREN var huvudintressent i Ljusnedals bruk 1766—1779 men hade även senare vidlyftiga affärer i Härjedalen; † 1807 i Falun. Av intresse i detta sammanhang är hans pietistiskt färgade religiositet och kända förbindelser med Lillhärdaalväckelsen. Jfr J. ALFRED JANSSON, Ljusnedals brukskrönika, Klippan 1958, s. 105 ff.

² P P är den nyssnämnde snickaren Påhl Pehrssons i Linsell signatur.

³ JON MÅRTENSSON QVAST (QVIST), borgmästare i Hudiksvall 1647—57, 1666—79, † 1688. Till dennes mångskiftande affärer hörde även förmedling av kyrkklockor. För personalia se SVEN BRUN, Hudiksvalls historia, I, s. 67 ff., Hudiksvall 1932.

en fisk i hög relief. D 59. Denna klocka är den äldsta som ännu är i bruk inom Härjedalen. Såsom framgår av inskriften har den gjutits för Vemdalens kyrka, varifrån den såldes, sedan man där enligt RÄK. inköpt en ny klocka. Bilden av en fisk, sannolikt en gädda, visar att klockan är gjuten av Jörgen Putenson i Stockholm.¹ — 2. Storklockan har å ena sidan överst en stjärna och därunder följande inskrift: ÅR 1948 / I KONUNG GUSTAF V:S 41:STA REGERINGSÅR / BLEV DENNA KLOCKA GJUTEN GUD TILL ÄRA / OCH LINSELLS FÖRSAMLING TILL TJÄNST / DÅ ÅTERFICK ÄLVROS DEN KLOCKA, SOM UNDER 150 ÅR / RINGT I GLÄDJE OCH SORG ÖVER DENNA BYGD. Därunder en stjärna samt inskrift: GJUTEN AV K. G. BERGHOLTZ & Co I STOCKHOLM. Å andra sidan ett Kristusmonogram omgivet av A och O samt följande inskrift: JAG RINGER TILL VILA: TILL HELG OCH TILL RO, / JAG KALLAR PÅ DEM, SOM HÄR BYGGA OCH BO / JAG VISAR TILL GUD OCH TILL NÅDENES BORD. / JAG MANAR TILL ENDRÄKT KRING FRÄLSARENS ORD. / SIGURD SVENNERSTAM.² Den första av ovannämnda inskrifter syftar på att Linsells församling, som 1795 från Älvros kyrka inköpt en storklocka (RÄK.), efter ett och ett halvt århundrade återlämnat densamma mot att Älvros församling bekostade en ny storklocka till Linsells kyrka. Klockbytet firades med stora kyrkliga högtidligheter hösten 1948 och den återlämnade klockan hänger numera i klockstapeln intill Älvros gamla kyrka.

SAMMANFATTNING

I. Kyrkan (fig. 97, 100) uppfördes år 1778 och är helt och hållet en skapelse av bonden Pehr Tholsson i Linsell. Den framstod under sin första tid såsom en tornlös, rektangulär timmerbyggnad med i N utskjutande sakristia. De brädslagna ytterväggarna voro ursprungligen rödfärgade, medan det åt alla sidor valmade taket täcktes av tjärad spån. Interiör med stående brädpanel på väggarna, som genom naivt utformade halvkolonner fingo en rytmisk indelning. Innertaket består av ett rikt profilerat spegelvalv av trä. Såväl till exteriör som interiör utgjorde kyrkan en typisk, ehuru till skala och dekoration förenklad exponent för en i mellersta Norrland under denna tid gängse typ.

Predikstol, bänkinredning m. m. präglas av allmogekonstens naiva religiösa symbolik och enkla formspråk (fig. 111—115). Mästaren är även här Pehr Tholsson, vilken 1779 utförde all träinredning med ornamentala detaljer. Altartavlan målades av hans son Nils Lindström 1780 (fig. 110).

II. Nuvarande klocktorn tillbyggdes 1797 intill V gaveln, varvid långhusets takås förlängdes fram till tornväggen (fig. 102). Tornet är uppfört av trä med en inre stolpkonstruktion utvändigt panelad; sannolikt utfört efter planer av den jämtländske byggmästaren Pål Pehrsson i Stugun.

¹ JÖRGEN PUTENSON, klockgjutare i Stockholm, verksam åren 1631—1658, † 1660. Se L. M. HOLM-BÄCK, Klockor och klockringning, Malung 1951.

² SIGURD SVENNERSTAM, f. 1904. Komminister i Linsell 1935—53, därefter kh i Sveg.

III. Interiören (fig. 105—106) dekorerades 1818 med draperier, änglar m. m. av den jämtländske kyrkomålaren Pehr Sundin d. ä. Byggnaden genomgick en omfattande reparation åren 1861—65, varvid den bl. a. vitmålades utvändigt. De sundinska dekorationerna övermålades 1884.

IV. Efter ett 1923 upprättat förslag av arkitekten Arre Essén skedde 1925 en omfattande restaurering av hela kyrkobyggnaden med särskild hänsyn till interiören. Därvid uppfördes nuvarande orgelläktare och orgelfasad (fig. 106). Vidare framtogos och kompletterades interiörens äldre dekorativa målningar.

ZUSAMMENFASSUNG

I. Die Kirche (Abb. 97, 100) wurde 1778 errichtet und ist in allem eine Schöpfung des Bauern Pehr Tholsson zu Linsell. Zunächst handelte es sich um einen turmlosen, rechteckig gezimmerten Bau mit einer im N angefügten Sakristei. Die Bretterverschalung der Außenwände war ursprünglich rot bemalt, während das an allen Seiten gewalmte Dach mit geteerten Schindeln bedeckt war. Im Inneren sind die Wände mit stehenden Brettern vertäfelt, welche durch naiv gestaltete Halbsäulen rhythmisch unterteilt werden. Das reich profilierte Spiegelgewölbe besteht aus Holz. Außen wie innen stand die Kirche als ein — wenn auch in Maßstab und Ausschmückung vereinfachtes — Beispiel eines im mittleren Norrland zu dieser Zeit üblichen Typus da.

Die Kanzel, das Gestühl usw. werden von der naiven religiösen Symbolik und schlichten Formensprache der Volkskunst beherrscht. Der Meister ist auch hier Pehr Tholsson, der 1779 die gesamte hölzerne Ausstattung und ornamentalen Einzelheiten schuf (Abb. 111—115). Das Altarbild wurde von seinem Sohn Nils Lindström 1780 gemalt (Abb. 110).

II. Der jetzige Glockenturm wurde 1797 an den W Giebel angebaut, wobei der First des Langhausdaches bis zur Turmwand verlängert wurde (Abb. 102). Der Turm besteht aus Holz mit einer inneren Balkenkonstruktion, die mit Brettern beschlagen ist und wahrscheinlich auf Pläne des jämtländischen Baumeisters Pähl Pehrsson in Stugun zurückgeht.

III. Das Innere (Abb. 105—106) wurde 1818 von dem jämtländischen Kirchenmaler Pehr Sundin d. ä. ausgemalt. Das Bauwerk ist in den Jahren 1861—65 einer gründlichen Reparation unterzogen worden, wobei die Außenwände weißgestrichen wurden. Die Sundinsche Ausmalung wurde 1884 übermalt.

IV. Nach einem 1923 eingereichten Entwurf des Architekten Arre Essén führte man 1925 eine umfassende Restaurierung des ganzen Kirchengebäudes unter besonderer Berücksichtigung der Ausstattung durch. Bei dieser Gelegenheit wurde die jetzige Orgelempore mit Orgelprospekt eingebaut (Abb. 106). Außerdem legte man die alte dekorative Ausmalung frei und ergänzte sie.

SUMMARY

I. This church (Figs. 97, 100) was erected in 1778 and was throughout the creation of peasant farmer Pehr Tholsson of Linsell. At its earliest period it was a rectangular timber building without a tower and with a projecting vestry to the N. The timber-board exterior walls were originally red-painted,

and the roof, pitched on all sides, is covered with tarred wooden slats. The interior is lined with upright boards.

The ceiling consists of an elaborately contoured, so-called "mirror vaulting" (see Figs. 105—106) of timber. Both the exterior and the interior made the church a typical—if scaled-down and decoratively simplified—version of a type current in mid-Norrland at that time.

The pulpit, pews etc. are characterized by the simple forms and naive religious symbolism of peasant art (Figs. 111—115). Here too the craftsman was Pehr Tholsson, who in 1779 executed all the interior timberwork and ornamental details. The altar decoration was painted by his son Nils Lindström in 1780 (Fig. 110).

II. The present bell-tower was added in 1797, adjoining the W. wall, the beam at the apex of the nave being lengthened to the tower wall (Fig. 102). The tower is of timber with an inner post-construction outwardly boarded; probably it was built from plans by the Jämtland master builder Pål Pehrsson of Stugun.

III. The interior (Figs. 105—106) in 1818 was painted with decorative motifs of draperies, angels etc. by the Jämtland church-painter Pehr Sundin the Elder. There were thoroughgoing repairs during 1861—65 and the exterior was painted white. Sundin's decorations were painted-over in 1884.

IV. In 1923, architect Arre Essén made proposals which in 1925 resulted in all-round restoration work, with particular attention to the interior. The present organ gallery and organ front were installed (Fig. 106). The earlier decorative paintings were revealed and restored.

(Forts. från omslagets 2:a sida)

- STOCKHOLM. (83) Band VIII, h. 2. *Spånge och Hässelby kyrkor*. Pris 26 kr.
» (53) Band IX, h. 1. *Skeppsholmskyrkan*. Pris 10 kr.
- DALARNE. (6) Band I, h. 1. *Leksands och Gagnefs tingslag*. Pris 4: 50.
» (9) Band I, h. 2. *Falu domsagas norra tingslag*. Pris 12 kr.
» (37) Band I, h. 3. *Falu domsagas södra tingslag*. Med register till Bd I. Pris 16 kr.
» (52) Band II, h. 1. *Falun*. Pris 12: 50.
- ÖSTERGÖTLAND. (13) Band I, h. 1. *Bankekindes härad*. 1. (Askeby, Svinstad). Pris 14 kr.
» (14) Band I, h. 2. *Bankekindes härad*. 2. (Vårdsberg, Örtomta). Pris 13 kr.
» (43) Band II. *Vreta klostets kyrka*. Med register till Bd II. Pris 15 kr.
- VÄRMLAND. (18) Band I, h. 1. *Grums härad*, norra delen. Pris 9: 50.
» (19) Band I, h. 2. *Grums härad*, södra delen. Pris 6: 50.
- BLEKINGE. (22) Band I, h. 1. *Östra härad*. Pris 13 kr.
» (36) Band I, h. 2. *Medelsta härad*. Med register till Bd I. Pris 14 kr.
» (51) Band II. *Bråkne och Listers häraden*. Med register till Bd II. Pris 13 kr.
» (59) Band III, h. 1. *Fredrikskyrkan i Karlskrona*. Pris 5 kr.
» (65) Band III, h. 2. *Trefaldighetskyrkan eller Tyska kyrkan i Karlskrona*. Pris 8 kr.
» (86) Band III, h. 3. *Amiralitetskyrkan i Karlskrona*. Med register till Bd III. Pris 25 kr.
» (85) Band IV, h. 1. *Ronneby*. Pris 25 kr.
» (87) Band IV, h. 2. *Karlshamn*. Pris 17:50 kr.
» (90) Band V, h. 1. *Översikt av landskapets kyrkokonst*. Pris 30 kr.
- MEDELPAD. (30) H. 1. *Njurunda och Sköns tingslag samt Sundsvalls stad*. Pris 10 kr.
» (47) H. 2. *Indals, Ljustorps och Västra Domsagens tingslag*. Med register. Pris 16 kr.
- DALSLAND. (34) Band I, h. 1. *Sundals härad*. Pris 10 kr.
- SKÅNE. (38) Band I, h. 1. *Kävlinge kyrkor i Harjagers härad*. Pris 2: 50.
- GÄSTRIKLAND. (39) H. 1. *Gävle stads kyrkor*. Pris 10 kr.
» (44) H. 2. *Landskyrkorna*. Med register. Pris 17 kr.
- NÄRKE. (46) Band I, h. 1. *Örebro stads kyrkor*. Pris 12 kr.
» (63) Band I, h. 2. *Örebro härad*. Pris 20 kr.
- SMÅLAND. (48) Band I. *Jönköpings och Huskvarna kyrkor*. Med register till Bd I. Pris 12 kr.
- BOHUSLÄN. (57) Band I, h. 1. *Västra Hisings härad*. Pris 8 kr.
- HÄRJEDALEN. (91) Band I, h. 1. *Svegs tingslag*, nordvästra delen. Pris 23 kr.

SVERIGES KYRKOR

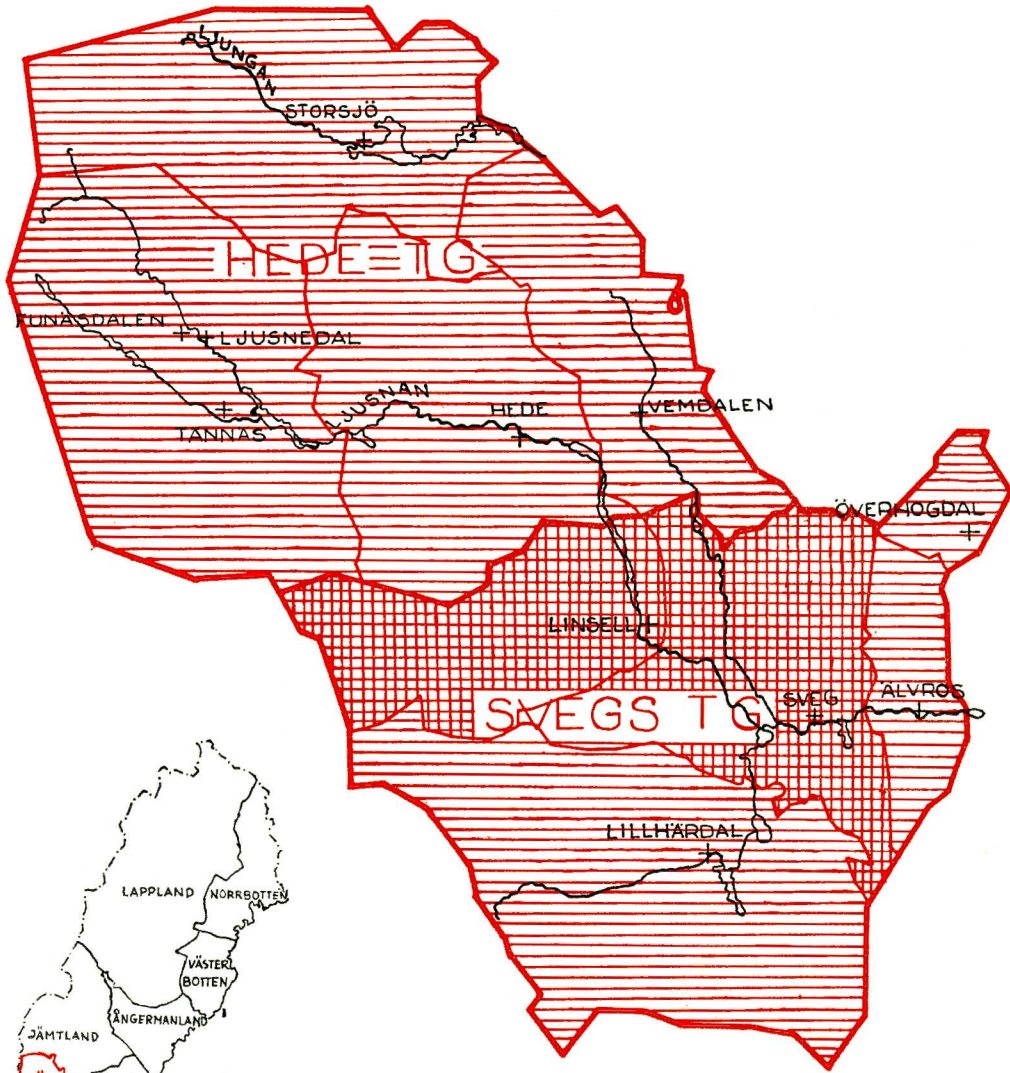
utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

Vasagatan 16, Stockholm 1.

Tel. lokalsamtal 22 95 00, rikssamtal 22 95 40

SVERIGES KYRKOR HÄRJEDALEN

**PUBLICERAT
OMRÅDE**

**UNDER UT-
ARBETNING**

BAND I. HÄFTE 1.

SVERIGES KYRKOR

KONSTHISTORISKT INVENTARIUM

*På uppdrag av Kgl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien
utgivet av Sigurd Curman och Johnny Roosval*

Arbetet avser att giva i enhetlig form utförda, rikt illustrerade vetenskapliga beskrivningar över Sveriges kyrkliga konst- och kulturminnen, sådana dessa bevarats i våra kyrkobyggnader och deras inventarier. Dessa landets rikaste konst- och kulturhistoriska skattkammare äro ännu alltför litet kända. Verket SVERIGES KYRKOR vill i lättillgänglig form göra dessa skatter bekanta för allmänheten, som i denna publikation skall finna ett underbart rikt, intressant och mångsidigt material framlagt i vetenskapligt vederhäftiga beskrivningar och i ett rikt och vackert avbildningsmaterial.

SVERIGES KYRKOR

utgives och försäljes häftesvis och kan erhållas i bokhandeln
eller direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALTS FÖRLAG

VASAGATAN 16, STOCKHOLM 16

Tel. lokalsamtal 22 95 00, rikssamtal 22 95 40

Pris 23: —